

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU25

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår regeringens förslag till en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål. Därmed tillstyrker utskottet två motionsyrkanden och avstyrker propositionen.

Vidare föreslår utskottet fem tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden.

- Regeringen bör återkomma med ett förslag till ny ANDTS-strategi (s. 17–18).
- Regeringen bör återkomma med ett förslag till nytt övergripande mål som tar hänsyn till de varierande skadeverkningarna som olika tobaks- och nikotinprodukter kan orsaka (s. 18).
- Regeringen bör ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att klargöra de gradskillnader av ANDT-produkters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade (s. 18).
- Regeringen bör ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att genomföra kartläggningar i syfte att förbättra beroendevården (s. 53).
- Regeringen bör utreda möjligheterna att skapa ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention m.m. (s. 71).

Utskottet anser att riksdagen bör avslå övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 46 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och två särskilda yttranden (V, KD). I en av reservationerna (S, MP) tillstyrks regeringens förslag och i fem av reservationerna föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen (varav en reservation av S, V, L, MP, två reservationer av S, V, MP och två reservationer av S, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025.

70 yrkanden i följdmotioner.

Två yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	6
Redogörelse för ärendet	12
Ärendet och dess beredning.....	12
Propositionens huvudsakliga innehåll	12
Utskottets överväganden.....	13
Inledning.....	13
En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål	13
Målstruktur och insatsområden och perspektiv som ska genomsyra ANDTS-arbetet	19
Långsiktigt mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska	25
Långsiktigt mål 2 – Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar	33
Långsiktigt mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska	34
Långsiktigt mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska	39
Långsiktigt mål 5 – Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet	44
Långsiktigt mål 6 – Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska	53
Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.....	60
Organisation för att genomföra ANDTS-strategin	62
Reservationer	72
1. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål, punkt 1 (S, MP).....	72
2. Förslag till ny ANDTS-strategi, punkt 2 (S, MP).....	72
3. Övergripande mål, punkt 3 (S, V, MP).....	73
4. Övergripande mål, punkt 3 (L).....	73
5. Vetenskaplig riskbedömning av skadeverkningar, punkt 4 (S, V, L, MP).....	74
6. Ny benämning på ANDTS, punkt 5 (L)	75
7. De långsiktiga målen, punkt 6 (SD, V).....	75
8. De långsiktiga målen, punkt 6 (M).....	76
9. Fokusområden, punkt 7 (M, SD)	77
10. Tidsplan för åtgärder, punkt 8 (L)	77

11. En övergripande hälsofrämjande strategi, punkt 9 (M, SD)	78
12. Samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m., punkt 10 (KD)	78
13. Alkoholreklam i sociala medier m.m., punkt 11 (V, L)	79
14. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (SD)	79
15. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (V, L)	80
16. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (C)	81
17. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (KD)	81
18. Spel om pengar, punkt 13 (SD)	82
19. Spel om pengar, punkt 13 (KD)	82
20. Förebyggande av barns och ungas användning av ANDTS, punkt 14 (SD, C, V, KD, L)	83
21. Narkotikaprevention, punkt 15 (KD)	83
22. Antidopningsarbete, punkt 16 (SD, KD)	84
23. Riktlinjer för riskkonsumtion av alkohol, punkt 17 (SD, V, KD, L)	85
24. Risk- och missbruk bland äldre, punkt 18 (SD)	85
25. Risk- och missbruk bland äldre, punkt 18 (KD, L)	86
26. Skademinimering, punkt 19 (SD, C, V, L)	86
27. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (SD, KD)	87
28. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (M)	88
29. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (C)	88
30. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (V)	89
31. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (L)	90
32. Huvudmannaskap för beroendevården, punkt 21 (SD, C, V, KD, L)	91
33. Kartläggning av beroendevård m.m., punkt 22 (S, MP)	91
34. Utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken, punkt 23 (SD, C, V, L)	92
35. Nollvision när det gäller drogrelaterade dödsfall, punkt 24 (L)	92
36. Överdosisstrategi och en nationell strategi för systematisk suicidprevention, punkt 25 (M, SD)	93
37. Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt, punkt 26 (SD, V)	93
38. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (SD, C)	94
39. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (M)	94
40. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (V)	95
41. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (KD)	96
42. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (L)	97
43. Kompetenscentrum för ANDTS-prevention m.m., punkt 28 (S, V, MP)	97
44. Nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende, punkt 29 (M)	98
45. Kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall, punkt 30 (C, V)	99
46. Data- och statistikunderlag, punkt 31 (SD, C)	99
Särskilda yttranden	100
1. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål, punkt 1 (V)	100
2. Övergripande mål, punkt 3 (KD)	101
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	102

Propositionen	102
Följdmotionerna	102
Motion från allmänna motionstiden 2020/21	108
<i>Bilaga 2</i>	
Kulturutskottets yttrande 2020/21:KrU7y	109

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål

1. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1 och

avslår proposition 2020/21:132.

Reservation 1 (S, MP)

2. Förslag till ny ANDTS-strategi

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ett förslag till ny ANDTS-strategi och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 2 och

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2.

Reservation 2 (S, MP)

3. Övergripande mål

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ett förslag till nytt övergripande mål och tillkännager detta för regeringen

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3936 av Christina Östberg m.fl. (SD) och

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1 och bifaller delvis motionerna

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 3, 16, 19 och 22.

Reservation 3 (S, V, MP)

Reservation 4 (L)

4. Vetenskaplig riskbedömning av skadeverkningar

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en vetenskaplig riskbedömning av ANDT-produkters skadeverkningar och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 12.

Reservation 5 (S, V, L, MP)

5. Ny benämning på ANDTS

Riksdagen avslår motion

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 8.

Reservation 6 (L)

Målstruktur och insatsområden och perspektiv som ska genomsyra ANDTS-arbetet

6. De långsiktiga målen

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1 och

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2–4.

Reservation 7 (SD, V)

Reservation 8 (M)

7. Fokusområden

Riksdagen avslår motion

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 6.

Reservation 9 (M, SD)

8. Tidsplan för åtgärder

Riksdagen avslår motion

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 10 (L)

9. En övergripande hälsofrämjande strategi

Riksdagen avslår motion

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7.

Reservation 11 (M, SD)

10. Samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m.

Riksdagen avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 24.

Reservation 12 (KD)

Långsiktigt mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

11. Alkoholreklam i sociala medier m.m.

Riksdagen avslår motion

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 13 (V, L)

12. Tobaks- och nikotinprodukter

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3,

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 21 och 23 samt

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5.

Reservation 14 (SD)

Reservation 15 (V, L)

Reservation 16 (C)

Reservation 17 (KD)

13. Spel om pengar

Riksdagen avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 25–27.

Reservation 18 (SD)

Reservation 19 (KD)

Långsiktigt mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska

14. Förebyggande av barns och ungas användning av ANDTS

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14.

Reservation 20 (SD, C, V, KD, L)

15. Narkotikaprevention

Riksdagen avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 17 och 18.

Reservation 21 (KD)

16. Antidopningsarbete

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 15 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20.

Reservation 22 (SD, KD)

Långsiktigt mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska

17. Riktlinjer för riskkonsumtion av alkohol

Riksdagen avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13.

Reservation 23 (SD, V, KD, L)

18. Risk- och missbruk bland äldre

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 4 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15.

Reservation 24 (SD)

Reservation 25 (KD, L)

Långsiktigt mål 5 – Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet

19. Skademinimering

Riksdagen avslår motion

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3.

Reservation 26 (SD, C, V, L)

20. Tillgång till beroendevård

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 19 och 21,

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 3 och 8,

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 28, 29 och 31.

Reservation 27 (SD, KD)

Reservation 28 (M)

Reservation 29 (C)

Reservation 30 (V)

Reservation 31 (L)

21. Huvudmannaskap för beroendevården

Riksdagen avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 30.

Reservation 32 (SD, C, V, KD, L)

22. Kartläggning av beroendevård m.m.

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om kartläggningar i syfte att förbättra beroendevården och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 9–11 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4.

Reservation 33 (S, MP)

Långsiktigt mål 6 – Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

23. Utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken

Riksdagen avslår motion

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4.

Reservation 34 (SD, C, V, L)

24. Nollvision när det gäller drogrelaterade dödsfall

Riksdagen avslår motion

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 7.

Reservation 35 (L)

25. Överdosisstrategi och en nationell strategi för systematisk suicidprevention

Riksdagen avslår motion

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 14 och 16.

Reservation 36 (M, SD)

Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt

26. Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt

Riksdagen avslår motion

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 37 (SD, V)

Organisation för att genomföra ANDTS-strategin

27. Genomförande av ANDTS-strategin

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 6 och 7,

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8–11 samt

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7.

Reservation 38 (SD, C)

Reservation 39 (M)

Reservation 40 (V)

Reservation 41 (KD)

Reservation 42 (L)

28. Kompetenscentrum för ANDTS-prevention m.m.

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ett kompetenscentrum för ANDTS-prevention m.m. och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 9,

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 7.

Reservation 43 (S, V, MP)

29. Nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende

Riksdagen avslår motion

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

Reservation 44 (M)

30. Kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall

Riksdagen avslår motion

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 45 (C, V)

31. Data- och statistikunderlag

Riksdagen avslår motion

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 6.

Reservation 46 (SD, C)

Stockholm den 8 juni 2021

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Mikael Dahlgvist (S), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Ulrika Heindorff (M), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S), Christina Östberg (SD), Nicklas Attefjord (MP), Pia Steensland (KD), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025, 70 yrkanden i följdmotioner och 2 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Socialutskottet har gett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och eventuella följdmotioner i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde. Yttrandet finns i bilaga 2.

I ärendet har utskottet tagit emot ett antal skrivelser.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redogör regeringen för en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar (ANDTS-politiken). Syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2021–2025. Propositionen innehåller förslag till ett reviderat övergripande mål för ANDTS-politiken samt sju långsiktiga mål med prioriterade insatsområden som anger riktningen för ANDTS-arbetet i sin helhet.

Regeringen föreslår att innehållet i strategin även omfattar spel om pengar samt narkotikaklassade förskrivna och icke-förskrivna läkemedel. Vidare föreslås att tobaksbegreppet utvidgas till att även inkludera nikotinprodukter. Den förnyade strategin har ett ökat fokus på narkotikaprevention med brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser som bidrar till strategins mål.

Nuvarande ansvarsfördelning mellan myndigheter och samordningen på området kvarstår. Folkhälsomyndighetens roll som nationell samordnare bör bibehållas samtidigt som Socialstyrelsens roll bör tydliggöras och utvecklas i de delar av strategin som rör myndighetens ansvarsområden. I syfte att följa utvecklingen på området föreslås att ett ANDTS-politiskt forum inrättas och att ansvaret för att förvalta effektiva metoder och arbetssätt tydliggörs. Samverkan mellan myndigheter ska genomsyra arbetet.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens förslag till riksdagsbeslut om en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål, två motionsyrkanden med förslag på avslag på propositionen och motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden till regeringen om det övergripande målet. Därefter behandlar utskottet målstrukturen för ANDTS-strategin, de långsiktiga målen, regeringens redovisning av ett tillkännagivande från riksdagen, regeringens förslag på organisation för att genomföra ANDTS-strategin samt motionsyrkanden som innehåller olika förslag om tillkännagivanden till regeringen.

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår regeringens proposition. Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en ny ANDTS-strategi och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen ställer sig även bakom det som utskottet anför om ett nytt övergripande mål för ANDTS-politiken och tillkännager detta för regeringen. Slutligen ställer sig riksdagen bakom det som utskottet anför om att regeringen bör ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att klargöra de gradskillnader av ANDT-produkters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade och tillkännager detta för regeringen. Därmed bifaller riksdagen ett antal motionsyrkanden. Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en ny benämning på ANDTS.

Jämför reservation 1 (S, MP), 2 (S, MP), 3 (S, V, MP), 4 (L), 5 (S, V, L, MP) och 6 (L) samt särskilt yttrande 1 (V) och 2 (KD).

Propositionen

Regeringen föreslår att det övergripande målet för det fortsatta arbetet inom området ska vara: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter.

Regeringen bedömer att arbetet med att uppnå ett samhälle fritt från narkotika och dopning, att minska de medicinska och sociala skadorna av alkohol och att minska tobaksbruket bör fortsätta.

Den nationella ANDT-strategin har enligt regeringen fyllt en viktig och stödjande funktion i arbetet med alkohol, narkotika, dopning och tobak. Strategin har varit vägledande för de aktörer som har omfattats av den. Efter tio år med en nationell strategi är den väl förankrad hos myndigheter, organisationer samt kommuner och regioner. Strategin utgör därför ett viktigt verktyg för ett samlat arbete på nationell, regional och lokal nivå. Det är en framgångsfaktor att strategin omfattar hela befolkningen och sträcker sig från prevention till vård och behandling och består av både tillgänglighetsbegränsande och efterfrågebegränsande insatser.

Att utgå från risk- och skyddsfaktorer med breda universella insatser bidrar enligt regeringen inte bara till att uppnå målet i denna strategi utan även till att uppnå mål inom andra politikområden och det övergripande folkhälsomålet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak utgör fortsättningsvis viktiga delar i strategin. Med en förnyad strategi föreslår dock regeringen att innehållet breddas. Regeringen bedömer att det finns anledning att inkludera spel om pengar i strategin. Med spel avses den definition som anges i 2 kap. 1 § spellagen (2018:1138), dvs. lotteri, vadhållning, kombinationsspel och pyramidspel. Vad gäller spelberoende definieras det som svårigheter för en person att kontrollera hur mycket tid och pengar som han eller hon lägger på spel om pengar.

Regeringen bedömer vidare att tobaksbegreppet bör utvidgas till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter. Det finns i dag flera olika typer av nikotinprodukter på marknaden som inte innehåller tobak. Nikotinprodukter, som t.ex. e-cigaretter och tobaksfritt nikotinsnus, är relativt nya och det är fortfarande osäkert vilka risker bruket av dessa innebär. Genom att fokusera på både tobaks- och nikotinprodukter avser regeringen att ta ett samlat grepp över samtliga produkter på området som innehåller nikotin.

Regeringen bedömer att narkotikaklassade förskrivna och icke-förskrivna läkemedel bör inkluderas i strategin som en del av arbetet med narkotika. Vidare bedömer regeringen att strategin också behöver ha ett starkt fokus på narkotikaprevention. Kraftfulla åtgärder har vidtagits och ett fortsatt brett arbete behöver bedrivas för att minska efterfrågan på narkotika genom prevention, vård och stöd samt minska tillgången genom insatser mot narkotikahandeln. De brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser som bidrar till strategins mål bör inkluderas på ett tydligt sätt i den nya strategin.

Motionerna

Avslag på propositionen

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1 föreslås att riksdagen avslår propositionen.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 föreslås att riksdagen avslår propositionen.

Nytt förslag till ANDTS-strategi

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag till en förnyad strategi för ANDTS-politiken i enlighet med motionens intentioner.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med en strategi som har det innehåll som framgår av den aktuella motionen.

Övergripande mål

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om ett övergripande mål för ANDTS-politiken som beaktar varierande skadeverkningsgrader. Motionärerna föreslår att det övergripande målet för det fortsatta arbetet inom strategin ska vara: Ett Sverige fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt av tobaks- och nikotinprodukter. I yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att fokus när det gäller ANDTS-målen i fråga om spel om pengar ska vara på att minska skadorna och riskerna att utveckla spelberoende.

I kommittémotion 2020/21:3936 av Christina Östberg m.fl. (SD) föreslås ett tillkännagivande om att tillföra ett skadereduceringsperspektiv i en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025. Genom att driva en politik som uppmuntrar människor att välja mindre skadliga alternativ – såsom snus – menar motionärerna att det finns en oerhört stor potential att komma i mål med att skapa ett rökfritt Sverige.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att beskriva innebörden av det övergripande målet för ANDTS-strategin. Motionärerna anser att det övergripande målet bör beskrivas enligt följande:

Samhället har en nolltolerans mot narkotika (inklusive narkotikaklassade läkemedel som används utanför läkares ordination) och dopning. Tobakspolitiken syftar till att minska bruket och skadeeffekterna av röktaobak genom att etablerade rökare uppmuntras att övergå till rökfria nikotinprodukter samtidigt som det ska förhindras att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter. Det är av vikt att klargöra de gradskillnader som är vetenskapligt påvisade och att dessa beaktas vid reglering av lagstiftning inom ANDTS-området, inte minst när det rör tobaks- och nikotinprodukter. Spelpolitiken syftar till att minska riskfullt

spelande om pengar och förhindra att minderåriga börjar spela om pengar. Alkoholpolitiken syftar till att stoppa all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska totalkonsumtionen av alkohol och skadliga dryckesvanor.

I yrkande 16 föreslås ett tillkännagivande om ett narkotikafritt samhälle, i yrkande 22 föreslås ett tillkännagivande om utformningen av tobaks- och nikotinpolitiken och i yrkande 19 föreslås ett tillkännagivande om ett förtydligande av att det enbart är narkotikaklassade läkemedel som åsyftas och ska inkluderas i ANDTS-strategin.

Vetenskaplig riskbedömning av skadeverkningar

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att inkludera en vetenskaplig riskbedömning av skadeverkningarna av ANDT-produkter och att riskbedömningen ska beaktas vid relevant lagstiftning.

Ny benämning på ANDTS

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att den nuvarande benämningen ANDT (alkohol, narkotika, dopning och tobak och nikotin), som regeringen föreslår istället ska kallas ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel), även bör inkludera läkemedelsberoende och att benämningen bör ändras till ”beroende”.

Kulturutskottets yttrande

Socialutskottet har gett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition och eventuella följdmotioner i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde. Kulturutskottet har begränsat sitt yttrande till frågor som gäller spel om pengar, barn och unga, civila samhället och dopning. Yttrandet finns i bilaga 2.

Kulturutskottet föreslår att socialutskottet ska avstyrka regeringens förslag till en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 i propositionen samt tillstyrka motionerna 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1. Kulturutskottet ser positivt på att regeringen föreslår att strategin ska utvidgas till att även omfatta spel om pengar. Samtidigt behöver enligt utskottet politiken på området (ANDTS-politiken) utvecklas och konkretiseras. För att strategin ska uppfylla syftet behövs det enligt utskottet ett bättre underlag för strategiperioden 2021–2025. Motion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5 föreslås avstyrkas.

Socialutskottets ställningstagande

Den nationella ANDT-strategin har under sina tio år fyllt en stödande funktion, är väl förankrad hos relevanta aktörer och fungerar som ett verktyg för samlat arbete på olika nivåer. Ett framgångsrikt arbete inom detta område kräver ett långsiktigt och uthålligt perspektiv utifrån tillgänglighetsbegränsningar och effektiva preventiva insatser men också vård- och behandlingsinsatser. Ett tydligt politiskt ledarskap och en ändamålsenlig ANDTS-strategi är avgörande för att målen ska uppnås.

Utskottet välkomnar att regeringen i det aktuella förslaget till ny ANDTS-strategi har återinfört det specifika målet om att skydda barn från skadeverkningar från ANDTS. Vidare är det positivt att strategin utvidgas till att även omfatta spel om pengar samt narkotikaklassade förskrivna och icke-förskrivna läkemedel och att tobaksbegreppet utvidgas till att även inkludera nikotinprodukter.

Dessvärre kvarstår alltför många av de brister som genomsyrade den förgående strategin. Dessutom noterar utskottet att regeringen i propositionen skriver att den överväger att genomföra olika insatser eller att tydliggöra olika ansvarsförhållanden inom strategins område. Det framgår således inte av propositionen att åtgärderna ska genomföras. Enligt utskottet skapar dessa vaga formuleringar en otydlighet om regeringens prioriteringar. Det skapar även en osäkerhet om hur strategins övergripande mål ska kunna uppnås i praktiken.

Enligt utskottet måste ANDTS-politiken utvecklas och konkretiseras för att möta och motverka det mänskliga lidandet och den samhällsliga problembörda som är kopplad till området. Regeringen skriver i propositionen att ”syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser inom området ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2021–2025”. Utskottet anser att regeringens förslag till en ny ANDTS-strategi inte lever upp till det som krävs för att uppfylla syftet. Det utgör inte ett tillräckligt bra underlag för kommande strategiperiod.

I propositionen föreslås att det övergripande målet för det fortsatta arbetet inom området ska vara: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter. Utskottet är mot bakgrund av vad som anförs ovan inte berett att föreslå att riksdagen ska godkänna vad regeringen föreslår om en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål (avsnitt 4.1).

Mot bakgrund av ovanstående bör motionerna 2020/21:3952 (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 (C) yrkande 1 bifallas. Proposition 2020/21:132 bör avslås.

Utskottet anser att regeringen omgående bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en reviderad och förbättrad ANDTS-strategi som tydliggör de olika insatser som måste vidareutvecklas och genomföras samt var ansvaret för insatserna ska ligga.

Utskottet vill samtidigt understryka att det är viktigt att det förebyggande arbete som redan pågår i dessa frågor i länen, regionerna, kommunerna och civilsamhällets organisationer fortsätter utan avbrott i avvaktan på en ny strategi.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen. Motionerna 2020/21:3952 (KD) yrkande 2 och 2020/21:3958 (C) yrkande 2 bör delvis bifallas.

Som nämnts ovan anser utskottet liksom regeringen att narkotikaklassade läkemedel och spel om pengar ska inkluderas i den förnyade ANDTS-strategin. Utskottet föreslår dock ett omformulerat övergripande mål för ANDTS-strategin som tar hänsyn till de varierande skadeverkningar som olika tobaks- och nikotinprodukter kan orsaka. Utskottet anser att samma övergripande målformulering ska gälla för såväl alkohol och spel om pengar som tobak och nikotin.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen. Därmed bör motionerna 2020/21:3936 (SD) och 2020/21:3943 (M) yrkande 1 bifallas. Motionerna 2020/21:3943 (M) yrkande 5 och 2020/21:3952 (KD) yrkandena 3, 16, 19 och 22 bör bifallas delvis.

Även om alla produkter inom ANDT-område är skadliga för hälsan är det enligt utskottet av vikt att klargöra de gradskillnader av ANDT-produkters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade. Dessa skillnader bör beaktas vid lagstiftning inom området. Utskottet anser att regeringen inom ramen för den nya ANDTS-strategin bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över denna fråga. Riksdagen bör ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen. Motion 2020/21:3952 (KD) yrkande 12 bör därmed bifallas.

Slutligen anser utskottet inte att det behövs en ny benämning på ANDTS. Motion 2020/21:3940 (L) yrkande 8 bör avslås.

Målstruktur och insatsområden och perspektiv som ska genomsyra ANDTS-arbetet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om de långsiktiga målen, fokusområden, tidsplan för åtgärder, en övergripande hälsofrämjande strategi samt samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m.

Jämför reservation 7 (SD, V), 8 (M), 9 (M, SD), 10 (L), 11 (M, SD) och 12 (KD).

Propositionen

Målstruktur och insatsområden

Regeringen bedömer att det bör finnas en målstruktur för arbetet. De långsiktiga målen bör vara underordnade det övergripande målet för strategin och syfta till att underlätta, förtydliga och vägleda arbetet mot det övergripande målet. Regeringen bedömer att målstrukturen för strategiperioden bör ligga fast med undantag för ett nytt långsiktigt mål 2 för att tydliggöra behovet av att skydda barn och unga. Målen bör vara följande:

Långsiktigt mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

Långsiktigt mål 2 – Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Långsiktigt mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska.

Långsiktigt mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska.

Långsiktigt mål 5 – Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.

Långsiktigt mål 6 – Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.

Regeringen bedömer att det är särskilt viktigt att skydda barn och unga mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar. Skador bland barn och unga kan aldrig accepteras. Insatser för att skydda barn och unga mot eget eller andras skadliga bruk av alkohol, tobak och nikotin samt spel om pengar eller bruk av narkotika och dopningsmedel utgör grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet. Denna synpunkt har även lyfts fram vid de utfrågningar som regeringen genomförde våren 2020. Regeringen föreslår därför att långsiktigt

mål 2 Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska inkluderas i strategin. Med anledning av att regeringen föreslår att spel om pengar, narkotikaklassade läkemedel samt nikotinprodukter ska omfattas av strategin följer konsekvensändringar i respektive långsiktiga mål 1–7.

Regeringen anger ett antal insatsområden för respektive långsiktigt mål under strategiperioden 2021–2025. De aktuella insatsområdena omfattar strukturer eller processer som kan bidra till att uppfylla målen. Syftet med insatsområdena är att dessa tydligt ska ange vilka områden som bör prioriteras i det fortsatta arbetet på nationell, regional och lokal nivå och bidra till att skapa en tydlighet mellan det övergripande målet, de långsiktiga målen och tillhörande insatser. Genom målen och insatsområdena skapas enligt regeringen förutsättningar för att berörda aktörer strävar åt samma håll samtidigt som det ges utrymme för lokala och regionala prioriteringar. De insatsområden som regeringen anger som prioriterade för att styra utvecklingen mot uppsatta mål utesluter dock inte att även andra insatser är fortsatt angelägna att genomföra under strategiperioden.

Perspektiv som ska genomsyra ANDTS-arbetet

Det övergripande målet för ANDTS-politiken bör enligt regeringen inkludera både lagliga och olagliga substanser liksom olika beroendeformer. Det innebär att förutsättningar och mål bör skilja sig åt mellan dessa. En gemensam utgångspunkt för den fortsatta utformningen av ANDTS-politiken bör vara rätten för var och en att åtnjuta bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa.

Regeringen anför att rätten till hälsa är en grundläggande del av våra mänskliga rättigheter och vår förståelse av vad det innebär att leva ett liv i värdighet. Även om folkhälsan i Sverige utvecklas positivt för befolkningen som helhet har hälsoklyftorna ökat under de senaste decennierna. Att hälsan är ojämnt fördelad i befolkningen hänger till stor del samman med människors socioekonomiska förhållanden. Ojämlighet i hälsa går också igen i bruket och konsekvenserna av ANDTS. För att uppnå regeringens ambition bör jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet tydliggöras och genomsyra arbetet på alla nivåer. Hälsoklyftorna mellan olika socioekonomiska grupper är tydliga när det gäller hälsoproblem orsakade av ANDTS. Det är enligt regeringen angeläget att hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-insatser inriktas på att lyfta fram skillnader mellan kvinnor och män och andra socioekonomiska eller demografiska skillnader när det gäller ANDTS-konsumtion eller skador till följd av ANDTS.

Grunden för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet bör utgöras av insatser som syftar till att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk. Regeringen betonar även bl.a. anhörig- och närstående perspektivet. Andra perspektiv som ska genomlysas arbetet är bl.a. samverkan mellan myndigheter, Agenda 2030 samt ANDT och påverkan på miljön.

Förordningsändringar med anledning av förändrat innehåll i ANDTS-strategin

Regeringen anför i propositionen (s. 75) att det med anledning av att fler substanser och beroendeformer föreslås ingå i strategin eventuellt finns anledning att se över gällande förordningar på området. Regeringen överväger därför att uppdatera förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. till att också omfatta spel om pengar.

Motionerna

De långsiktiga målen

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om ett nytt långsiktigt mål 5 som fokuserar på insatser och åtgärder för personer med missbruk eller beroende som är i behov av vård och stöd av hög kvalitet. Det kan handla om insatser såsom hälsofrämjande arbete, vård och behandling och stöd som förebygger eller minskar ANDT-relaterad ohälsa. I yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om de långsiktiga målen 1, 3, 4 och 6. Målen i sig behöver enligt motionärerna inte formuleras om utan det handlar om att fokus ska vara på att mäta och utvärdera utfall, inte insatser. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att slopa det långsiktiga målet 7. Målet är som det är formulerat i praktiken inte tydligt och mätbart. Sådana mål ska enligt motionärerna inte användas.

I kommittémotion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzonen bör göras till ett långsiktigt mål. Att i så hög utsträckning som möjligt förebygga ett framtida beroende hos barn och unga i riskzonen är enligt motionärerna en investering, både för individen och för samhället.

Fokusområden

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att principen med insatsområden bör ersättas med strategiska fokusområden som tydliggör vem som ska agera och vad som ska uppnås i ANDTS-strategin. Motionärerna anser att regeringen i det fortsatta arbetet med ANDTS-strategin 2021–2025 ska fokusera på följande fokusområden för att uppnå en bättre målpuppfyllelse av de långsiktiga målen för att förbättra människors hälsa:

- Ta fram och genomför en nationell hälsofrämjande strategi.
- Utred möjligheterna till ett nationellt kompetenscentrum för det förebyggande arbetet inom ANDTS.
- Kartlägg det tunga narkotikamissbruket.
- Ta fram statistik och uppföljning av personer i LARO-behandling (läkemedelsassisterad behandling vid opiatberoende).

- Kartlägg den svenska beroendevården.
- Etablera ett nationellt organ för forskning och erfarenhetsutbyte om missbruk och beroende.
- Utred en möjlig förstärkt vårdgaranti för beroendesjukdom.
- Ta fram och genomför en nationell överdosstrategi.
- Skapa en fristående antidopningsenhet.
- Ta fram en del av en strategi för systematisk suicidprevention.

Motionärernas förslag på fokusområden behandlas senare i betänkandet.

Tidsplan för åtgärder

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en konkret redovisning av och tidsplan för de åtgärder som regeringen överväger. Den aktuella propositionen innehåller enligt motionärerna ett antal mycket vaga formuleringar i form av överväganden där regeringens slutgiltiga intention är oklar.

Övergripande hälsofrämjande strategi

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att en ANDTS-strategi bör kopplas till en övergripande hälsofrämjande strategi. Motionärerna anser att Sverige metodiskt, långsiktigt och strukturerat måste sträva efter att skapa bättre förutsättningar för god hälsa hos hela befolkningen. En samlad nationell strategi ska lägga fast några tydliga mål och peka ut prioriteringar, specifika satsningar och hur regelbunden uppföljning och utvärdering ska genomföras.

Samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 24 föreslås ett tillkännagivande om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. samt om att de prioriterade insatsområdena i strategin ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhällsliga problembördan.

Kompletterande information

Målet för folkhälsopolitiken

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).

I samband med att det nya målet slogs fast beslutade riksdagen om en sektorsövergripande mål- och uppföljningsstruktur för det samlade folkhälsoarbetet. Den består av åtta målområden:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att verka för att det nationella folkhälsomål som riksdagen har fastställt uppnås.

Samlad uppföljning av ANDT-strategin 2016–2020

Folkhälsomyndigheten har i uppdrag av regeringen att stödja genomförandet av den samlade strategin för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 (ANDT-strategin) (S2016/01028/FST [delvis]). Myndigheten överlämnade en samlad uppföljning av ANDT-strategin till regeringen i maj 2020 (Samlad uppföljning av ANDT-strategin 2016–2020, Folkhälsomyndigheten, 2020). Rapporten är myndighetens återredovisning av uppdraget.

Rapporten Samlad uppföljning av ANDT-strategin 2016–2020 beskriver verksamhet som genomförts inom strategins insatsområden och utvecklingen av ANDT i förhållande till strategins mål samt en bedömning av om strategins mål uppnåtts och om prioriteringarna uttryckta genom insatsområdena omhändertagits (jfr s. 6–13 i prop. 2020/21:132). Beskrivningen och bedömningen beaktar även perspektiven jämlikhet i hälsa samt skydd av barn och unga. Vidare innehåller rapporten en beskrivning av hur Folkhälsomyndigheten har arbetat med uppdraget att stödja genomförandet av strategin. Den innehåller också hänvisningar till återredovisningar av andra uppdrag som enligt regeringen ska återredovisas i anslutning till, eller i samband med, den samlade uppföljningen. Avslutningsvis lämnar Folkhälsomyndigheten förslag inför en kommande strategi på ANDT-området.

Folkhälsomyndigheten föreslår sammanfattningsvis följande (s. 10):

- Den nuvarande ANDT-strategins struktur följer folkhälsopolitikens intentioner men behöver utvecklas så att insatser och utfall separeras, bestämningsfaktorer synliggörs och målformuleringar tydliggörs.
- Principen med strukturen av insatsområden kan behållas men bör ersättas av mer strategiska fokusområden som tydliggör vem som ska agera och vad som ska uppnås.

- Folkhälsopolitiken och Agenda 2030 bör på ett tydligare sätt synliggöras i strategins struktur då ANDT-arbetet är en förutsättning för såväl en god och jämlik folkhälsa som en hållbar samhällsutveckling.
- En strategi för ANDT-området bör kompletteras och även inkludera spel om pengar, tobaksliknande produkter och icke-förskrivna narkotikaklassade läkemedel samt möjliggöra flexibilitet i substansernas innehåll.
- Trygga och goda uppväxtvillkor, inklusive skydd av barn och unga mot eget och andras bruk, är grundläggande, och hur strategin ska utformas för att detta ska få bättre genomslag behöver utredas.
- Den nationella samordningen bör fortsätta bygga på utpekade myndigheter som komplement till den samverkan som krävs inom och mellan den lokala, regionala och nationella nivån.
- Uppföljningssystemet på ANDT-området bör sättas i relation till andra uppföljningssystem inom folkhälsoområdet, utvecklas utifrån ändamålsenlighet och samordnas med avseende på datainsamling.
- Ett kunskapsbaserat arbete på ANDT-området kräver samverkan och tillräckliga resurser för att mer kraftfullt kunna bidra till det främjande och förebyggande arbetet för jämlikhet i hälsa.
- Frågan om ”förvaltning av metoder” bör utredas med avseende på såväl metodologiska som organisatoriska frågor men då utan begränsning till ANDT-området.
- Folkhälsomyndigheten bör få i uppdrag att utveckla förslag som bedöms relevanta i förhållande till en kommande strategi på ANDT-området.

Tidigare riksdagsbehandling

Ett motionsyrkande om en hälsofrämjande strategi behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU15 Folkhälsofrågor. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 12). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:79).

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet föreslår i sitt yttrande att socialutskottet ska avstyrka motionerna 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1 och 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 24 med hänvisning till pågående och planerade insatser.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det bör finnas en målstruktur för arbetet med den kommande ANDTS-strategin. De långsiktiga målen bör vara underordnade det övergripande målet för strategin och syfta till att underlätta, förtydliga och vägleda arbetet mot det övergripande målet. De mål som regeringen har föreslagit är enligt utskottet väl avvägda. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta några initiativ med anledning av motionerna 2020/21:3929

(V) yrkande 1 och 2020/21:3943 (M) yrkandena 2–4. Motionsyrkandena bör avslås.

I motion 2020/21:3943 (M) yrkande 6 föreslås att principen med insatsområden ersätts med strategiska fokusområden som tydliggör vem som ska agera och vad som ska uppnås i ANDTS-strategin. Motionärerna specificerar tio olika fokusområden. Utskottet är inte berett att stödja förslaget. Motionsyrkandet bör därmed avslås.

Som nämnts ovan är utskottet kritiskt till regeringens formuleringar om att den överväger att genomföra olika insatser – inte att åtgärderna *ska* genomföras. Utskottet är dock inte berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av motion 2020/21:3940 (L) yrkande 1. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet behandlade ett motionsyrkande om en övergripande hälsofrämjande strategi senast i betänkande 2020/21:SoU15 Folkhälsofrågor. Motionsyrkandet avstyrktes. Utskottet vidhåller sitt ställningstagande. Det är inte nödvändigt för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:3943 (M) yrkande 7. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom motion 2020/21:3952 (KD) yrkande 24. Motionsyrkandet bör avslås.

Långsiktigt mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om alkoholreklam i sociala medier m.m., tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar.

Jämför reservation 13 (V, L), 14 (SD), 15 (V, L), 16 (C), 17 (KD), 18 (SD) och 19 (KD).

Propositionen

Tillgänglighetsbegränsande åtgärder bör enligt regeringen utgöra en hörnsten i den svenska ANDTS-politiken. En aktiv prispolitik, reglerade försäljnings- och öppettider, åldersgränser och en strikt reglerad marknadsföring omfattar de legala substanserna. Sådana universella insatser skyddar hela befolkningen och särskilt de mest sårbara grupperna i samhället. De är därför effektiva åtgärder för att minska hälsoklyftorna i samhället samt för att minska skador, missbruk och beroende. Tillsyn, gränskontroller och brottsbekämpande insatser är betydelsefulla verktyg – särskilt när det gäller narkotika och dopningsmedel.

Insatsområden

Regeringen ser följande insatsområden som prioriterade i arbetet med att under strategiperioden minska tillgången till alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Insatser för att motverka barns och ungas tillgång till alkohol

Regeringen nämner här bl.a. att Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) i samarbete med flera länsstyrelser driver kampanjen Tänk om, som syftar till att minska langningen av alkohol till minderåriga. I arbetet ingår även kommunerna och polisen. Regeringen anser att sådant påverkansarbete är viktigt för att minska ungas tillgång till alkohol. Vidare samarbetar bl.a. Tullverket, Ekobrottsmyndigheten och Polismyndigheten med att förhindra olaglig hantering av punktskattepliktiga varor.

Vidare gav regeringen under 2016 en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur framför allt barn och unga på ett bättre sätt kan skyddas från marknadsföring av alkohol via digitala medier. Utredningen om vissa alkohol- och marknadsföringsfrågor överlämnade sitt slutbetänkande Alkoholreklam i sociala medier m.m. (SOU 2017:113) till regeringen den 15 januari 2017. Betänkandet bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Regeringen tar även upp olika samverkande arbetssätt för minskad alkoholkonsumtion bland unga – bl.a. Ansvarsfull alkoholservice som är en modell för samverkan mellan tillsynsmyndigheterna och restaurangnäringen. Metoden är evidensbaserad och syftar till att minska våld och skador relaterade till alkoholkonsumtion och narkotika på krogar och restauranger och samtidigt utveckla en restaurangkultur som motverkar överservering och servering till underåriga.

En effektiv och likvärdig tillsyn vad gäller alkohol och tobak

Alkohol- och tobakstillsynen är enligt regeringen en viktig del i det preventiva arbetet. Det är därför viktigt att fortsätta utveckla och kvalitetssäkra arbetet för att uppnå en effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn. Regeringen överväger därför att ge länsstyrelserna i uppdrag att utveckla och kvalitetssäkra arbetet för att uppnå en effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn. Syftet är att stödja arbetet med att genomföra ANDTS-strategin.

Ett samordnat och effektivt arbete för att minska tillgången till narkotika och dopningsmedel

Regeringen anför att narkotikabrottsligheten är både omfattande och komplex och har, utifrån nationella och internationella erfarenheter, en påvisad koppling till andra typer av brott, däribland våldsbrott, och till kriminella uppgörelser. Våldsbrott i kriminella miljöer bottnar inte sällan i konflikter kopplade till narkotikauppgörelser. Narkotikamissbruk förstör människors liv och kan också sätta andras liv i fara. Tillgången till narkotika och narkotikaklassade läkemedel har ökat de senaste åren. Regeringen har mot

denna bakgrund intensifierat arbetet med att minska tillgången till narkotika i samhället och bekämpa narkotikarelaterad brottslighet.

Regeringen har bl.a. lämnat propositionen Utvidgad förundersökningsrätt för Tullverket (prop. 2019/20:169) till riksdagen med förslag som bl.a. innebär att Tullverkets rätt att inleda förundersökningar utvidgas till att gälla även brott som innehav eller bruk av narkotika, innehav av dopningsmedel och innehav av hälsofarliga varor (bet. 2020/21:JuU2, rskr. 2020/21:12).

Vidare fick Polismyndigheten i augusti 2019 i uppdrag (Ju2019/02681) att förstärka och utveckla bekämpningen av illegal handel med narkotika, inbegripet narkotikaklassade läkemedel. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 oktober 2021.

I september 2019 presenterade regeringen ett 34-punktsprogram mot gängkriminaliteten, med åtgärder på både kort och lång sikt. Regeringen har också tillsatt en parlamentarisk trygghetsberedning som ska bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppnå de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet (dir. 2020:32).

Alltmer narkotika säljs i dag via internet och skickas med post till och inom Sverige. Försändelser skickas via postombud och utlämningsställen eller direkt hem till köparen. Regeringen har därför beslutat att en särskild utredare ska se över postlagens (2010:1045) bestämmelser om tystnadsplikt m.m. (dir. 2020:51), detta i syfte att underlätta de brottsbekämpande myndigheternas arbete mot och förhindra illegal handel via post med narkotika, inklusive narkotikaklassade läkemedel, samt med varor såsom dopningsmedel, prekursorer för framställning av narkotika, hälsofarliga varor, vapen och explosiva varor, och lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2021.

Den allt snabbare spridningen av nya psykoaktiva substanser (NPS), s.k. nätdroger, är enligt regeringen en utveckling som oroar. Folkhälsomyndigheten utreder behovet av klassificering av sådana substanser som inte är läkemedel. Substanserna kan sedan regleras som narkotika eller hälsofarliga varor efter beslut av regeringen. Under strategiperioden är en fortsatt snabb och effektiv klassificering av NPS ett viktigt insatsområde.

Slutligen anför regeringen inom detta insatsområde att Statens institutionsstyrelse (Sis) har fått i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att förhindra insmuggling av narkotiska preparat till de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. Regeringen avser att följa utvecklingen under strategiperioden, och flera insatser kan vara aktuella efter Sis redovisning

Åtgärder för minskad konsumtion samt fortsatt arbete för minskad tillgång till tobaks- och nikotinprodukter

På grund av tobakens skador på folkhälsan har det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken länge varit att minska allt tobaksbruk och förhindra att minderåriga börjar använda tobak. När det gäller andra produkter som

innehåller nikotin än traditionella tobaksprodukter är de relativt nya på marknaden och det är ännu inte klarlagt vilka risker det innebär att använda dem. En försiktighetsprincip bör enligt regeringen tillämpas genom att nikotinprodukter regleras som skadliga produkter.

Regeringen beslutade den 6 februari 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av vissa frågor på tobaksområdet. Syftet med utredningen är att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering av tobak, e-cigarett och påfyllnadsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter och, vid behov, tobaks- och nikotinfria produkter som används på ett likartat sätt som tobaksvaror. Möjligheten att förbjuda eller på annat sätt reglera smaktillsatserna i e-cigarett bör analyseras. Mot denna bakgrund ska utredningen analysera och ta ställning till om regelverket kring e-cigarett och påfyllningsbehållare bör skärpas och föreslå nödvändiga författningsändringar. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2021. Utifrån utredningens kommande förslag avser regeringen att föreslå nya regler i syfte att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter.

Tillgänglighetsbegränsning på spelområdet för att minska risken för spelberoende och spelmissbruk hos framför allt barn och unga

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att göra en fördjupad analys av utvecklingen av spelberoende kopplat till nuvarande situation när det gäller spridningen av covid-19. Uppdraget redovisades till regeringen den 28 februari 2021. Vidare beslutade regeringen den 3 december 2020 att förlänga förordningen (2020:495) om tillfälliga spelansvarsåtgärder med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 för att minska riskerna för sårbara konsumenter till att gälla till utgången av juni 2021. Förordningen medför reglerade insättningsgränser, gränser för speltid och begränsade bonuserbjudanden för onlinekasino och värdeautomater.

Regeringen beslutade i juni 2018 att tillsätta en utredning som skulle se över spelmarknaden i syfte att bl.a. föreslå åtgärder för att begränsa marknadsföringen av spel och stänga ute illegalt spel. I betänkandet Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77), som överlämnades till regeringen i december 2020, lämnas förslag om bl.a. åtgärder för att stänga ute olicensierat spel från den svenska spelmarknaden samt införandet av ett tillståndskrav för spelprogramvara och ett utvidgat reklamförbud. Utredningen föreslår även en ny lag med uppgiftsskyldighet för licenshavare i fråga om spelets omfattning. Förslagen från utredningen bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan.

Insatser för att minska oegentlig förskrivning och överförskrivning av narkotikaklassade läkemedel

En av de insatser som regeringen nämner inom detta insatsområde är att lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista träder i kraft den 1 maj 2021. Den nationella läkemedelslistan kommer på olika sätt att kunna bidra till en minskning av oegentlig förskrivning av läkemedel då förskrivaren alltid kan

se om en patient har fått särskilda läkemedel förskrivna även om patienten har nekat samtycke eller spärrat visning av uppgifter i övrigt. Samtidigt blir det lättare att föra en dialog med patienten om det finns misstankar om att han eller hon vill få ut mer än vad som är medicinskt motiverat.

Motionerna

Alkoholreklam i sociala medier m.m.

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om behandlingen av slutbetänkandet Alkoholreklam i sociala medier m.m. (SOU 2017:113). Motionärerna anser att det är problematiskt att regeringen har varit så saktfärdig i sin beredning av betänkandet och ser det som mycket angeläget att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen i frågan.

Tobaks- och nikotinprodukter

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att en förnyad ANDTS-strategi bör ha ett skärpt fokus och fler konkreta insatser för att successivt minska tobaksrökningen även framöver. Motionärerna ser ett problem med att utvidga tobaksbegreppet till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter då det tar bort fokus från att minska tobaksrökningen.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande om att införa ett exponeringsförbud för röktobak för att få fler att sluta röka och förebygga så att personer inte börjar. I yrkande 23 föreslås ett tillkännagivande om att analysera kunskapsläget runt e-cigaretters effekt på hälsan och behovet av eventuella lagstiftningsändringar. Motionärerna anser att regeringen bör ge Socialstyrelsen detta uppdrag.

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om de förslag som läggs fram i betänkandet Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22) och som särskilt syftar till att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter. Motionärerna anser att dessa förslag bör ges hög prioritet i regeringens beredning.

Spel om pengar

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 25 föreslås ett tillkännagivande om riskklassificering av olika spel om pengar. Motionärerna anser att frågan bör utredas. I yrkande 26 föreslås ett tillkännagivande om att uppmärksamma problematiken kring att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige. I yrkande 27 föreslås ett tillkännagivande om olika åtgärder för att stoppa skuldsättnings-spiralerna som drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar.

Kompletterande information

Utredningen om översyn av vissa frågor på tobaksområdet

Utredningen om översyn av vissa frågor på tobaksområdet överlämnade sitt betänkande Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22) den 29 mars 2021. Utredningen föreslår bl.a.

- att det ska införas ett förbud mot vätskor som är avsedda att konsumeras genom e-cigarett om de innehåller smaktillsatser som leder till en tydligt märkbar doft eller smak av annat än tobak
- en ny lag och förordning om tobaksfria nikotinprodukter
- ett generellt krav på särskild måttfullhet vid marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter
- produktkrav för tobaksfria nikotinprodukter som måste uppfyllas för att produkterna ska få tillhandahållas
- att tillverkare, importörer och distributörer ska vara skyldiga att vidta åtgärder om de anser, eller har skäl att anse, att en tobaksfri nikotinprodukt inte är säker, av god kvalitet eller på annat sätt inte är förenlig med den föreslagna lagen eller anslutande föreskrifter
- en ordning för tillsynen av reglerna om tobaksfria nikotinprodukter som i allt väsentligt följer den ordning för tillsyn som gäller på övriga tobaksområdet
- att Folkhälsomyndigheten, kommunen, Polismyndigheten och länsstyrelsen får möjlighet att meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att reglerna om tobaksfria nikotinprodukter ska följas
- att snusssubstitut ska omfattas av livsmedelslagen, vilket bl.a. innebär krav på godkännande av livsmedelsanläggningar och att Livsmedelsverket ges möjlighet att utfärda föreskrifter.

Den nya lagen och förordningen om tobaksfria nikotinprodukter föreslås träda i kraft den 1 juli 2022. Tobaksfria nikotinprodukter som har tillverkats eller övergått till fri omsättning före ikraftträdandet ska få tillhandahållas på marknaden även efter ikraftträdandet.

Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Spelmarknadsutredningen

Utöver vad som framgår ovan framgår det av Spelmarknadsutredningens betänkande Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77) bl.a. att utredningen bedömer att det finns ett behov av att utveckla en modell för riskklassificering av olika spelformers risker att utveckla spelproblem utifrån en analys av spelets uppbyggnad och egenskaper. Syftet med riskklassificeringen bör enligt utredningen vara dels att öka transparensen för spelmarknadens aktörer och konsumenter kring olika spelformers risknivå, dels att vara ett underlag vid exempelvis framtagande av föreskrifter om spelansvarsåtgärder eller underlag för eventuellt framtida lagstiftningsarbete. Utredningen föreslår därför att Spelinspektionen ges i

uppdrag att i samråd med Folkhälsomyndigheten utarbeta en modell för riskklassificering av olika spelformer.

Utredningen föreslår även att det införs ett förbud mot marknadsföring under dagtid för de mest riskfyllda spelen, att det införs en permanent förlustgräns om 5 000 kronor per vecka för spel på värdeautomater samt att Spelinspektionen intensifierar arbetet med att förtydliga omsorgsplikten.

Utredningen om åtgärder för att stärka arbetet mot matchfixning och olicensierad spelverksamhet

Regeringskansliet beslutade den 30 november 2020 att ge en utredare i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att stärka arbetet mot manipulation av resultat inom sport, s.k. matchfixning, och olicensierad spelverksamhet (Fi 2020:B). Enligt uppdragsbeskrivningen skulle uppdraget redovisas senast den 30 juni 2021.

Den 31 maj 2021 fick utredaren även i uppdrag att överväga behovet av justerade regler om sanktionsavgift vid licenshavares överträdelse av lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen). Utredningstiden förlängdes till den 30 september 2021.

Utredningen om postlagens tystnadsplikt

Den 29 april 2021 överlämnades betänkandet Ökade möjligheter att förhindra illegal handel via post (SOU 2021:29) till regeringen. Utredaren föreslår bl.a. att det ska införas en möjlighet för aktörerna inom postverksamheten att på eget initiativ bryta tystnadsplikten i postlagen i kontakter med brottsbekämpande myndigheter. Förslaget innebär att det införs ökade möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att få tillgång till information som rör misstänkt illegal handel via post, såsom handel med t.ex. narkotika.

En samlad lagstiftning om Tullverkets befogenheter

Den 29 april 2021 gav regeringen en utredare i uppdrag att se över de regler som styr Tullverkets befogenheter att genomföra kontroller och arbeta brottsbekämpande (dir. 2021:28). Syftet är att modernisera och göra lagstiftningen mer enhetlig så att Tullverket får bättre förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Tidigare riksdagsbehandling

Exponeringsförbud

Motionsyrkanden om exponeringsförbud för tobaksvaror behandlades senast i betänkande 2018/19:SoU10 Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 39). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2018/19:87).

Riskklassificering av olika spel om pengar

Ett motionsyrkande om riskklassificering av olika spel om pengar behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 29). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:103, rskr. 2020/21:245).

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet föreslår i sitt yttrande att socialutskottet avstyrker motion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkandena 2 och 3 med hänvisning till pågående och planerade insatser. Mot bakgrund av pågående arbete när det gäller spel om pengar föreslår kulturutskottet att socialutskottet avstyrker motion 2020/21:3952 (KD) yrkandena 25–27.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Utredningen om vissa alkohol- och marknadsföringsfrågors betänkande Alkoholreklam i sociala medier m.m. (SOU 2017:113) bereds i Regeringskansliet och att regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan. Riksdagen bör inte ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:3940 (L) yrkande 2. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet noterar att det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken länge har varit att minska allt tobaksbruk och förhindra att minderåriga börjar använda tobak. Rökning är en av de främsta förebyggbara riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död. Det är därför viktigt att fortsätta att vidta åtgärder för att minska tobaksrökningen. När det gäller andra produkter som innehåller nikotin än traditionella tobaksprodukter är de relativt nya på marknaden och det är ännu inte klarlagt vilka risker det innebär att använda dem. Utskottet noterar att Utredningen om översyn av vissa frågor på tobaksområdet nyligen överlämnade sitt betänkande Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22) till regeringen. Regeringen anför i propositionen att den utifrån utredningens förslag avser att föreslå nya regler i syfte att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter. Utskottet ser positivt på detta. Vidare vidhåller utskottet sin inställning att det inte bör införas ett exponeringsförbud för röktobak. Motionerna 2020/21:3940 (L) yrkande 3, 2020/21:3952 (KD) yrkandena 21 och 23 samt 2020/21:3958 (C) yrkande 5 bör avslås.

När det gäller motionsyrkandena om spel delar utskottet kulturutskottets uppfattning att spelberoende är ett folkhälsoproblem. Det kan ge allvarliga hälsomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser, bidrar till ojämlikhet i hälsa och kan skada relationer, ekonomi och hälsa. Dessutom kan det utgöra en grogrund för kriminalitet.

Socialutskottet noterar, liksom kulturutskottet, att Spelmarknadsutredningen i december 2020 lämnade betänkandet Ökat skydd och stärkt

reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77). I betänkandet föreslås bl.a. åtgärder för att stänga ute olicensierat spel från den svenska spelmarknaden, införandet av ett tillståndskrav för spelprogramvara och ett utvidgat reklamförbud. Utredningen bedömer även att det finns ett behov av att utveckla en modell för klassificering av risken att olika spelformer leder till spelproblem. Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan. Vidare gav regeringen i november 2020 en utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att bl.a. stärka arbetet mot olicensierad spelverksamhet. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 30 september 2021. I sammanhanget betonar kulturutskottet även den roll som Spelinspektionen har när det gäller att bevaka konsumenternas intressen genom tillsyn av den licensierade marknaden samt att inom den licensierade verksamheten stärka arbetet med att motverka organiserad brottslighet och annan kriminell verksamhet. Spelinspektionen ansvarar vidare för spelpaus.se. På spelpaus.se kan en person kostnadsfritt stänga av sig från allt spel som kräver registrering hos de spelbolag som har licens att bedriva spel om pengar i Sverige. Spelbolagen får heller inte skicka direktmarknadsföring till en person som är avstängd på spelpaus.se.

Mot bakgrund av pågående arbete när det gäller spel om pengar delar socialutskottet kulturutskottets bedömning att motion 2020/21:3952 (KD) yrkandena 25–27 bör avslås.

Långsiktigt mål 2 – Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar

Propositionen

Att alla barn och unga får en bra start i livet med goda uppväxtvillkor är enligt regeringen centralt för att uppnå en god och jämlik hälsa genom livet. Arbetet med att skydda barn och unga från ANDTS börjar redan i fosterlivet. Insatser för att skydda barn och unga mot andras och eget bruk av ANDTS bör utgöra grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet.

Utskottets ställningstagande

Inga motioner har väckts som rör detta mål.

Långsiktigt mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förebyggande av barns och ungas användning av ANDTS, narkotikaprevention och antidopningsarbete.

Jämför reservation 20 (SD, C, V, KD, L), 21 (KD) och 22 (SD, KD).

Propositionen

Regeringen bedömer att barn och unga bör vara den viktigaste målgruppen utifrån hela ANDTS-perspektivet. Barn och unga är särskilt sårbara för ANDTS. Insatser för att förhindra att barn och unga börjar använda narkotika, dopningsmedel eller tobaks- och nikotinprodukter, debuterar tidigt med alkohol eller börjar spela om pengar bör därför ges hög prioritet.

Regeringen överväger att stärka det förebyggande arbetet mot narkotika. Barn och unga är en särskilt prioriterad grupp. Det viktiga förebyggande arbetet bedrivs inom flera olika arenor och av olika aktörer, exempelvis föräldrar, socialtjänsten, polisen och andra berörda myndigheter, civilsamhällets organisationer samt grund- och gymnasieskolan. Ett effektivt arbete mot narkotikaanvändning kräver att dessa aktörer arbetar gemensamt utifrån respektive ansvarsområden. Det förebyggande narkotikaarbetet behöver bedrivas tvärsektoriellt och kan med fördel samordnas med förebyggande insatser inom alkohol-, dopnings- och tobaksområdet samt även med insatser inom andra relevanta områden såsom psykisk hälsa och suicidprevention samt ett bredare brottsförebyggande arbete.

Tobak och alkohol fortsätter att stå för en betydande del av sjukdomsburden i befolkningen och insatser inom dessa områden är enligt regeringen fortsatt angelägna framför allt med fokus på att skydda barn och unga.

Insatsområden

Regeringen ser följande insatsområden under strategiperioden som prioriterade i arbetet med att successivt minska antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel eller tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar.

Metodutveckling för att stärka det narkotikaförebyggande arbetet och därmed skydda barn och unga

Att förebygga användning av narkotika är enligt regeringen ett prioriterat område. Det förebyggande arbetet kräver långsiktighet och varierande typer av insatser, policyer och strategier på olika arenor och nivåer i samhället. Det förebyggande arbetet utgår från att stärka skyddsfaktorer och motverka riskfaktorer. Folkhälsomyndigheten konstaterar att det vetenskapliga stödet för enskilda narkotikaförebyggande metoder är oklart. Myndigheten framför samtidigt att det finns stora likheter mellan narkotika och ANDTS-området i stort då det till stor del är samma bakomliggande faktorer som gör att man börjar använda narkotika eller utvecklar ett problematiskt bruk av andra substanser.

Myndigheten bedömer vidare att ett brett folkhälsoarbete, som också inkluderar insatser mot riskgrupper, kan minska narkotikaanvändningen och de skador den medför för både individer och samhället i stort. Folkhälso-myndigheten har även lämnat förslag om att utreda förutsättningarna för att inkludera narkotika i en nationell telefon- och webbaserad stödlinje. Regeringen överväger att under strategiperioden se över förutsättningarna för att utveckla telefon- och webbaserade stödinsatser inom narkotikaområdet.

I syfte att minska narkotikaförekomsten på krogen har Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) initierat projektet Krogar mot knark. Projektet är ett nationellt nätverk som består av representanter från krogar, restauranger och myndigheter i ett antal kommuner och som genom narkotikautbildning för personal, policyarbete samt polisiär tillsyn och kontroll arbetar för att minska och försvåra användandet av narkotika i krogmiljö. Regeringen anser att den aktuella modellen bör användas i högre utsträckning än i dagsläget och överväger därför att stödja möjligheten att sprida goda metoder som används i det förebyggande arbetet.

Åtgärder för att förhindra användningen av dopning

Regeringen välkomnar Riksidrottsförbundets initiativ att bilda en oberoende nationell antidopningsorganisation, en organisation som uppfyller världsanti-dopningskodens bestämmelser. En sådan organisation kan bidra till att öka samordningen av antidopningsarbetet i samhället.

Sedan den 1 januari 2021 är det Antidoping Sverige som tagit över som Sveriges nationella antidopningsorganisation (NADO).

Vidare överväger regeringen att utreda vilket behov av individuella råd och stöd via telefon och webb som finns för dopning, och om det går att samordna ett sådant stöd med stödlinjerna för alkohol, tobak och spel om pengar.

Regeringen anser även att uppföljningen av och kunskapen om dopningsbruket behöver utvecklas för att få en mer tillförlitlig, användbar och heltäckande bild av dopningssituationen på nationell nivå.

Att nå unga vuxna i förebyggande syfte

Regeringen har gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som arbetar i verksamheter som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar (U/2018/00951). Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2021. Regeringen har också gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att tillsammans med bl.a. Delegationen mot segregation, Försäkringskassan, MUCF och Socialstyrelsen utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar (Ku2020/01216).

Vidare anför regeringen att en nyligen genomförd studie pekar på att de som besöker en ungdomsmottagning i högre utsträckning har prövat narkotika, är riskkonsumenter och generellt mer risktagande än jämförbara åldersgrupper som inte går till ungdomsmottagningar. Regeringen anser därför att det finns anledning för ungdomsmottagningarna att i större utsträckning ta upp frågor om ANDTS kopplat till levnadsvanor, psykisk och fysisk hälsa samt sexualitet och egenmakt.

Unga vuxna har den högsta alkoholkonsumtionen av alla åldersgrupper och nästan hälften av de som ingår i åldersgruppen 18–25 år studerar på universitet och högskolor. Studenthälsovården har därför enligt regeringen en viktig roll att främja studenternas fysiska och psykiska hälsa.

Det civila samhällets roll för att främja hälsa och motverka missbruk eller beroende hos barn och unga

För att uppnå målen inom ANDTS-området är det enligt regeringen nödvändigt att det civila samhället deltar och är engagerat i arbetet. Regeringen anser att det är viktigt att det civila samhället fortsatt ges goda förutsättningar att bidra till det ANDTS-förebyggande arbetet. Inom både spel- och tobaksområdet finns förordningsstyrda medel för idéburna organisationer som arbetar med att förebygga spelberoende eller tobaksbruk enligt förordningen (2015:456) om statsbidrag till organisationer som bedriver förebyggande arbete för att minska tobaksbruket eller verksamhet mot överdrivet spelande för att garantera en långsiktig verksamhet. Arbetet med att utveckla former för dialoger mellan det civila samhället och statliga myndigheter och andra offentliga aktörer behöver fortsätta.

Regeringen anser vidare att det är angeläget med satsningar som underlättar för flickor och pojkar att ha en aktiv fritid, särskilt för de mest utsatta barnen i samhället. Att barn och unga har tillgång till aktiviteter som ger dem en meningsfull fritid kan både senarelägga debut och förhindra missbruk eller beroende av ANDTS.

Förebyggande insatser på ANDT-området för ökad trygghet och minskad brottslighet

Regeringen anför bl.a. att den har gett Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i uppdrag att ta fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Handlingsplanen syftar till att identifiera och

utveckla verkningsfulla och hållbara arbetssätt och samverkansmodeller, med målsättningen att bidra till att förebygga barns och ungas brottslighet. Kopplingar ska göras till andra områden bl.a. det ANDTS-förebyggande arbetet. Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2022. Regeringen avser även att ge en utredare i uppdrag att ta fram och lämna förslag på en strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Strategin ska anlägga ett helhetsperspektiv och möjliggöra en sammanhållen inriktning för arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn.

Motionerna

Förebyggande av barns och ungas användning av ANDTS

I kommittémotion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att särskilda program bör utvecklas i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14 föreslås ett tillkännagivande om en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga. Framgångsrikt alkoholpreventivt arbete och insatser för att tidigt fånga upp ungdomar med alkoholproblematik är enligt motionärerna viktiga.

Narkotikaprevention

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om motstånd mot legalisering och avkriminalisering av narkotika. I yrkande 18 föreslås ett tillkännagivande om att ett nationellt projekt för cannabispreventivt arbete bör vara en del av ANDTS-strategin. Projektet bör rymmas inom uppdraget för det föreslagna nationella kompetenscentrumet för ANDTS-prevention.

Antidopningsarbete

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 15 föreslås ett tillkännagivande om att skapa en fristående antidopningsenhet. Antidopningsenheten ska enligt motionärerna organisatoriskt vara helt oberoende från Riksidrottsförbundet.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande om Antidoping Sveriges roll i det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten. Motionärerna välkomnar att Riksidrottsförbundet har beslutat att Svensk Antidoping ska omvandlas till en fristående och oberoende nationell antidopningsorganisation (NADO). Den nya antidopningsorganisationen Antidoping Sverige kommer att ha en viktig roll i att samordna det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten. Det är enligt motionärerna angeläget att nå ut till fler gym över hela landet med informationskampanjer och utbildningar av gympersonal.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om bl.a. en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett narkotikafritt samhälle behandlades senaste i betänkande 2018/19:SoU10 Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 13–14). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2018/19:87).

Motionsyrkanden om ett nationellt projekt för cannabispreventivt arbete och om motstånd mot legalisering och avkriminalisering av narkotika behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 9–10 och s. 22). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:103, rskr. 2020/21:245).

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet föreslår i sitt yttrande att socialutskottet avstyrker motionerna 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2 och 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14. Kulturutskottet vill understryka betydelsen av att arbetet för att skydda barn och unga prioriteras, men med hänvisning till pågående och planerade insatser finns det enligt utskottet inte skäl till tillkännagivanden enligt motionerna.

Vidare föreslår kulturutskottet att socialutskottet avstyrker motionerna 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 15 och 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20. Kulturutskottet vill understryka vikten av ett aktivt och strategiskt arbete mot dopning. Enligt utskottet finns det dock mot bakgrund av bildandet av Antidoping Sverige inte skäl till tillkännagivanden enligt motionerna.

Socialutskottets ställningstagande

Liksom kulturutskottet delar socialutskottet regeringens bedömning att det är viktigt att barn och unga skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar. Insatser för att skydda barn och unga mot eget eller andras skadliga bruk av alkohol, tobak och nikotin samt spel om pengar eller bruk av narkotika och dopningsmedel bör utgöra grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet. Utskottet vill, i likhet med kulturutskottet, understryka betydelsen av att arbetet för att skydda barn och unga prioriteras. Utskottet är emellertid inte berett att föreslå att riksdagen tar några initiativ med anledning av motionerna 2020/21:3929 (V) yrkande 2 och 2020/21:3952 (KD) yrkande 14. Motionsyrkandena bör avslås.

Det narkotikaförebyggande arbetet bedrivs inom flera olika arenor och av olika aktörer exempelvis föräldrar, socialtjänsten, polisen och andra berörda myndigheter, civilsamhällets organisationer samt grund- och gymnasieskolan. Ett effektivt arbete mot narkotikaanvändning kräver enligt utskottet att dessa aktörer arbetar gemensamt utifrån respektive ansvarsområden. Utskottet anser

inte att det är nödvändigt för riksdagen att ta några initiativ med anledning av motion 2020/21:3952 (KD) yrkandena 17 och 18. Motionsyrkandena bör avslås.

När det gäller motionsyrkandena om antidopningsarbete, delar utskottet kulturutskottets uppfattning att det är viktigt med ett aktivt och strategiskt arbete mot dopning. Sedan den 1 januari 2021 bedrivs det svenska antidopningsarbetet av Antidoping Sverige. Organisationen ska leda, samordna och utveckla det nationella arbetet på området. Socialutskottet delar kulturutskottets bedömning att det mot bakgrund av bildandet av Antidoping Sverige inte finns skäl till tillkännagivanden enligt motionerna 2020/21:3943 (M) yrkande 15 eller 2020/21:3952 (KD) yrkande 20. Motionsyrkandena bör avslås.

Långsiktigt mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om riktlinjer för riskkonsumtion av alkohol samt risk- och missbruk bland äldre.

Jämför reservation 23 (SD, V, KD, L), 24 (SD) och 25 (KD, L).

Propositionen

Levnadsvanor är enligt regeringen ett centralt område för att uppnå jämlik hälsa. Förutsättningarna för en god hälsa påverkas bl.a. av livsvillkoren, levnadsförhållandena och individens egna val. Det finns tydliga kopplingar mellan socioekonomisk tillhörighet och graden av skadligt bruk, missbruk eller beroende av ANDTS. Genom tidiga insatser kan samhället bidra till att individer inte skadas och samtidigt uppnå en mer hållbar och hälsofrämjande samhällsutveckling.

Insatsområden

Regeringen ser följande insatsområden under strategiperioden som prioriterade i arbetet med att successivt minska antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Stärkt kompetens inom äldreomsorgen för att uppmärksamma och hantera skadligt bruk av bl.a. alkohol bland äldre

Även om alkoholkonsumtionen i Sverige har sjunkit under de senaste åren går trenden åt motsatt håll i åldersgruppen 65–84 år. Socialstyrelsen har i flera lägesrapporter inom äldreområdet pekat på att alkoholkonsumtionen bland äldre har ökat liksom de alkoholrelaterade skadorna. Jämfört med tidigare generationer har andelen äldre med missbruk eller beroende och äldre som får vård för diagnoser relaterade till alkohol ökat, vilket är särskilt påtagligt hos äldre kvinnor. Dock är det fortfarande betydligt vanligare bland män i samma ålder att få någon form av insats från socialtjänsten för missbruksproblem. Dessutom har 80 procent av alla äldre än 65 år minst ett receptbelagt läkemedel vars effekter och bieffekter kan påverkas av alkohol. Enligt regeringen behöver därför kopplingen mellan läkemedel och alkohol när det gäller äldre personer uppmärksammas mer. Detsamma gäller behovet av att utarbeta rutiner inom exempelvis den kommunala hälso- och sjukvården och äldreomsorgen liksom samordningen mellan äldreomsorgen och missbruksenheterna i kommunen. Även frivilliga organisationer som pensionsorganisationer kan spela en viktig roll för att informera om risker med och negativa konsekvenser av att dricka alkohol.

Personal inom äldre vården och hemtjänsten är ofta de som först ser tecken på missbruk eller beroende. Enligt en förstudie från Socialstyrelsen för att identifiera vilket behov av stöd och vägledning det finns hos personalen inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården i fråga om missbruk och beroende bland äldre konstateras att hälso- och sjukvårds- och omsorgspersonalen behöver stöd och vägledning när det gäller fakta om missbruk, bemötande och delaktighet, etiska frågor, roller och mandat samt vissa juridiska frågor. Enligt Socialstyrelsen behövs också stöd riktat till ledningsnivån i syfte att bl.a. underlätta framtagandet av lokala rutiner, främja kvalitet och samverkan samt stödja personalen.

Även primärvården har en viktig roll i att identifiera äldre med en ohälsosam livsstil och erbjuda dem råd och stöd för goda levnadsvanor. Vid förskrivning av läkemedel till äldre kan det därför vara lämpligt att diskutera patientens alkoholvanor.

Regeringen anför vidare att det i de flesta kommuner saknas rutiner för ett samordnat stöd mellan missbruks- och beroendevården och äldreomsorgen vid missbruk eller beroende. Socialstyrelsen har även framhållit att det finns stora skillnader i landets kommuner när det gäller att stödja biståndshandläggare i deras arbete för att uppmärksamma alkohol- och narkotikaproblem hos äldre. De flesta kommuner saknar rutiner för ett samordnat stöd mellan missbruks- och beroendevård och äldreomsorg vid missbruk eller beroende. Ett sådant stöd i form av exempelvis rutiner är viktigt mot bakgrund av att långtifrån alla biståndshandläggare har utbildning om alkohol och äldre.

Regeringen överväger därför att stärka förutsättningarna för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen ska ha kunskap om

alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol.

Bruk av narkotika på arbetsplatsen behöver uppmärksammas – en fråga om arbetsmiljö och säkerhet

Regeringen överväger att uppmärksamma arbetsgivarens förebyggande arbetsmiljöarbete och arbetsanpassning vid missbruk eller beroende. Regeringen överväger även att säkerställa att information om hur alkohol, narkotika och narkotikaklassade läkemedel påverkar hälsan kommer såväl arbetsgivare som arbetstagare till del.

Kompetensutveckling inom hälso- och sjukvården samt tandvården för att identifiera personer med skadligt bruk

En av de mest effektiva metoderna för att i ett tidigt stadium förhindra att en person utvecklar ett risk- eller missbruk av alkohol, narkotika, dopning eller tobak är tidig upptäckt och rådgivning. Sådana insatser är särskilt effektiva om de riktas till personer som är på väg att utveckla ett risk- eller missbruk. Som stöd i arbetet har Socialstyrelsen tagit fram nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Riktlinjerna betonar särskilt vikten av åtgärder för att stödja riskgrupper när det gäller att förändra ohälsosamma levnadsvanor.

Sedan ett antal år tillbaka arbetar tandvården med prevention och har därmed en etablerad struktur för att hjälpa sina patienter. Därmed kan tandvården utgöra en lämplig aktör i arbetet med att identifiera skadliga levnadsvanor i form av alkohol, narkotika och tobak och är en viktig resurs i det förebyggande arbetet.

Telefon- och webbaserat stöd för personer med missbruk eller beroende

Regeringen anser att det är angeläget att samhället ger stöd och hjälp till den som vill förändra sina vanor eller avstå helt från alkohol, tobak eller spel. Regeringen överväger därför att fortsätta att stötta de rikstäckande telefon- och webbaserade stödlinjerna Sluta-röka-linjen, Alkohollinjen, Alkoholhjälpen och Stödlinjen för spelare och anhöriga.

Motionerna

Riktlinjer för riskkonsumtion av alkohol

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om att ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att se över riktlinjer för riskkonsumtion. Motionärerna anför att färsk forskning visar att det inte finns någon tydlig gräns under vilken alkoholkonsumtion är helt riskfri, varför det är angeläget att som en del i ANDTS-strategin att se över riktlinjerna om riskkonsumtion.

Risk- och missbruk bland äldre

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15 föreslås ett tillkännagivande om att stärka förutsättningarna för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen ska ha kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol.

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om en nationell strategi för att kunna ge ett bättre stöd för årsrika som vill sluta missbruka samt utbildning för personal inom äldreomsorgen.

Kompletterande information

Socialstyrelsens nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor

Socialstyrelsen har tagit fram Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor – Stöd för styrning och ledning (2018). Syftet med riktlinjerna är att dels stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder inom detta område, dels vara ett underlag för öppna och systematiska prioriteringar inom hälso- och sjukvården. Riktlinjerna riktar sig till politiker, chefstjänstemän och verksamhetschefer. Andra viktiga mottagare är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården.

De nationella riktlinjerna ger rekommendationer om åtgärder vid ohälsosamma levnadsvanor. Rekommendationerna omfattar åtgärder för att stödja personer i fråga om att förändra levnadsvanor som bl.a. tobaksbruk och riskbruk av alkohol i syfte att förbättra hälsan samt förebygga och behandla sjukdom.

Av Socialstyrelsens riktlinjer framgår att det med riskbruk av alkohol avses en hög genomsnittlig konsumtion av alkohol eller intensivkonsumtion av alkohol minst en gång i månaden. Riskbruk definieras som mer än 14 standardglas per vecka för män och mer än 9 standardglas per vecka för kvinnor, eller minst 5 standardglas för män respektive 4 för kvinnor vid samma tillfälle. Ett standardglas är ett mått som motsvarar exempelvis 33 centiliter starköl, 12–15 centiliter vin eller knappt 4 centiliter sprit.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om riskkonsumtion av alkohol behandlades senast i betänkande 2019/20:SoU7 Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor. Motionerna avstyrktes (s. 21–22). Riksdagen biföll utskottets förslag till beslut (rskr. 2019/20:174, prot. 2019/20:81).

Motionsyrkanden om missbruks- och beroendeproblematik hos äldre behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU20 Alkohol-, narkotika-,

dopnings-, tobaks- och spelfrågor. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 36). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:103, rskr. 2020/21:245).

Utskottets ställningstagande

Socialstyrelsens nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor ger rekommendationer om åtgärder för att stödja personer i fråga om att förändra levnadsvanor – bl.a. riskbruk av alkohol. Utskottet anser att dessa riktlinjer är av stor vikt för att stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder inom detta område. Det är enligt utskottet inte nödvändigt för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:3952 (KD) yrkande 13 om riktlinjer för riskkonsumtion av alkohol. Motionsyrkandet bör avslås.

När det gäller missbruks- och beroendeproblematik hos äldre noterar utskottet att regeringen anser att kopplingen mellan läkemedel och alkohol när det gäller äldre personer behöver uppmärksammas mer. Detsamma gäller behovet av att utarbeta rutiner inom exempelvis den kommunala hälso- och sjukvården och äldreomsorgen liksom samordningen mellan äldreomsorgen och missbruksenheterna i kommunen. Utskottet ser positivt på att Socialstyrelsen har gjort en förstudie för att identifiera vilket behov av stöd och vägledning det finns hos personalen inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården när det gäller missbruk och beroende bland äldre. Myndigheten konstaterar bl.a. att hälso- och sjukvårds- och omsorgspersonalen behöver stöd och vägledning när det gäller fakta om missbruk, bemötande och delaktighet, etiska frågor, roller och mandat samt vissa juridiska frågor.

Utskottet delar regeringens bedömning att även primärvården har en viktig roll i att identifiera äldre med en ohälsosam livsstil och erbjuda dem råd och stöd för goda levnadsvanor. Vid förskrivning av läkemedel till äldre kan det därför vara lämpligt att diskutera patientens alkoholvanor.

Utskottet noterar att regeringen överväger att stärka förutsättningarna för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen ska ha kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol. Utskottet avser att följa frågan. Det är dock inte nödvändigt för riksdagen att ta några initiativ med anledning av motionerna 2020/21:3940 (L) yrkande 4 och 2020/21:3952 (KD) yrkande 15, utan de bör avslås.

Långsiktigt mål 5 – Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om kartläggningar i syfte att förbättra beroendevården och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen avslår motionsyrkanden om skademinimering, tillgång till beroendevård och huvudmannaskap för beroendevården.

Jämför reservation 26 (SD, C, V, L), 27 (SD, KD), 28 (M), 29 (C), 30 (V), 31 (L), 32 (SD, C, V, KD, L) och 33 (S, MP).

Propositionen

Regeringen bedömer att det finns anledning för personer med missbruk eller beroende att utifrån sina individuella förutsättningar och behov få tillgång till vård och stöd av god kvalitet och tillförsäkras en god livskvalitet med frihet från missbruk eller beroende. Valfungerande vård och stöd vid missbruk och beroende gagnar inte bara den enskilda individen utan även anhöriga, närstående och hela samhället.

En avgörande faktor för att åstadkomma vård- och stödinsatser av god kvalitet är enligt regeringen en valfungerande samordning och samverkan, såväl mellan huvudmän som inom olika delar av en huvudmans verksamhetsområde. Samverkan krävs även för att skapa kontinuitet och långsiktighet i vård- och omsorgskontakterna, vilket kan öka patientens förtroende för verksamheten.

Personer med både beroendesjukdom och psykisk ohälsa, s.k. samsjuklighet, är särskilt utsatta. Mot bakgrund av detta finns det skäl att skapa förutsättningar för helhetssyn och samordnade insatser för denna grupp.

Insatsområden

Regeringen ser följande insatsområden under strategiperioden som prioriterade i arbetet med att säkerställa att personer med missbruk eller beroende ska ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.

Tidig identifiering och behandling av unga med psykiska diagnoser som riskerar att utveckla missbruk eller beroende

Kartläggningar på området visar att samsjukligheten av beroende och andra psykiatriska diagnoser är omfattande. Adhd (attention-deficit hyperactivity disorder) är särskilt vanligt bland personer med ett skadligt bruk, missbruk eller beroende. Att tidigt identifiera och behandla adhd hos dem som riskerar att utveckla, eller redan har utvecklat, ett skadligt bruk är enligt regeringen centralt. Socialstyrelsen har börjat arbeta med att ta fram nationella riktlinjer

för vård och stöd vid adhd och autism där rekommendationer till hälso- och sjukvården och socialtjänsten om utredning, behandling och stödsatser för barn och vuxna med adhd och autism kommer att ingå. Planen är att en remissversion av riktlinjerna ska publiceras hösten 2021. I detta sammanhang finns det därför anledning att poängtera vikten av att personer med samsjuklighet erbjuds adekvat stöd med en fungerande vårdkedja med god samverkan mellan olika verksamheter.

Vidare har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att förbereda och samordna ett utvecklingsarbete i form av ett pilotprojekt i psykiatri och vid Statens institutionsstyrelse (Sis). Syftet är att förbättra vården för vissa unga som vårdas vid SiS med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och som även har stora behov av psykiatrisk vård. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 september 2025.

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst samt med andra aktörer för en sammanhållen vård utifrån patienters specifika förutsättningar och behov

För att förbättra samverkan och säkerställa god vård och omsorg för personer med samsjuklighet gav regeringen den 22 juni 2020 en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur samordnade insatser när det gäller vård, behandling och stöd kan säkerställas för barn, unga och vuxna personer med samsjuklighet i form av missbruk eller beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd (dir. 2020:68). Syftet med uppdraget är att skapa förutsättningar för att personer med sådan samsjuklighet ska erbjudas en samordnad, behovsanpassad och patientcentrerad vård och omsorg och få tillgång till de medicinska, farmakologiska, psykiatriska och sociala insatser som de är i behov av. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 november 2021.

Regeringen har sedan flera år även stimulerat ett utvecklat arbete inom området psykisk hälsa genom överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). I överenskommelsen fördelas särskilda medel till kommuner och regioner för att förbättra samverkan kring personer med stora och komplexa behov, t.ex. personer med samsjuklighet i missbruk eller beroende och psykisk ohälsa.

Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende

Socialstyrelsen presenterade i mars 2020 ett kunskapsstöd för läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO), som myndigheten har tagit fram på uppdrag av regeringen. Kunskapsstödet har som mål att bidra till en god och likvärdig vård för personer med opioidberoende. Det är enligt regeringen viktigt att arbetet med LARO sker i enlighet med Socialstyrelsens kunskapsstöd och nationella riktlinjer för vård och stöd. Införandet av metoden behöver öka, såväl inom hälso- och sjukvården som i socialtjänsten. Utan hälso- och sjukvården och socialtjänstens aktiva medverkan i LARO-behandling fallerar genomförandet och den enskilde riskerar

att bli utan nödvändig behandling. Såväl LARO som annan medicinsk behandling samt olika typer av drogfri behandling ska erbjudas utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet.

Enligt regeringen är det även viktigt att följa upp resultatet i missbruks- och beroendevården inklusive LARO. Patienter och brukare behöver involveras i arbetet med att definiera vilka resultat som är viktiga. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i studien *Missar vi målen med missbruks- och beroendevården?* (2016) visat att uppföljning av resultaten ur ett patient- och brukarperspektiv kan omfatta flera olika områden och kan även kan inkludera drogfrihet som huvudmål. Samarbete mellan regionernas LARO och socialtjänsten behövs för att kunna erbjuda patienterna såväl medicinsk som psykosocial behandling liksom socialt stöd, vilket är viktiga förutsättningar för att uppnå goda behandlingsresultat.

Insatser för att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av missbruk eller beroende

Den primära målsättningen med sprututbytesverksamhet är att begränsa smitta och smittspridning, men verksamheterna kan också fungera som en ingång för att möta en utsatt grupp i samhället och etablera kontakt, erbjuda råd och stöd kring personernas hälsosituation samt motivera till vård och behandling för missbruk eller beroende. Via sprututbyten är det ibland också möjligt att nå ut med överdosprevention och information om hur man kan agera om man bevittnar en överdos samt utdelning av naloxon. För sprututbytesverksamheten gäller den s.k. bosättningsprincipen, som innebär att endast personer som anses bosatta i en region får delta i verksamhet som rör utbyte av sprutor och kanyler. Socialstyrelsen har i en uppföljning från 2019 lämnat förslag till regeringen om att denna princip ska tas bort med hänvisning till att den är svår att tillämpa i verksamheterna och utgör ett hinder för dem som har behov av sprututbyte utanför sin region. Regeringen överväger därmed att se över bosättningsprincipen i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet.

Regeringen anför vidare att resultatet av sprututbytesverksamheten bör följas upp så att verksamheten kan utvecklas och bedrivas på bästa sätt. Verksamheterna ska enligt 13 § i Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2007:2) om utbyte av sprutor och kanyler till personer som missbrukar narkotika årligen lämna en verksamhetsberättelse till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). För att underlätta rapportering för verksamheterna och för att informationen i verksamhetsberättelserna ska bli mer jämförbar och strukturerad har Socialstyrelsen tillsammans med IVO utformat en elektronisk mall. Denna mall medför att data kan rapporteras till IVO på ett enhetligt och strukturerat sätt. Socialstyrelsen bedömer att detta kan utgöra ett tillräckligt underlag för systematisk och samordnad statlig uppföljning av sprututbytesverksamheterna.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram en analys av och förslag på åtgärder för att motverka och förebygga hemlöshet. Förslagen ska

ha som målsättning att långsiktigt bidra till minskat antal hemlösa och minskat antal avhysningar. Uppdraget ska slutredovisas senast den 24 september 2021.

Vidare har Socialstyrelsen i en kartläggning av skyddade boenden (2020) konstaterat att få skyddade boende anger att de tar emot personer med missbruks- eller beroendeproblematik. Redovisningen tyder också på att våldsutsatta kvinnor med ett missbruk eller beroende ofta inte fångas upp av socialtjänsten då insatser för målgruppen saknas, vilket innebär att de riskerar att hamna mellan beroendevården och psykiatrin. Socialstyrelsen bedömer att stöd och insatser till våldsutsatta kvinnor i missbruk behöver utvecklas.

Kunskap om hbtqi-personer och ANDTS

Utifrån forskning sammanställd av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) finns det en ökad risk bland hbtqi-personer när det gäller användning av alkohol, narkotika och narkotikaklassade läkemedel samt tobaksrökning. Av en rapport från Socialstyrelsen framgår att förekomsten av psykisk ohälsa i form av missbruk eller beroende, ångestsjukdomar och depressioner är högre bland personer i samkönade äktenskap än bland personer i olikkönade äktenskap. Det finns ett tydligt samband mellan missbruk eller beroende, psykisk ohälsa och suicidförekomst i befolkningen. Mot bakgrund av att hbtqi-personer har en högre förekomst av psykisk ohälsa och suicid överväger regeringen att vidta åtgärder för att öka kunskapen om förekomsten av missbruk och beroende bland hbtqi-personer och förebyggande åtgärder.

Vård och stöd för intagna med missbruk eller beroende

Regeringen anför att intagna ofta har svårigheter att få hjälp från den allmänna sjukvården, i synnerhet psykiatrisk vård. Många har en komplex problematik och behöver samordnade insatser. Ett helhetsperspektiv utifrån personens hela livssituation är därför en viktig utgångspunkt. Detta kräver enligt regeringen ett välfungerande samarbete mellan Kriminalvården, Sis, kommunerna och regionerna.

Motionerna

Skademinimering

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att det långsiktiga målet i ANDTS-strategin vad gäller vård och stöd till personer med narkotikarelaterat missbruk och beroende ska vara skademinimering.

Tillgång till beroendevård

I kommittémotion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att möjliggöra en tydlig mätning av socialdemografiska förutsättningar för att få tillgång till reell vård och därigenom en jämlik hälsa. Det är enligt motionärerna viktigt att göra en genomlysning av förutsättningarna för tillgång till vård och behandling inom ANDTS-området

uppdelat på kvinnor och män och unga vuxna. I yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att skapa förutsättningar för helhetssyn och samordnade insatser för personer med samsjuklighet. Motionärerna anser att det är angeläget att vård och behandling ges som en sammanhållen insats till personer över 18 år från regionernas beroendeenheter.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 28 föreslås ett tillkännagivande om en god, tillgänglig och jämlik beroendevård som är tillgänglig i hela landet. I kommittémotion 2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 19 finns ett likalydande förslag.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 29 föreslås ett tillkännagivande om vikten av en sammanhängande vård- och behandlingskedja vid missbruksproblematik och beroendesjukdom. I kommittémotion 2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 21 föreslås ett likalydande tillkännagivande.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 31 föreslås ett tillkännagivande om missbruks- och beroendevård inom primärvården. Motionärerna anser att det är angeläget att öka insatsen inom primärvården då lättillgänglig vård i en avstigmatiserad vårdmiljö är avgörande för att möta behovet av vård för den stora grupp av socialt väletablerade personer som har ett skadligt alkoholbruk.

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att införa möjligheter till sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling i hela landet. Motionärerna välkomnar det som anförs i propositionen om att se över frågan om att ta bort bosättningsprincipen i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet.

Huvudman för beroendevården

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 30 föreslås ett tillkännagivande om att hälso- och sjukvården ska vara ensam huvudman för beroendevården.

Kartläggning av beroendevård m.m.

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att kartlägga det tunga narkotikamissbruket i Sverige. Motionärerna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen ett sådant uppdrag. Kartläggningen behöver enligt motionärerna bl.a. ge ett tillförlitligt svar på hur många personer som missbrukar opioider och hur många som gör detta genom att injicera. I yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om bättre statistik och uppföljning av personer i LARO-behandling. Motionärerna föreslår att regeringen bör säkerställa tillgången till bättre nationell statistik om antalet patienter som är i LARO-behandling eller som utifrån Socialstyrelsens nationella riktlinjer bör erbjudas sådan

behandling. I yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga den svenska beroendevården för att förbättra möjligheterna att följa upp och utvärdera de narkotikarelaterade målen och insatserna i ANDTS-strategin.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram nationell statistik för förbättrad vård och behandling för personer med narkotikamissbruk och beroende. Bättre underlag inom detta område skulle enligt motionärerna bidra till förbättrad vård och behandling vilket i förlängningen kan minska narkotikadödligheten.

Gällande rätt

Ansvaret för missbruks- och beroendevården

Regionerna har en skyldighet enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som är bosatt inom regionen (8 kap. 1 § HSL). Här ingår bl.a. abstinensbehandling och läkemedelsassisterad behandling vid alkohol- och narkotikamissbruk samt övriga medicinska och psykiatriska insatser.

Kommunerna har i enlighet med socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ansvar för missbruks- och beroendevård. Det innebär att socialnämnden aktivt ska sörja för att den enskilda missbrukaren får den hjälp och den vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket (5 kap. 9 § SoL). Socialnämnden ska vidare erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk (5 kap. 10 § SoL).

Samverkan och samordnad individuell plan

För att förbättra samverkan mellan huvudmännen är kommuner och regioner skyldiga att ingå en överenskommelse om ett samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar (5 kap. 9 a § SoL respektive 16 kap. 3 § första stycket 2 HSL).

När den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen vidare upprätta en samordnad individuell plan, en s.k. SIP (2 kap. 7 § SoL respektive 16 kap. 4 § HSL).

Kompletterande information

Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende

Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende innehåller rekommendationer om vård och stöd vid missbruk och beroende och omfattar följande områden: bedömningsinstrument, medicinska tester, läkemedelsbehandling, psykologisk och psykosocial behandling,

sociala stödinsatser, behandling vid samsjuklighet och behandling av ungdomar med alkohol- eller narkotikaproblem. Riktlinjerna uppdaterades senast 2019. Syftet med riktlinjerna är att stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder inom detta område samt att vara ett underlag för öppna och systematiska prioriteringar inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Tidigare behandling

Tillkännagivande om primärvårdens grunduppdrag

I betänkande 2020/21:SoU2 Inriktningen för en nära och tillgänglig vård – en primärvårdsreform föreslog utskottet att riksdagen skulle rikta ett tillkännagivande till regeringen om primärvårdens grunduppdrag. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2020/21:61). Utskottet anförde följande (s. 14):

En förstärkning av de förebyggande insatserna inom primärvården kan stärka hälsan och förebygga många livsstilssjukdomar hos den enskilde. Utskottet vill understryka vikten av hälsofrämjande insatser, t.ex. att ge stöd till bättre egenvård, förebygga beroendeproblem och stödja ett friskare liv genom att peka på friskfaktorer. Utskottet anser därför att hälsofrämjande insatser bör inkluderas i primärvårdens grunduppdrag. Enligt utskottets uppfattning bör även rehabilitering ingå i primärvårdens grunduppdrag. Avslutningsvis anser utskottet att primärvården bör få ansvar för uppsökande arbete, bl.a. för dem som inte själva söker sig till hälso- och sjukvården. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med det anförda. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför och tillkännager detta för regeringen. Motionerna [...] bör därför bifallas.

I skrivelse 2020/21:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2020 anförde regeringen följande:

Frågan om vilka konsekvenser ett utökat grunduppdrag reglerat i lag kan få behöver analyseras innan åtgärder kan vidtas. Ärendet bereds inom Regeringskansliet. Punkten är inte slutbehandlad.

Tillkännagivande om ansvar för vård vid samsjuklighet

Riksdagen beslutade den 2 maj 2019 om ett tillkännagivande om ansvar för vård vid samsjuklighet i form av psykisk ohälsa i kombination med beroendesjukdom m.m. (bet. 2018/19:SoU15, rskr. 2018/19:193). Utskottet anförde följande i betänkandet (s. 39, ingen reservation):

Utskottet konstaterar inledningsvis att personer med samsjuklighet i form av psykisk ohälsa i kombination med beroendesjukdom är en särskilt utsatt grupp. I detta sammanhang vill utskottet särskilt framhålla att nuvarande ansvarsfördelning mellan kommun och region enligt utskottet kan innebära att den enskilde inte får den vård som behövs. Utskottet anser därför att regeringen bör se över frågan om hur ansvaret för vård vid sådan samsjuklighet kan samlas hos en huvudman. Utskottet konstaterar vidare att det i dag finns en gränsdragningsproblematik mellan lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen efter det att den

nyss nämnda översynen har gjorts utreda möjligheterna till en gemensam tvångslagstiftning för personer med psykisk ohälsa i kombination med beroendesjukdom. Därutöver bör regeringen se över hur det ska kunna finnas tillgång till farmakologisk behandling i hela landet för personer med beroendesjukdom. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anfört och tillkännager detta för regeringen. Ställnings-tagandet innebär delvis bifall till motionerna.

I budgetpropositionen för 2021 anförde regeringen följande (prop. 2020/21:1 utg. omr. 9, s. 143–144).

Regeringen beslutade den 17 juni 2020 om direktiv till Utredningen om samordnade insatser vid samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd (dir. 2020:68). [...] Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021. Riksdagens tillkännagivande är inte slutbehandlat.

Utskottet hade inte några invändningar mot regeringens redovisning av tillkännagivandet (bet. 2020/21:SoU1, s. 41).

I skrivelse 2020/21:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2020 anför regeringen följande:

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen kartlagt förekomsten av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik samt föreslagit hur vården kan förbättras. Uppdraget redovisades den 30 november 2019 till regeringen.

Regeringen beslutade den 17 juni 2020 om direktiv till Utredningen om samordnade insatser vid samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd (dir. 2020:68). En särskild utredare ska föreslå hur samordnade insatser när det gäller vård, behandling och stöd kan säkerställas för barn, unga och vuxna personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd. Syftet med uppdraget är att analysera och lämna förslag på hur samverkan för personer med samsjuklighet kan förbättras mellan huvudmännen och mellan verksamheter med samma huvudman och se över ansvarsfördelningen mellan huvudmännen och lämna förslag på hur ansvaret för personer med samsjuklighet kan samlas hos en huvudman. Utredningen ska också analysera för- och nackdelar med en gemensam lagstiftning för personer som vårdas utan samtycke enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, och om möjligt föreslå hur frågan kan hanteras vidare. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021. Regeringen avser att därefter återkomma till riksdagen. Punkten är inte slutbehandlad.

Huvudman för beroendevården

Motionsyrkanden om huvudmannaskap för beroendevården behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU13 Frågor om psykisk hälsa. Motionsyrkandena avstyrktes bl.a. mot bakgrund av den pågående Samsjuklighetsutredningen (s. 32–33). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:88).

Jämlik beroendevård

Ett motionsyrkande om en mer jämlik beroendevård behandlades senast i betänkande 2019/20:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 46). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2019/20:136, rskr. 2019/20:309).

Sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling

Motionsyrkanden om sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling i hela landet behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 21). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:103, rskr. 2020/21:245).

Utskottets ställningstagande

Vård och stödinsatser ska enligt utskottet baseras på evidens och bästa tillgängliga kunskap och utgå från en helhetsbild där individen och hans eller hennes behov och förutsättningar står i centrum. En bärande del i en folkhälsobaserad narkotikapolitik är att personer med missbruk eller beroende har tillgång till vård och stöd utifrån sina förutsättningar och behov. Insatser för skademinimering, som exempelvis minskad spridning av blodsmittor och överdosprevention, är avgörande för att uppnå nollvisionen om att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning. Enligt utskottet är det inte nödvändigt för riksdagen att ta några initiativ med anledning av motion 2020/21:3958 (C) yrkande 3. Motionsyrkandet bör avslås.

Enligt utskottet behöver kommunerna och regionerna arbeta med att utveckla kvaliteten i vård- och stödinsatserna utifrån brukarnas behov och erfarenheter. Vård och stöd av god kvalitet behöver finnas tillgängligt för människor i missbruk eller beroende när de behöver det. För att undvika stigmatisering är det viktigt att insatserna utgår från varje människas unika situation. Av Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende framgår att riktlinjerna ska stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder samtidigt som behandling och stöd alltid ska anpassas till individens särskilda förutsättningar och önskemål.

Utskottet ser positivt på att Socialstyrelsen har tagit fram ett kunskapsstöd för LARO i syfte att bidra till en god och likvärdig vård för personer med opioidberoende. Vidare ser utskottet positivt på att regeringen överväger att se över bösättningsprincipen i lagen om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet.

Utskottet vill i detta sammanhang påminna om det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen i november 2020 om primärvårdens grunduppdrag. Tillkännagivandet är ännu inte slutbehandlat.

Sammantaget anser utskottet inte att riksdagen behöver ta några initiativ med anledning av motionerna 2020/21:2997 (KD) yrkandena 19 och 21,

2020/21:3929 (V) yrkandena 3 och 8, 2020/21:3940 (L) yrkande 5 och 2020/21:3952 (KD) yrkandena 28, 29 och 31. Motionsyrkandena bör avslås.

När det gäller frågan om huvudmannaskap för beroendevården anser utskottet att det är viktigt att ha en helhetssyn på beroendevården. Därför bör Samsjuklighetsutredningens (S 2020:08, dir. 2020:68) arbete inte föregripas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021. Motion 2020/21:3952 (KD) yrkande 30 bör avslås.

I syfte att förbättra vården och behandlingen av personer som lider av ett beroende anser utskottet att det bör tas fram mer statistik och bättre underlag. Det skulle även i förlängningen kunna bidra till att minska narkotika-dödligheten. Utskottet anser därför att det behövs en kartläggning av det tunga narkotikamissbruket i Sverige för att få kunskap om hur stort behovet är av läkemedelsassisterad behandling och andra vård- och behandlingsinsatser riktade mot denna grupp. Vidare anser utskottet att det behövs en kartläggning av den svenska beroendevården för att kunna skapa en mer jämlik beroendevård över landet. Slutligen anser utskottet att det behövs bättre statistik och uppföljning av personer som är föremål för LARO-behandling eller som utifrån Socialstyrelsens nationella riktlinjer bör erbjudas sådan behandling. Enligt utskottet bör regeringen ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram statistik och underlag i enlighet med ovan.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen. Motionerna 2020/21:3943 (M) yrkandena 9–11 och 2020/21:3952 (KD) yrkande 4 bör därmed bifallas.

Långsiktigt mål 6 – Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken, nollvision när det gäller drogrelaterade dödsfall samt överdosstrategi och en nationell strategi för systematisk suicidprevention.

Jämför reservation 34 (SD, C, V, L), 35 (L) och 36 (M, SD).

Propositionen

Förekomsten av systematiska skillnader i dödlighet och sjuklighet mellan olika grupper bör enligt regeringen uppmärksammas och motverkas. Skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar bidrar till en ökad risk för dödlighet och skador.

Nollvision för dödlighet till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar

Regeringen gör bedömningen att vi i Sverige har alltför många dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning. Dessa dödsfall drabbar ofta utsatta personer och deras anhöriga och närstående. Målet om ett narkotikafritt samhälle bör därför följas av en nollvision som innebär att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning.

Regeringen väljer i denna proposition att i huvudsak beskriva narkotikarelaterad dödlighet som dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar, vilket är det mått som Socialstyrelsen använder i den officiella svenska statistiken. Narkotikarelaterad dödlighet används i propositionen främst när det refereras till texter i vilka detta begrepp har använts.

En nollvision för dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar kommer enligt regeringen att skapa ett tydligare fokus och kraftsamling i samhället för att minska dessa dödsfall. Målet om en nollvision kan också enligt regeringen bidra till att förebygga användningen av narkotika, minska utvecklingen av skadligt bruk, missbruk eller beroende av narkotika samt öka tillgången till vård och stöd av god kvalitet för personer i missbruk eller beroende. Förutom insatser som direkt syftar till att förebygga överdoser och överdoser med dödlig utgång, är det viktigt att även i fortsättningen arbeta med att minska antalet personer som börjar använda narkotika.

Regeringen anför vidare att hälsofrämjande och förebyggande insatser behövs för att stärka individens hela hälsosituation. Vård- och stödinsatser ska baseras på evidens eller bästa tillgängliga kunskap och utgå från en helhetsbild där individen och hans eller hennes behov och förutsättningar står i centrum. Regeringen bedömer att en bärande del i en folkhälsobaserad narkotikapolitik är att personer med missbruk eller beroende har tillgång till vård och stöd utifrån sina förutsättningar och behov. Insatser för skademinimering, som exempelvis minskad spridning av blodsmittor och överdosprevention, är avgörande för att uppnå regeringens nollvision om att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning.

Redovisning av tillkännagivande om nollvision för dödlighet till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar

Riksdagen gav den 4 mars 2020 regeringen till känna om att den bör ta initiativ till dels en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall, dels en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken (bet. 2019/20:SoU7 punkt 7, rskr. 2019/20:174). Enligt utskottet behöver Sverige en nollvision och en nolltolerans mot narkotikarelaterade dödsfall. I första hand ska fokus ligga på att förebygga så att människor väljer att inte använda narkotika. Vidare bör individen och hans eller hennes rätt att få det stöd och den behandling han eller hon behöver för sin beroendesjukdom uppmärksammas.

I denna proposition fastställer regeringen att ett mål om en nollvision för dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar ska inkluderas i

ANDTS-strategin. Regeringen bedömer att ett mål om en nollvision för dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar kommer att skapa ett tydligare fokus och kraftsamling kring arbetet i samhället för att minska dessa dödsfall. Målet om en nollvision kan också bidra till att förebygga användningen av narkotika, minska utvecklingen av skadligt bruk, missbruk eller beroende av narkotika samt öka tillgången till vård och stöd av god kvalitet för personer i missbruk eller beroende. Regeringen anser att detta mål svarar mot den del av tillkännagivandet som berör en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall. Tillkännagivandet i denna del anses därmed slutbehandlat.

Riksdagen har i tillkännagivandet vidare riktat en uppmaning till regeringen att utvärdera den nuvarande narkotikapolitiken. Det är riksdagens mening att en fortsatt restriktiv narkotikapolitik måste kombineras med en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering, som exempelvis minskad spridning av blodsmittor. Utskottet anser därför att den nuvarande narkotikapolitiken bör utvärderas i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering. Denna del av tillkännagivandet bereds fortfarande i Regeringskansliet och är inte slutbehandlad.

Insatsområden

Regeringen ser följande insatsområden under strategiperioden som prioriterade i arbetet med att minska antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Arbete för att minska antalet dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar

Läkemedelsverket och Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag utrett förutsättningarna för att öka tillgängligheten till naloxonläkemedel för att motverka överdoser. Myndigheterna har därefter gjort ändringar i sina föreskrifter. Exempelvis är det sedan den 1 november 2018 möjligt för sjuksköterskor att förskriva naloxonläkemedel. Förskrivare får även lämna ut naloxon direkt till patienter, tillsammans med en utbildningsinsats, i stället för att läkemedlet förskrivs på recept och hämtas ut på apotek.

2016 lämnade regeringen en proposition till riksdagen om att ändra lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att förbättra tillgången till sprututbyten för personer som injicerar narkotika i hela landet. Socialstyrelsens uppföljning av lagändringen, som presenterades i december 2019, visar att tillgängligheten till sprututbytesverksamhet har ökat i landet, vilket också kan bidra till en minskad dödlighet till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar.

Regeringen har sedan 2019 tillfört medel till Folkhälsomyndigheten för att möjliggöra en snabbare klassificering av nya psykoaktiva substanser och Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram ett kunskapsstöd för

läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO). Vidare har regeringen gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att genomföra ett pilotprojekt i syfte att inrätta ett varningssystem för att motverka narkotikarelaterade dödsfall och skador. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att kartlägga akut-mottagningarnas rutiner för planering av fortsatt vård, behandling och uppföljning vid narkotikarelaterade överdoser.

Det finns enligt regeringen behov av att intensifiera arbetet för att minska antalet dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar i Sverige. En analys behöver göras för att öka förståelsen om vad som ligger bakom dödsfallen och vad som krävs för att vända utvecklingen.

Samtliga mål och insatser i strategin bör ytterst syfta till att minska antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk. Av särskild vikt är insatser för att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation till följd av missbruk eller beroende.

Möjlighet att kontrollera alkohol- och narkotikapåverkade i trafiken

Samverkan mot alkohol och narkotika i trafiken (Smadit) är ett arbetssätt för att minska antalet påverkade förare på vägar och till sjöss. Arbetssättet innebär att polisen i anslutning till ingripandetillfället ska erbjuda misstänkta rattfyllerister en snabb kontakt med vården. Tanken med arbetssättet är att minska antalet återfall i rattfylleribrott och förebygga fortsatt missbruk eller beroende och kriminalitet. Folkhälsomyndigheten har inom ramen för sitt regeringsuppdrag haft i uppdrag att stödja genomförandet av ANDT-strategin 2016–2020, vilket även innefattar en samordning av Smadit på nationell nivå.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 14 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram och genomföra en nationell överdosstrategi. Motionärerna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med Folkhälsomyndigheten och i samarbete med berörda aktörer, inte minst SKR samt brukarorganisationer, ta fram en sådan strategi. I yrkande 16 föreslås ett tillkännagivande om en första del av en nationell strategi för systematisk suicidprevention. Motionärerna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att skyndsamt ta fram ett tydligt mål, konkreta åtgärder och en modell för systematisk uppföljning och utvärdering av prevention som kan hindra och minska antalet självmord med fokus på människor som är fast i ett långvarigt och svårt narkotika- eller alkoholmissbruk.

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering ska ingå i en förnyad ANDTS-strategi.

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om en nollvision när det gäller drogrelaterade dödsfall och drogrelaterat lidande som övergripande mål inom svensk missbrukspolitik.

Kompletterande information

Uppdrag om en nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

För att utveckla arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention gav regeringen den 30 juli 2020 Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med ett tjugotal berörda myndigheter komma in med underlag inför en kommande nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2020/06171/FS). Syftet med uppdraget är att ge regeringen underlag och skapa förutsättningar för att utveckla insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Målsättningen är att stärka den statliga styrningen, att skapa bättre förutsättningar för samordning och samverkan samt att öka kvaliteten, effektiviteten och långsiktigheten i de insatser som myndigheter, regioner, kommuner och andra berörda aktörer genomför inom området. De berörda myndigheterna ska dels göra en individuell analys av nuläget samt de långsiktiga behoven inom det egna verksamhetsområdet, inklusive en bedömning av hur pågående riktade satsningar fungerar och kan utvecklas, dels göra en gemensam analys som Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen samordnar. I denna senare del ingår att komma in med underlag inför en kommande nationell strategi genom att bl.a. lämna förslag på mål och prioriteringar samt indikatorer för uppföljning. Myndigheterna ska även lämna förslag på hur de kan stödja genomförandet och uppföljningen av den föreslagna strategin. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2023.

Svar på interpellation

Den 28 maj 2021 besvarade socialminister Lena Hallengren (S) en interpellation om regeringens narkotikapolitik (ip. 2020/21:509). Socialministern anförde bl.a. följande:

Fru talman! Niels Paarup-Petersen har frågat mig vilka åtgärder som regeringen kommer att vidta för att narkotikapolitiken ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Inledningsvis vill jag betona att jag och regeringen står bakom en folkhälsobaserad narkotikapolitik. Med det menas en narkotikapolitik som baseras på mänskliga rättigheter och jämlik hälsa, och där tillgångsbegränsning och efterfrågeminskning är likvärdiga beståndsdelar. Insatserna omfattar förebyggande arbete, vård och behandling, sociala insatser och insatser för att förbättra hälsan hos personer med missbruk eller beroende. Insatserna ska vara baserade på evidens, beprövad erfarenhet och bästa tillgängliga kunskap.

Regeringens narkotikapolitiska arbete vägleds av den samlade nationella strategin avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel med pengar, den så kallade ANDTS-strategin. En förnyad strategi för perioden 2021-2025 överlämnades till riksdagen den 18 mars 2021. Insatser mot narkotika samt narkotikaprevention är prioriterade delar i strategin. Regeringen avser att återkomma till riksdagen avseende det tillkännagivande som riksdagen har riktat till regeringen gällande en utvärdering av narkotikapolitiken. Detta tillkännagivande bereds i Regeringskansliet och är i allra högsta grad en levande fråga.

Regeringen har också ställt sig bakom EU:s narkotikastrategi 2021-2025, som anger prioriteringarna för EU:s narkotikapolitik för samma period. Strategin syftar till att skydda och förbättra samhällets och individens välfärd, skydda och främja folkhälsan, ge allmänheten en hög nivå av säkerhet och välbefinnande och öka hälsokompetensen. Jämställdhetsperspektivet och frågan om ojämlik hälsa integreras i strategin.

Regeringen vidtar kontinuerligt åtgärder för att öka kunskapen om hur användningen av narkotika ser ut i olika delar av befolkningen. Rapporten Socioekonomiska skillnader i narkotikaanvändning bland vuxna i Sverige, som nyligen presenterats av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, visar hur narkotikaanvändningen ser ut i olika socioekonomiska grupper i den vuxna befolkningen, vilket inte har studerats tidigare. Den kunskap som fanns sedan tidigare gäller ungdomars narkotikaanvändning i Stockholm. Studierna utgår från olika studiepopulationer och har olika syften och tillvägagångssätt, vilket i sin tur påverkar studiernas resultat.

Min uppfattning är att narkotikapolitiken redan i dag utgår från evidens, beprövad erfarenhet och bästa tillgängliga kunskap. Att fortsatt arbeta för att insatserna ska hålla högsta möjliga kvalitet är och kommer fortsatt att vara en angelägen fråga för mig och för regeringen.

Tidigare riksdagsbehandling

Tillkännagivande om naloxonläkemedel

Riksdagen beslutade den 7 april 2021 att fler insatser krävs för att öka tillgängligheten i hela landet till s.k. naloxonläkemedel mot opioidöverdoser (bet. 2020/21:SoU20, prop. 2020/21:103, rskr. 2020/21:245). Utskottet anförde följande i betänkandet (s. 21, ingen reservation):

Utskottet ser positivt på de förändringar som genomförts för att göra naloxonläkemedel mer tillgängliga i syfte att minska den narkotikarelaterade dödligheten. Utskottet anser dock att fler insatser krävs för att öka tillgängligheten i hela landet. Vidare bör användandet av naloxonläkemedel följas upp på statlig nivå. Utskottet anser även att det bör utredas om fler grupper utanför hälso- och sjukvården ska kunna ge naloxon mot opioidöverdoser. Regeringen bör ge i uppdrag åt en lämplig myndighet att vidta åtgärder i enlighet med detta. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför och tillkännager detta för regeringen.

Nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Motionsyrkanden om en nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU15

Folkhälsofrågor. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 19). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:79).

Utskottets ställningstagande

Redovisning av tillkännagivande

Riksdagen gav den 4 mars 2020 regeringen till känna om att den bör ta initiativ till dels en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall, dels en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken (bet. 2019/20:SoU7 punkt 7, rskr. 2019/20:174). Enligt utskottet behöver Sverige en nollvision och en nolltolerans mot narkotikarelaterade dödsfall. I första hand ska fokus ligga på att förebygga så att människor väljer att inte använda narkotika. Vidare bör individen och hans eller hennes rätt att få det stöd och den behandling han eller hon behöver för sin beroendesjukdom uppmärksammas.

I den nu aktuella propositionen bedömer regeringen att ett mål om en nollvision för dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar ska inkluderas i ANDTS-strategin. Regeringen anser att detta mål svarar mot den del av tillkännagivandet som berör en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall. Därmed anser regeringen att tillkännagivandet i denna del är slutbehandlat.

Utskottet ser positivt på det nya målet om en nollvision. Eftersom utskottet föreslår att propositionen ska avslås kan tillkännagivandet dock inte anses som slutbehandlat. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer i frågan i förslaget till en ny ANDTS-strategi.

Motionerna

I riksdagens tillkännagivande den 4 mars 2020 riktades även en uppmaning till regeringen om att utvärdera den nuvarande narkotikapolitiken i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering. Denna del av tillkännagivandet bereds ännu i Regeringskansliet och är inte slutbehandlad. Utskottet förutsätter att regeringen inom kort vidtar åtgärder i enlighet med tillkännagivandet. Motion 2020/21:3958 (C) yrkande 4 bör avslås.

Som nämnts ovan, välkomnar utskottet att regeringen i propositionen fastställer att ett mål om en nollvision för dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar ska inkluderas i ANDTS-strategin. Utskottet förutsätter att regeringen på nytt återkommer i frågan i förslaget till en ny ANDTS-strategi. Motion 2020/21:3940 (L) yrkande 7 bör avslås.

Utskottet välkomnar att bl.a. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att inkomma med underlag inför en kommande nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2020/06171/FS). Målsättningen är att stärka den statliga styrningen, att skapa bättre förutsättningar för samordning och samverkan samt att öka kvaliteten, effektiviteten och långsiktigheten i de insatser som genomförs inom området.

Utskottet noterar att uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2023 och ser fram emot att ta del av det fortsatta arbetet med strategin. Utskottet anser inte att riksdagen behöver ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:3942 (M) yrkande 16. Motionsyrkandet bör avslås. Utskottet anser inte heller att något initiativ behöver tas när det gäller motion 2020/21:3943 (M) yrkande 14 om en överdosstrategi.

Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.
Jämför reservation 37 (SD, V).

Propositionen

Regeringen bedömer att ett aktivt deltagande inom EU och internationellt är nödvändigt såväl för att uppnå de nationella målen för ANDTS-politiken som för att kunna genomföra de internationella åtaganden som Sverige har på ANDTS-området. Regeringens arbete med ANDTS inom EU och internationellt bör syfta till att främja en god hälsoutveckling i befolkningen och samtidigt värna ett särskilt skydd för barn och unga. Rätten för var och en att åtnjuta bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa omfattar alla, dvs. även de som befinner sig i missbruk eller beroende. Hållbarhetsmålen i Agenda 2030 bör vara vägledande för utvecklingen av ANDTS-arbetet inom såväl EU som internationella organisationer såsom Världshälsoorganisationen (WHO).

Insatsområden

Regeringen ser följande insatsområden under strategiperioden som prioriterade i arbetet med att driva en folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.

Internationellt samarbete för att uppnå målen med svensk narkotikapolitik

Regeringen anser att den internationella narkotikapolitiken ska utgå från ett folkhälsobaserat synsätt och med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter. Mot bakgrund av detta avser regeringen att aktivt verka för att en folkhälsoorienterad syn på narkotika stärks inom EU och internationellt. Regeringen vill bidra till en balanserad narkotikapolitik där en mängd olika åtgärder krävs, bl.a. kraftfullt brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete, effektiva förebyggande och tidiga insatser samt tillgänglig vård och stöd av god kvalitet. Regeringen företräder en linje där restriktivitet ryms inom

ramen för en folkhälsobaserad politik. Samarbetet kring narkotikafrågor inom såväl Norden som EU och internationellt är enligt regeringen av central betydelse för att kunna uppnå målen med svensk narkotikapolitik.

Regeringen stöder genomförandet av EU:s nya narkotikastrategi 2021–2025. Syftet med strategin är bl.a. att skydda och förbättra samhällets och individens välbefinnande, att skydda och främja folkhälsan och att erbjuda en hög nivå av säkerhet för allmänheten.

Regeringen bedömer att det är av strategisk betydelse att arbeta aktivt och fokuserat med narkotikafrågor gentemot och tillsammans med exempelvis FN:s drog- och brottsbekämpningsbyrå UNODC och WHO. I detta hänseende välkomnar regeringen FN:s gemensamma ståndpunkt om narkotikapolitik från november 2018 som bl.a. syftar till att samordna olika FN-organs röst och aktiviteter inom narkotikaområdet.

En viktig del av regeringens internationella narkotikapolitik är att inkludera narkotikafrågorna i det globala utvecklingsarbetet. Regeringen verkar för att narkotikaarbetet ska inkluderas tydligt i verksamheten inom olika multilaterala organisationer och i FN:s fonder och program.

Aktivt stödja genomförandet av en folkhälsobaserad tobakspolitik i EU och internationellt

Sverige har ratificerat WHO:s ramkonvention om tobakskontroll som dels ger stöd till enskilda länder att utveckla sin nationella lagstiftning och politik, dels är en regelsamling för de områden som påverkar tobakskonsumtionen. I juni 2019 ratificerade Sverige även WHO:s protokoll för att eliminera olaglig handel med tobaksvaror. På europeisk nivå är tobaksområdet till stor del harmoniserat. Såväl det s.k. tobaksproduktdirektivet som det s.k. tobaksreklamdirektivet är genomfört i svensk rätt.

Ökad internationell samverkan på alkoholområdet

Sveriges hållning i alkoholfrågan internationellt är att fler gemensamma åtgärder behöver genomföras dels för att stabilisera mängden alkohol som konsumeras, dels för att minska konsumtionen. Detta kan genomföras genom bl.a. breda globala samarbeten och partnerskap samt framtagande av en uppsättning mål som går i linje med regional uppföljning och övervakning.

Ett fortsatt och stärkt internationellt arbete mot dopning med utgångspunkt i idrotten

Regeringens utgångspunkt är att en god etik ska genomsyra alla delar av idrottsrörelsen, i både idrottsutövandet och styrelserummen, såväl nationellt som internationellt. Under kommande strategiperiod avser Sverige fortsatt att verka för att stärka efterlevnaden av antidopningsreglerna inom EU och globalt och säkerställa att aktiva idrottare får större inflytande i utvecklingen av både regler och metoder som påverkar dem och att Världsentidningsbyrån (Wada) ska stå stark i att utmana resursstarka idrotter och nationer när det gäller att bekämpa dopning. Vidare avser Sverige att fortsätta arbetet med att säkerställa att svensk idrotts antidopningsarbete är förenligt med Sveriges

åtaganden i internationella antidopningskonventioner och världsantidopningskodens (koden) bestämmelser och arbeta för att fortsatt vara en aktiv part i samarbetet kring dopning på nordisk nivå.

Motionen

I kommittémotion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att Sverige endast bör delta i internationella samarbeten som har ett tydligt folkhälsoperspektiv. Det är enligt motionärerna viktigt att Sverige håller sig informerat om länders hållning och politiska riktning inom ANDTS-rådet samt utbyter erfarenheter, men det är dock av stor vikt att Sverige endast deltar i internationella samarbeten som har ett tydligt folkhälsoperspektiv.

Utskottets ställningstagande

Regeringens arbete med ANDTS inom EU och internationellt bör syfta till att främja en god hälsoutveckling i befolkningen och samtidigt värna ett särskilt skydd för barn och unga. Arbetet med ANDTS inom EU och internationellt bör vara folkhälsobaserat. Motion 2020/21:3929 (V) yrkande 4 bör avslås.

Organisation för att genomföra ANDTS-strategin

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör utreda möjligheterna att skapa ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen avslår motionsyrkanden om genomförande av ANDTS-strategin, ett nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende, ett kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall samt data- och statistikunderlag.

Jämför reservation 38 (SD, C), 39 (M), 40 (V), 41 (KD), 42 (L), 43 (S, V, MP), 44 (M), 45 (C, V) och 46 (SD, C).

Propositionen

Nya organisatoriska former inom ramen för ANDTS-arbetet

Regeringen överväger att inrätta ett ANDTS-politiskt forum. Syftet med forumet bör vara att utgöra en yta för dialog om utvecklingen, åtaganden och behov av åtgärder mellan regeringen, berörda myndigheter och det civila samhället. Forumet bör också ge möjlighet att förankra regeringens politik samt informera berörda myndigheter och organisationer.

Genomförandet av ANDTS-strategin kräver systematiska och samordnade metoder och insatser på såväl nationell som regional och lokal nivå. Ett stort antal aktörer bedriver en verksamhet på ANDTS-området och många insatser med positivt resultat genomförs i kommuner och regioner. I dag saknas dock strukturella förutsättningar för att förvalta och sprida goda, strategiska och framgångsrika exempel.

Regeringen överväger att tydliggöra ansvaret för förvaltning av effektiva metoder och arbetssätt för ANDTS-frågor. Inom ramen för verksamheten kan det bl.a. ingå att utveckla och sprida kunskap på området, bidra till att utveckla, kvalitetssäkra och genomföra effektiva metoder samt systematisk uppföljning.

Ansvarsfördelning nationellt

Folkhälsomyndighetens roll som nationellt samordnande myndighet på ANDTS-området

Folkhälsomyndigheten har till uppgift att samordna folkhälsoarbetet på nationell nivå och stödja berörda aktörer i såväl genomförande som uppföljning av arbetsformer, metoder, strategier och insatser på folkhälsoområdet samt följa upp effekterna av dessa. Regeringen gör bedömningen att Folkhälsomyndighetens roll som nationellt samordnande myndighet inom ANDTS-området bör bibehållas. Den nuvarande ansvarsfördelningen mellan myndigheterna och nuvarande samordning på området bör kvarstå. Enligt regeringen bör Folkhälsomyndigheten, som fastställdes i regeringens skrivelse En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 (prop. 2015/16:86), genomföra en uppföljning av måluppfyllelse och resultatet av denna ANDTS-strategi. Myndigheten bör verka för nationell samordning av myndigheter samt stödja ett effektivt och kunskapsbaserat arbete i genomförandet av ANDTS-strategin.

Folkhälsomyndigheten bör fortsatt stödja genomförandet av strategin samt kontinuerligt följa utvecklingen på området i förhållande till strategins mål och insatsområden. Folkhälsomyndigheten bör vidare säkerställa en ändamålsenlig och kostnadseffektiv förvaltning och vidareutveckling av de indikatorer och uppföljningssystem som behövs för att beskriva utvecklingen inom ANDTS-området.

Socialstyrelsens roll med ett samordningsansvar avseende vård och stöd

Socialstyrelsen ska bl.a. verka för en god hälsa och social välfärd samt för stödinsatser, omsorg och vård av hög kvalitet på lika villkor för hela befolkningen. Flera av ANDTS-strategins mål och insatsområden har således bäring på den verksamhet som Socialstyrelsen bedriver, och myndigheten har därmed en central roll i genomförandet av ANDTS-strategin.

Regeringen överväger att under strategiperioden ge Socialstyrelsen ett ökat ansvar för att rapportera och följa upp utvecklingen av insatser och behov samt stödja ett effektivt och kunskapsbaserat arbete som faller inom myndighetens

ansvarsområde bl.a. inom långsiktigt mål 5 om vård och stöd vid missbruk eller beroende.

Spelinspektionen

En viktig uppgift för Spelinspektionen är att bevaka konsumenternas intressen genom tillsyn av den licensierade marknaden samt inom den licensierade verksamheten stärka arbetet med att motverka organiserad brottslighet och annan kriminell verksamhet. Tillsyn och regelutveckling ska även bedrivas i strävan att minska riskerna för de sociala skador och den kriminalitet som spelande kan föra med sig.

Länsstyrelsernas och andra statliga myndigheters roll

Länsstyrelserna ska enligt förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. stödja genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet, utvecklingen av ett långsiktigt kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete, utvecklingen av tvärssektoriella insatser i kommunerna och regionen, samarbetet på lokal, regional och nationell nivå samt utbildning och kompetensutveckling i länet.

Ansvarsfördelning regionalt och lokalt

På lokal och regional nivå är det i stor utsträckning samma aktörer som är ansvariga för preventionsarbete inom flera olika områden. Folkhälso-samordnare och motsvarande professioner har en viktig roll, liksom personal inom arenor där barn och unga vistas. Socialtjänst, primärvård, mödra- och barnhälsovård, förskola, skolan och dess elevhälsa, fritids- och föreningsverksamhet, näringsliv, polis och tillsyn är några av de verksamheter som kan behöva samverka på lokal nivå. Många av landets kommuner tar ett helhetsgrepp kring dessa frågor och har en gemensam funktion för exempelvis ANDTS-arbete och folkhälsa eller för ANDTS-arbete och brottsförebyggande arbete.

Regionernas ansvar

Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Med hälso- och sjukvård avses i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), förkortad HSL, åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Hälso- och sjukvården ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning, har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada eller är missbrukare av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar (5 kap. 7 § HSL). Personer med missbruksproblematik har ofta behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. För att stärka samverkan mellan regioner och kommuner och bättre tillgodose målgruppens behov är huvudmännen skyldiga att ingå en överenskommelse om samverkan. Regionens verksamhet för att förebygga och behandla skador

till följd av ANDTS-bruk finns t.ex. inom ramen för verksamheter som arbetar med att stödja beteendeförändringar, såsom primärvård, missbruks- och beroendevård, psykiatri eller livsstilmottagningar.

Kommunernas ansvar

Enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, har kommunerna ett generellt ansvar för att främja människors ekonomiska och sociala trygghet samt jämlikhet i levnadsvillkor (1 kap. 1 §). Socialnämnden ska, enligt 3 kap. 7 § första stycket SoL, arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Socialnämnden ska även arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar. Nämnden ska, enligt 5 kap. 9 § SoL, arbeta aktivt för den enskilde så att han eller hon får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån sitt missbruk.

I fråga om barn och unga ska socialnämnden verka för att de växer upp under trygga och goda förhållanden samt bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Socialnämnden ska även aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk eller beroende av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel (5 kap. 1 § 4). Socialnämnden ska även aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga (5 kap. 1 § 5). Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar (5 kap. 9 a §).

Regeringen anför att kommunerna fyller en viktig roll när det gäller att förebygga hälsomässiga och sociala skador på grund av missbruk eller beroende. Samtidigt har kommunerna ett ansvar för att främja goda uppväxtvillkor, utbildning, ekonomisk trygghet och socialt deltagande i samhället, dvs. faktorer som påverkar risken för missbruk eller beroende.

Tillsynen på tobaksområdet regleras i lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter och är en viktig del i det preventiva arbetet. Kommunen har en stor del av ansvaret för den omedelbara tillsynen över tobakslagstiftningen. När det gäller detaljhandel, exempelvis regler om åldersgräns, har kommunen och Polismyndigheten ett gemensamt ansvar. Kommunen och Polismyndigheten har också ett gemensamt ansvar för tillsyn över bestämmelser om servering av alkoholdrycker samt över detaljhandeln med folköl, vilket regleras i alkohollagen (2010:1622). Det är också kommunen som utfärdar de serveringstillstånd som krävs för att kunna servera alkoholdrycker.

Det civila samhällets organisationer

Det civila samhällets organisationer och deras verksamhet är en unik tillgång i samhället, inte minst i genomförandet av ANDTS-strategin. För att kunna genomföra ANDTS-strategin och nå uppsatta mål har det civila samhället en

central roll och då särskilt riksorganisationer för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor och spel om pengar samt patient- och anhörig-organisationer.

Folkhälsomyndigheten fördelar medel för att stödja utvecklingen av ett långsiktigt hållbart kunskapsbaserat preventivt ANDTS-arbete. Medlen kan användas för att stödja tillämpning av redan kända och verkningsfulla metoder och arbetssätt som behöver spridas geografiskt eller till fler grupper, för utveckling av nya metoder och arbetssätt, för att generera ny kunskap samt för att sprida erfarenheter av framgångsrikt och väl dokumenterat arbete. Det civila samhällets organisationer utgör en viktig aktör i detta utvecklingsarbete. Medlen kan även sökas av kommuner, länsstyrelser, regioner, universitet, högskolor samt forsknings- och utvecklingsenheter.

Uppföljning inom ANDTS-området

Folkhälsomyndigheten har i En samlad uppföljning av ANDT-strategin 2016–2020 lämnat förslag på struktur för den kommande ANDTS-strategin samt vilka slags insatser myndigheten ser som nödvändiga för att kunna nå uppsatta mål. Indikatorer är viktiga för att kunna följa utvecklingen på ett visst område, för en viss substans eller för en grupp i samhället. Regeringen avser därför att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att presentera ett uppföljningssystem för ANDTS-området, detta i syfte att utgöra grund för kontinuerlig, systematisk och samordnad uppföljning och analys under strategiperioden av utvecklingen, kopplat till respektive långsiktigt mål med hänsyn till det folkhälsopolitiska målet om en god och jämlik hälsa. Indikatorerna, och vid behov andra kvalitativa och kvantitativa data, bör där det är möjligt vara utformade så att de mäter på nationell, regional och kommunal nivå. Mot bakgrund av att innehållet i strategin har breddats till att omfatta spel om pengar och spelberoende, narkotikaklassade läkemedel samt nikotinprodukter finns behov av att ta fram indikatorer som även följer dessa substanser och beroendeformer. Det är också angeläget att fortsätta att arbeta för att utveckla indikatorer och mått inom områden där uppföljningen i dag är svag, t.ex. inom dopnings- och narkotikaområdet.

Motionerna

Genomförande av ANDTS-strategin

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av hur kommunernas och regionernas förutsättningar att genomföra ANDTS-strategin ska stärkas. Översynen och eventuella förslag på insatser bör ingå i en fortsatt beredning av en förnyad ANDTS-strategi.

I kommittémotion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att knyta ett forskningsråd till det ANDTS-politiska forumet. Motionärerna är positiva till att det inrättas ett ANDTS-

politiskt forum, men vill poängtera vikten av att ha en pluralistisk ingång där de organisationer och forskare som ska ingå i forumet har en bred bas och bakgrund. I yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att Folkhälsomyndigheten ska ha ett kansli som tar fram en genomförandeplan för förebyggande verksamhet samt sprider forskning inom området. Endast metoder som bygger på kunskap, beprövad erfarenhet och evidens ska enligt motionärerna erbjudas personer som har ett beroende eller riskerar att utveckla ett, och särskilt fokus bör vara på förebyggande insatser.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att återinrätta en samordningsfunktion för ANDTS vid Regeringskansliet. Det föreslagna ANDTS-forumet kommer enligt motionärerna inte att tillfredsställa behovet av den tydliga nationella lednings- och samordningsfunktion som krävs för ett framgångsrikt genomförande av strategin. Istället bör en motsvarighet till den tidigare samordningsfunktionen återinrättas vid Regeringskansliet. I yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att utarbeta tvååriga konkreta handlingsplaner som knyts till strategin. I yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att öka medvetenheten om och förståelsen för vikten av preventivt arbete. I yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram riktlinjer för när och vilka målgrupper de olika preventionsnivåerna – universell, selektiv och indikerad nivå – ska användas för att effektivt förebygga och minska skadeverkningarna inom ANDTS-området. I yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att genomföra beräkningar av kostnadseffektiviteten för evidensbaserade metoder inom ANDTS-området. Slutligen föreslås i yrkande 11 ett tillkännagivande om att det civila samhällets arbete måste prioriteras och uppmuntras. Det civila samhället har enligt motionärerna en viktig roll i att uppfylla delar av målen i ANDTS-strategin men också i det förebyggande arbetet riktat exempelvis mot ungdomar som riskerar att hamna i kriminella miljöer.

Kompetenscentrum för ANDTS-prevention m.m.

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att utreda möjligheterna till ett nationellt kompetenscentrum för det förebyggande arbetet inom ANDTS. Det är en central utgångspunkt att detta möjliga nationella kompetenscentrum ska placeras inom befintlig myndighetsstruktur.

I kommittémotion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention utifrån Stockholm förebygger alkohol- och drogproblems (STAD) organisation. Eftersom STAD har nödvändig och etablerad spetskompetens inom preventionsvetenskap och metodutveckling föreslår motionärerna att STAD utses till ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention. Enligt motionärerna vore det ett slöseri med både tid och våra

gemensamma resurser att bygga upp motsvarande kompetens från grunden vid exempelvis Folkhälsomyndigheten.

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) ska utvecklas till ett nationellt kunskapscentrum. I propositionen anför regeringen att Folkhälsomyndigheten ska bli samordnande myndighet för den nationella ANDTS-strategin. Enligt motionärerna riskerar man att förlora kunskap genom att inte nyttja STAD:s kunskap och erfarenhet i arbetet med dessa frågor. Motionärerna vill att erfarenheterna från STAD samlas i ett nationellt kunskapscentrum vars roll ska vara att utveckla vetenskapligt baserade metoder och både utbilda och sprida information om sina resultat.

Nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende

I kommittémotion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att pröva möjligheten att etablera ett nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende. Detta forskningsorgan bör enligt motionärerna ha som uppdrag att vara ett dialogcentrum där berörda aktörer kan mötas och utbyta erfarenheter och diskutera exempelvis behov av ytterligare forskning. Det är en central utgångspunkt att detta ska ske inom befintlig myndighetsstruktur.

Kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall

I kommittémotion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att ett nationellt kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall, med tillhörande kunskapsråd, bör inrättas. Det finns enligt motionärerna ett behov av både utveckling och spridning av metoder samt uppföljning av dödlighet och andra konsekvenser.

Data- och statistikunderlag

I kommittémotion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av det befintliga data- och statistikunderlaget för ANDTS-politiken, utvecklingsbehov samt prioriterade insatser. För en effektiv och träffsäker ANDTS-politik som bygger på kunskap och beprövad erfarenhet är det avgörande med ett ständigt förbättrat data- och statistikunderlag.

Kompletterande information

Uppdrag till myndigheter

Den 8 april 2021 beslutade regeringen om följande uppdrag:

- Folkhälsomyndigheten, som sedan tidigare har en samordnande roll på ANDT-området, får 16 miljoner kronor under 2021 för att nationellt samordna och säkerställa ett effektivt och evidensbaserat arbete när det gäller ANDTS-frågor (S2021/03343 [delvis]). Myndigheten ska även ansvara för att ta fram en samlad verksamhetsrapportering, utveckla uppföljningssystem samt ta initiativ och utforma insatser inom ramen för uppdraget. Folkhälsomyndigheten ska senast den 1 maj 2022 och därefter årligen till Regeringskansliet (Socialdepartementet) under perioden 2023–2026 lämna en rapport över uppdraget.
- Socialstyrelsen får i uppdrag att stödja genomförandet av strategin med fokus på att alla med missbruk, skadligt bruk och beroende ska få tillgång till vård och stöd efter behov. Myndigheten ska även bidra till det nationella uppföljningssystem med indikatorer som förvaltas av Folkhälsomyndigheten. Socialstyrelsen får för detta 5 miljoner kronor att använda för 2021.
- Regeringen ger också länsstyrelserna i uppdrag att utveckla arbetet med tillsynen av alkohol samt tobaks- och nikotinprodukter (S2021/03344). Länsstyrelserna ska vara länken mellan den nationella och kommunala nivån, och deras samordnande roll är viktig för att stödja kommunerna. Länsstyrelserna får för detta använda 12,6 miljoner kronor under 2021. Länsstyrelserna ska årligen, med start 2022, lämna en gemensam samlad redovisning av detta uppdrag till Folkhälsomyndigheten, med kopia till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 mars 2026.

Svar på skriftlig fråga

Den 21 april 2021 besvarade socialminister Lena Hallengren (S) en skriftlig fråga om myndighetsuppdrag utifrån regeringens förslag till ANDTS-strategi (fr. 2020/21:2519). Socialministern anförde följande:

Pia Steensland har frågat mig om jag, baserat på den kritik som har inkommit till riksdagen genom olika partiers följdmotioner om propositionen med regeringens förslag till ny ANDTS-strategi, anser att det vore rimligt att riksdagen hade godkänt strategin innan regeringen gav myndighetsuppdrag kring att påbörja arbetet med den nya strategin.

Arbetet inom ANDTS-området kräver långsiktighet och kontinuitet. Den övergripande inriktningen inom ANDTS-området har legat fast sedan riksdagen beslutade om en samlad strategi för ANDT-politiken 2011.

Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna har sedan 2016 haft i uppdrag att samordna, följa upp och stödja arbetet inom ANDT-området och inom spelområdet samt att stödja kommunerna i deras arbete med tillsyn och tillståndsgivning på området alkohol och tobak. I och med den förra strategiperiodens utgång 2020 avslutades uppdragen till myndigheterna och med detta även finansieringen.

I syfte att upprätthålla befintlig verksamhet och säkerställa myndigheternas finansiering i väntan på riksdagens beslut, beslutade regeringen om förnyade uppdrag för berörda myndigheter. För Folkhälso-myndighetens del innebär det även att lämna förslag på hur en långsiktig hållbar utveckling, förvaltning och spridning av kunskapsbaserade

arbetsätt och metoder bör organiseras för att stödja det lokala och regionala ANDTS-förebyggande arbetet.

Att skydda barn och unga har genomsyrat ANDTS-arbetet under lång tid och har fått ett ännu tydligare fokus genom att regeringen nu föreslår ett mål om att barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Jag och regeringen bedömer att arbetet behöver fortsätta med kraft och att de uppdrag som nu har lagts skapar de förutsättningar som krävs, inte minst för att skydda barn och unga.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om bl.a. det civila samhällets arbete inom ANDTS-området och om att inrätta ett kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall behandlades senast i betänkande 2020/21:SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor. Motionsyrkandet avstyrktes (s. 10 och s. 21). Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2020/21:103, rskr. 2020/21:245).

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet föreslår i sitt yttrande att socialutskottet avstyrker motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 11. Utskottet anför bl.a. att det delar regeringens bedömning att det civila samhällets organisationer och deras verksamhet är en unik tillgång i samhället, inte minst i förhållande till barn och unga. Utskottet anser liksom motionärerna att civilsamhället är en viktig resurs i arbetet inom ANDTS-området men anser inte att det finns skäl för ett tillkännagivande enligt motionen.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att Folkhälsomyndighetens roll som nationellt samordnande myndighet inom ANDTS-området bör bibehållas och att den nuvarande ansvarsfördelningen mellan myndigheterna och nuvarande samordningen på området bör kvarstå. Utskottet ser positivt på att regeringen överväger att inrätta ett ANDTS-politiskt forum bör inrättas under strategiperioden. Det är enligt utskottet viktigt att ansvaret för förvaltning av effektiva metoder och arbetsätt tydliggörs i syfte att utveckla, genomföra och utvärdera metoder och arbetsätt som bygger på bästa tillgängliga kunskap och evidens på ANDTS-området. Slutligen vill utskottet betona länsstyrelsernas, regionernas, kommunernas och det civila samhällets mycket betydelsefulla roller i genomförandet av strategin.

Utskottet anser inte att riksdagen behöver ta några initiativ med anledning av motionerna 2020/21:3929 (V) yrkandena 6 och 7, 2020/21:3952 (KD) yrkandena 5, 6 och 8–11 samt 2020/21:3958 (C) yrkande 7. Motionsyrkandena bör avslås.

Utskottet vill understryka att det förebyggande ANDTS-arbetet på lokal och regional nivå ska bedrivas systematiskt med kunskapsbaserade metoder och insatser. Det kräver att en aktör med expertis inom preventionsvetenskap ansvarar för samordning av existerande metoder, vilket t.ex. omfattar metodutveckling och kvalitetssäkring.

Kompetenscentrumet Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) har under många år utvecklat evidensbaserade förebyggande metoder inom ANDT-området. Erfarenheterna från STAD bör enligt utskottet samlas i ett nationellt kompetenscentrum. Ett sådant nationellt kompetenscentrum bör få uppdraget att förvalta, kvalitetssäkra och vidareutveckla framgångsrika ANDTS-förebyggande metoder. Uppdraget bör också innefatta att utbilda och sprida information om centrumets resultat. Genom ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention kan de bästa förutsättningarna skapas för att uppnå det övergripande målet för strategin. En central utgångspunkt bör vara att det nationella kompetenscentrumet ska verka inom befintlig myndighetsstruktur.

Regeringen bör utreda möjligheterna att skapa ett nationellt kompetenscentrum i enlighet med vad som anförs ovan. Riksdagen bör ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen.

Motionerna 2020/21:3940 (L) yrkande 9, 2020/21:3943 (M) yrkande 8 och 2020/21:3952 (KD) yrkande 7 bör därför bifallas.

Utskottet delar vad som anförs i motion 2020/21:3943 (M) yrkande 12 om att forskning om metoder inom missbruks- och beroendevård kan bidra till att svensk missbruks- och beroendevård utvecklas och baseras på evidens och beprövad erfarenhet. Utskottet är dock inte berett att föreslå att riksdagen tar något initiativ med anledning av motionsyrkandet. Motionsyrkandet bör avslås.

Som nämnts ovan är det positivt att regeringen har föreslagit en nollvision som innebär att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning. Det är ett viktigt steg. Utskottet är inte berett att föreslå att riksdagen ska ta några initiativ när det gäller ett kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall. Motion 2020/21:3929 (V) yrkande 5 bör avslås.

Slutligen ser utskottet positivt på att regeringen avser att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att presentera ett uppföljningssystem för ANDTS-området som ska ligga till grund för kontinuerlig, systematisk och samordnad uppföljning och analys av utvecklingen under strategiperioden, kopplat till respektive långsiktigt mål med hänsyn till det folkhälsopolitiska målet om en god och jämlik hälsa. Det är enligt utskottet angeläget att arbeta för att utveckla indikatorer och mått inom områden där uppföljningen i dag är svag, t.ex. inom dopnings- och narkotikaområdet. Utskottet anser inte att det är nödvändigt för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:3958 (C) yrkande 6. Motionsyrkandet bör avslås.

Reservationer

1. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, doping, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål, punkt 1 (S, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S) och Nicklas Attefjord (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:132 och avslår motionerna 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi välkomnar regeringens förslag till strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, doping, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och ser positivt på det övergripande mål för det fortsatta arbetet inom området som regeringen föreslår. Det är särskilt positivt att regeringen föreslår att spel om pengar inkluderas i strategin, att tobaksbegreppet utvidgas till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter samt att narkotikaklassade förskrivna och icke-förskrivna läkemedel inkluderas i strategin som en del av arbetet med narkotika. Vi delar regeringens bedömning att strategin behöver ha ett starkt fokus på narkotikaprevention och skademinimering. Ingen människa ska bli beroende av nikotin eller andra droger.

Vi anser att riksdagen bör godkänna vad regeringen föreslår om en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, doping, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål (avsnitt 4.1). Därmed bör riksdagen bifalla regeringens proposition och avslå motionerna.

2. Förslag till ny ANDTS-strategi, punkt 2 (S, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S) och Nicklas Attefjord (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 2 och

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Eftersom vi anser att regeringens förslag till strategi bör godkännas anser vi att det inte behövs något tillkännagivande till regeringen om att återkomma med ett förslag till en ny ANDTS-strategi. Motionerna bör avslås.

3. Övergripande mål, punkt 3 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S), Karin Rågsjö (V), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S) och Nicklas Attefjord (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3936 av Christina Östberg m.fl. (SD),

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 1 och 5 samt

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 3, 16, 19 och 22.

Ställningstagande

Vi anser att regeringens förslag till övergripande mål är väl avvägt. Det behövs därför inte något tillkännagivande till regeringen i frågan. Motionerna bör avslås.

4. Övergripande mål, punkt 3 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 3 och

avslår motionerna

2020/21:3936 av Christina Östberg m.fl. (SD),

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 1 och 5 samt

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 16, 19 och 22.

Ställningstagande

Jag anser att innebörden av det övergripande målet bör beskrivas enligt följande:

Samhället har en nolltolerans mot narkotika (inklusive narkotikaklassade läkemedel som används utanför läkares ordination) och dopning. Tobakspolitiken syftar till att minska bruket och skadeeffekterna av röktaobak genom att etablerade rökare uppmuntras att övergå till rökfria nikotinprodukter samtidigt som det ska förhindras att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter. Det är av vikt att klargöra de gradskillnader som är vetenskapligt påvisade och att dessa beaktas vid reglering av lagstiftning inom ANDTS-området, inte minst när det rör tobaks- och nikotinprodukter. Spelpolitiken syftar till att minska riskfullt spelande om pengar och förhindra att minderåriga börjar spela om pengar. Alkoholpolitiken syftar till att stoppa all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska totalkonsumtionen av alkohol och skadliga dryckesvanor.

Det är av särskilt stor vikt att särskilja barn från vuxna när det gäller nikotinprodukter.

Regeringen bör beakta detta i arbetet med den förnyade strategin.

5. Vetenskaplig riskbedömning av skadeverkningar, punkt 4 (S, V, L, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S), Karin Rågsjö (V), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S), Nicklas Attefjord (MP) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 12.

Ställningstagande

Det övergripande målet för regeringens tobakspolitik har under lång tid varit att minska allt tobaksbruk, även bruket av rökfria tobaksprodukter så som snus. När det gäller rökfria produkter handlar det framförallt om att skydda barn och unga från att börja snusa och fastna i ett nikotinberoende.

Det är sedan lång tid tillbaka välkänt att rökning är en av de främsta förebyggbara riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död. Snusets skadliga effekter jämförs ofta med rökningens, men en sådan jämförelse är vanskelig eftersom få produkter eller beteenden är så hälsofarliga som just rökning. Vi vet att även snusning ökar risken för ohälsa och sjukdom. Det finns tillräcklig kunskap om snusets skadeverkningar för att avråda från snus.

Andra nikotinprodukter, som t.ex. e-cigarettor och tobaksfritt nikotinsnus, är relativt nya och det är fortfarande osäkert vilka risker bruket av dessa

innebär. Vi vet dock att nikotin är ett mycket giftigt och beroendeframkallande ämne som innebär risker för hälsan. Barn och unga är särskilt känsliga för nikotinetns skadeverkningar. Socialstyrelsen rekommenderar inte snus eller e-cigarett för rökavvänjning. Det finns andra effektiva åtgärder för rökavvänjning som har vetenskapligt stöd.

Vi anser inte att det bör göras något tillkännagivande till regeringen. Motionsyrkandet bör avslås.

6. Ny benämning på ANDTS, punkt 5 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 8.

Ställningstagande

Enligt min mening bör även bokstaven L för läkemedelsberoende läggas till i benämningen ANDTS. Bäst vore dock att helt övergå till att prata om en beroendestrategi för att undvika den förvirring som kan komma med ytterligare framtida tillägg eller förändringar. Regeringen bör återkomma med ett sådant förslag i den förnyade strategin.

7. De långsiktiga målen, punkt 6 (SD, V)

av Per Ramhorn (SD), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1 och
avslår motion
2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2–4.

Ställningstagande

Barn till föräldrar med beroende och/eller psykisk ohälsa far ofta illa och löper högre risk att själva utveckla beroende och psykisk ohälsa. Att i så hög utsträckning som möjligt förebygga ett framtida beroende hos barn och unga i riskzonen är en investering, både för individen och för samhället. Särskilt prioriterat är detta utifrån vetenskapen om att vuxna barn till missbrukare löper större risk för eget missbruk senare i livet. Med anledning av ovanstående är det viktigt att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzonen görs till ett långsiktigt mål i den förnyade ANDTS-strategin. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

8. De långsiktiga målen, punkt 6 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M) och Ulrika Heindorff (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 2–4 och avslår motion

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att ANDTS-strategin ska innehålla ett fåtal tydliga och uppföljningsbara mål. I stället för det föreslagna långsiktiga mål nummer 5 föreslår vi att regeringen skyndsamt tar fram ett nytt långsiktigt mål som renodlas till att fokusera på gjorda insatser för personer med missbruk eller beroende som är i behov av vård och stöd av hög kvalitet. Det kan handla om insatser som hälsofrämjande arbete, vård och behandling samt stöd som förebygger eller minskar ANDT-relaterad ohälsa. Vi föreslår därutöver att regeringens föreslagna långsiktiga mål 7 slopas eftersom det är svårt att mäta och följa upp. Slutligen föreslår vi att de långsiktiga målen 1, 3, 4 och 6 renodlas till att fokusera på utfall – dvs. mäta tillgång, bruk, skador och dödlighet. Målen i sig behöver inte formuleras om, utan det handlar om att fokus ska vara på att mäta och utvärdera utfall, inte insatser.

Regeringen bör beakta vad vi anfört ovan i arbetet med den förnyade ANDTS-strategin.

9. Fokusområden, punkt 7 (M, SD)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Ulrika Heindorff (M), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att principen med insatsområden bör ersättas med strategiska fokusområden. Fokusområdena bör bl.a. ange vad som bör göras över tid och tydligare ange vad som ska uppnås och av vem. Vi anser att regeringen i det fortsatta arbetet med ANDTS-strategin 2021–2025 ska fokusera på följande fokusområden för att uppnå en bättre uppfyllelse av de långsiktiga målen med att förbättra människors hälsa:

- Ta fram och genomför en nationell hälsofrämjande strategi.
- Utred möjligheterna till ett nationellt kompetenscentrum för det förebyggande arbetet inom ANDTS.
- Kartlägg det tunga narkotikamissbruket.
- Ta fram statistik och uppföljning av personer i LARO.
- Kartlägg den svenska beroendevården.
- Etablera ett nationellt organ för forskning och erfarenhetsutbyte om missbruk och beroende.
- Utred en möjlig förstärkt vårdgaranti för beroendesjukdom.
- Ta fram och genomför en nationell överdosstrategi.
- Skapa en fristående antidopningsenhet.
- Ta fram en del av en strategi för systematisk suicidprevention.

10. Tidsplan för åtgärder, punkt 8 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Den aktuella propositionen innehåller ett antal mycket vaga formuleringar i form av överväganden där regeringens slutgiltiga intention är oklar. Regeringen måste återkomma till riksdagen med en konkret beskrivning av vilka förslag regeringen avser att lägga fram och när.

11. En övergripande hälsofrämjande strategi, punkt 9 (M, SD)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Ulrika Heindorff (M), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram och genomföra en nationell hälsofrämjande strategi. Sverige måste metodiskt, långsiktigt och strukturerat sträva efter att skapa bättre förutsättningar för god hälsa hos hela befolkningen. En samlad nationell strategi ska lägga fast några tydliga mål och peka ut prioriteringar, specifika satsningar och hur regelbunden uppföljning och utvärdering ska genomföras.

12. Samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m., punkt 10 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 24.

Ställningstagande

Vi välkomnar att regeringen har inkluderat spel om pengar i den aktuella ANDTS-strategin men saknar en tillfredsställande inkludering av spel om pengar inom de prioriterade insatsområdena för strategiperioden kopplat till respektive långsiktigt mål i strategin. Likaså beskriver regeringen att den överväger att uppdatera förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. till att också omfatta spel om pengar. Vi anser att både den aktuella förordningen och de prioriterade insatsområdena ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhällsliga problembördan. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med ovan.

13. Alkoholreklam i sociala medier m.m., punkt 11 (V, L)

av Karin Rågsjö (V) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är välkommet att regeringen inser de problem som finns med riktad reklam till barn och unga i sociala medier. Den utredning som överlämnades till regeringen i januari 2017 har nu legat på dess bord i över fyra år utan att regeringen lämnat några skarpa förslag till riksdagen. Enligt vår mening är det problematiskt att regeringen har varit så saktfärdig i sin beredning och vi ser det som mycket angeläget att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen i frågan.

14. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (SD)

av Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 23 och

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5 och
avslår motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 21.

Ställningstagande

Regeringen bedömer att tobaksbegreppet bör utvidgas till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter. Vi ser ett uppenbart problem med detta då det tar bort fokus från det viktiga målet om att minska tobaksrökningen. Ett stärkt fokus på att successivt minska tobaksrökningen kan få stora positiva effekter på folkhälsan och göra stor skillnad för många människor. En förnyad ANDTS-strategi bör enligt vår mening ha ett tydligare och mer konkret fokus på att minska tobaksrökningen. Regeringen bör beakta detta i det kommande arbetet.

Vidare anser vi att det är angeläget att arbeta preventivt kring bruket av e-cigarett. Regeringen bör därför ge Socialstyrelsen i uppdrag att analysera kunskapsläget runt e-cigaretters effekter på hälsa och därefter lämna rekommendationer om eventuella lagstiftningsändringar.

15. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (V, L)

av Karin Rågsjö (V) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3 och
avslår motionerna

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 21 och 23 samt

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Regeringen anför att den, efter redovisningen av Utredningen om översyn av vissa frågor på tobaksområdet, avser att föreslå nya regler i syfte att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter. Det är av stor vikt att skydda barn och unga från de skadeverkningar dessa produkter medför. Enligt vår mening bör dessa förslag ges hög prioritet i regeringens beredning av betänkandet Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22).

16. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (C)

av Sofia Nilsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5 och
avslår motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3 och
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 21 och 23.

Ställningstagande

Regeringen bedömer att tobaksbegreppet bör utvidgas till att omfatta både tobaks- och nikotinprodukter. Jag ser ett uppenbart problem med detta då det tar bort fokus från det viktiga målet om att minska tobaksrökningen. Ett stärkt fokus på att successivt minska tobaksrökningen kan få stora positiva effekter på folkhälsan och göra stor skillnad för många människor. En förnyad ANDTS-strategi bör enligt min mening ha ett tydligare och mer konkret fokus på att minska tobaksrökningen. Regeringen bör beakta detta i det kommande arbetet.

17. Tobaks- och nikotinprodukter, punkt 12 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 21 och 23 samt
avslår motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 3 och
2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Det är viktigt att få fler att sluta röka och att förebygga så att personer inte börjar. För att minska bruket och skadeeffekterna av röktaobak anser vi därför att det ska införas ett exponeringsförbud för röktaobak. Regeringen bör se över

denna fråga. Vidare anser vi att etablerade rökare bör uppmuntras att övergå till rökfria nikotinprodukter samtidigt som det ska förhindras att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter. Vi anser även att det är angeläget att arbeta preventivt kring bruket av e-cigarett. Regeringen bör därför ge Socialstyrelsen i uppdrag att analysera kunskapsläget runt e-cigaretters effekter på hälsan och därefter lämna rekommendationer om eventuella lagstiftningsändringar.

18. Spel om pengar, punkt 13 (SD)

av Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 26 och
avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 25 och 27.

Ställningstagande

Vi ser med oro på studier som visar att vissa personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige. Regeringen bör uppmärksamma detta problem och beakta det i arbetet framåt för att stärka spellagen.

19. Spel om pengar, punkt 13 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 25–27.

Ställningstagande

Snabba internetspel om pengar har hög beroendepotential och nätkasinon är huvudproblemet för majoriteten av svenska problemspelare när det gäller

spelproblem och skuldsättning. Enligt vår mening bör regeringen låta utreda hur dessa spel kan riskklassificeras.

Vi ser med oro på studier som visar att vissa personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige. Regeringen bör uppmärksamma detta problem och beakta det i arbetet framåt för att stärka spellagen. Slutligen anser vi att åtgärder måste vidtas för att stoppa skuldsättningsspiralerna som drabbar personer med ett riskfullt spelande om pengar. Regeringen bör se över denna fråga.

20. Förebyggande av barns och ungas användning av ANDTS, punkt 14 (SD, C, V, KD, L)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD), Pia Steensland (KD), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2 och
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14.

Ställningstagande

Enligt vår mening behöver särskilda program utvecklas i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar. Det är inte minst viktigt med ett framgångsrikt alkoholpreventivt arbete och insatser för att tidigt fånga upp ungdomar med alkoholproblematik. Regeringen bör beakta detta i den kommande ANDTS-strategin.

21. Narkotikaprevention, punkt 15 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 17 och 18.

Ställningstagande

Vi är emot avkriminalisering av innehav av narkotika för eget bruk liksom legalisering av t.ex. cannabis. För att motverka liberaliseringsströmningarna är det viktigt med målgruppsanpassade och forskningsbaserade informationsinsatser för att öka kunskapen om cannabis negativa effekter på hälsan och den sociala utvecklingen. Ett nationellt projekt likt det tidigare projektet Trestad 2 bör vara en del av ANDTS-strategin för att stärka och samordna det cannabispreventiva arbetet. Projektet bör rymmas inom uppdraget för det föreslagna nationella kompetenscentrumet för ANDTS-prevention. Regeringen bör beakta detta i det kommande arbetet.

22. Antidopningsarbete, punkt 16 (SD, KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD), Pia Steensland (KD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20 och avslår motion

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 15.

Ställningstagande

Vi välkomnar att Riksidrottsförbundet har beslutat om att Svensk Antidoping ska omvandlas till en fristående och oberoende nationell antidopningsorganisation (NADO). Vi har noterat att omorganisationen är påbörjad och kommer att följa arbetet noga. Den nya antidopningsorganisationen Antidoping Sverige kommer enligt vår mening att spela en viktig roll i att samordna det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten.

23. Riktlinjer för riskkonsumtion av alkohol, punkt 17 (SD, V, KD, L)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Per Ramhorn (SD), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD), Pia Steensland (KD), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 13.

Ställningstagande

Risken för skador av alkohol ökar gradvis med ökande konsumtion. Färsk forskning visar att det inte finns någon tydlig gräns under vilken alkoholkonsumtion är helt riskfri. Baserat på den senaste forskningen är det angeläget att regeringen som en del i ANDTS-strategin ger Socialstyrelsen i uppdrag att se över riktlinjerna för riskkonsumtion.

24. Risk- och missbruk bland äldre, punkt 18 (SD)

av Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15 och
avslår motion
2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 4.

Ställningstagande

Regeringen bör se till att förutsättningarna stärks för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen ska ha kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol.

25. Risk- och missbruk bland äldre, punkt 18 (KD, L)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Pia Steensland (KD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 4 och
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 15.

Ställningstagande

Många pensionärer och äldre är offer för ofrivillig ensamhet. Med ensamhet följer ofta ökad alkoholkonsumtion och missbruk. Enligt vår mening behövs det en nationell strategi för att kunna ge ett bättre stöd till åsrika som vill sluta missbruka samt utbildning för personal inom äldreomsorgen. Regeringen bör se till att förutsättningarna stärks för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen ska ha kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol.

26. Skademinimering, punkt 19 (SD, C, V, L)

av Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen definierar personer med samsjuklighet som ”personer med både beroendesjukdom och psykisk ohälsa”. Även somatisk sjukdom måste ingå i begreppet samsjuklighet. Samtidigt är ”personer med samsjuklighet” en grupp som är svår att urskilja från ”personer med missbruk eller beroende”, inte minst vad gäller missbruk eller beroende av narkotika. Majoriteten av dessa personer har en bakomliggande psykisk eller somatisk sjukdom. Därför måste

missbruksvården utgå från att både behandla sjukdomen och i största möjliga mån lindra symtomen. Vi anser därför att det behöver förtydligas att det långsiktiga målet med behandling av personer med narkotikamissbruk och/eller narkotikaberoende ska vara skademinimering. Regeringen bör beakta detta i den kommande strategin.

27. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (SD, KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD), Pia Steensland (KD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 19 och 21 samt

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 28, 29 och 31,

bifaller delvis motion

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 8 och

avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 3 och

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi anser att det är grundläggande för beroendevården att det finns en sammanhängande vård- och behandlingskedja med samordnade insatser som från upptäckt via behandling till boende, fritid och arbete utgår från personens behov. Likaså ska evidensbaserad och jämlik beroendevård vara tillgänglig i hela landet.

Slutligen är det enligt vår mening angeläget att öka insatserna inom primärvården vad gäller missbruks- och beroendevård då lättillgänglig vård i en avstigmatiserad vårdmiljö är avgörande för att möta behovet av vård för den stora grupp av socialt väletablerade personer som har ett skadligt alkoholbruk.

Regeringen bör vidta åtgärder i dessa frågor.

28. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M) och Ulrika Heindorff (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 31 och avslår motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 19 och 21,

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 3 och 8,

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 28 och 29.

Ställningstagande

Det är enligt vår mening angeläget att öka insatserna inom primärvården vad gäller missbruks- och beroendevård då lättillgänglig vård i en avstigmatiserad vårdmiljö är avgörande för att möta behovet av vård för den stora grupp av socialt väletablerade personer som har ett skadligt alkoholbruk. Regeringen bör se över denna fråga.

29. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (C)

av Sofia Nilsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 31 och avslår motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 19 och 21,

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 3 och 8 samt

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 28 och 29.

Ställningstagande

Det är välkommet att regeringen avser att se över ett borttagande av bosättningsprincipen i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet. Enligt min mening bör en sådan lagändring göras. Dessutom måste sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling göras tillgängligt i hela landet. Regeringen bör vidta åtgärder i denna fråga.

Det är enligt min mening även angeläget att öka insatserna inom primärvården vad gäller missbruks- och beroendevård då lättillgänglig vård i en avstigmatiserad vårdmiljö är avgörande för att möta behovet av vård för den stora grupp av socialt väletablerade personer som har ett skadligt alkoholbruk. Regeringen bör se över denna fråga.

30. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 21,

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 3 och 8,

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 29 och

avslår motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 19 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 28 och 31.

Ställningstagande

Det är välkommet att regeringen avser att se över ett borttagande av bosättningsprincipen i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet. Enligt min mening bör en sådan lagändring göras. Dessutom måste sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling göras tillgängligt i hela landet.

Vidare är det viktigt att göra en tydlig mätning av hur sociodemografiska förutsättningar påverkar tillgången till vård och därigenom en jämlik hälsa.

Ytterligare en angelägen fråga är att vård och behandling ges som en sammanhållen insats till personer över 18 år från regionernas beroendeenheter. Det behöver i högre grad skapas förutsättningar för en helhetssyn och samordnade insatser för personer med samsjuklighet. Det är grundläggande

för beroendevården att det finns en sammanhängande vård- och behandlingskedja med samordnade insatser som från upptäckt via behandling till boende, fritid och arbete utgår från personens behov.

Regeringen bör vidta åtgärder i dessa frågor.

31. Tillgång till beroendevård, punkt 20 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 19 och 21,

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 5 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 28 och 29 samt avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 3 och 8 samt

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 31.

Ställningstagande

Det är välkommet att regeringen avser att se över ett borttagande av bosättningsprincipen i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet. Enligt min mening bör en sådan lagändring göras. Dessutom måste sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling göras tillgängligt i hela landet.

Vi anser att det är grundläggande för beroendevården att det finns en sammanhängande vård- och behandlingskedja med samordnade insatser som från upptäckt, via behandling, till boende, fritid och arbete utgår från personens behov. Likaså ska evidensbaserad och jämlik beroendevård vara tillgänglig i hela landet.

Regeringen bör vidta åtgärder i dessa frågor.

32. Huvudmannaskap för beroendevården, punkt 21 (SD, C, V, KD, L)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD), Pia Steensland (KD), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 30.

Ställningstagande

Det är enligt vår mening angeläget att huvudmannaskapet för vården av missbruksproblematik och beroendesjukdom för personer utan annan psykisk ohälsa samlas under hälso- och sjukvårdens ansvar. Regeringen bör låta utreda denna fråga.

33. Kartläggning av beroendevård m.m., punkt 22 (S, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S) och Nicklas Attefjord (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna
2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 9–11 och
2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 4.

Ställningstagande

Ett enigt socialutskott har tillkännagett till regeringen att den bör göra en översyn av hela narkotikapolitiken. Vi anser att denna fråga bör rymmas inom en sådan översyn. Vi anser att det inte behövs något tillkännagivande till regeringen. Motionerna bör avslås.

34. Utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken, punkt 23 (SD, C, V, L)

av Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi vill se en utvärdering av missbruksvården för att säkerställa att den går i linje med principen om skademinimering, i enlighet med riksdagens tillkännagivande från den 4 mars 2020. Regeringen hänvisar i propositionen till att tillkännagivandet ”alltjämt bereds inom Regeringskansliet”. Det är uppseendeväckande att regeringens beredning av tillkännagivandet inte har färdigställts inom ramen för beredningen av propositionen om en förnyad ANDTS-strategi. En utvärdering i enlighet med riksdagens tillkännagivande bör ingå i den kommande ANDTS-strategin. Regeringen bör beakta detta.

35. Nollvision när det gäller drogrelaterade dödsfall, punkt 24 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 7.

Ställningstagande

Riksdagen beslutade i februari 2020 att initiativ ska tas till en s.k. nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall. Visionen bör fokusera på att förebygga att människor väljer att använda narkotika. Regeringen bör beakta detta i det kommande arbetet med nollvisionen.

36. Överdosisstrategi och en nationell strategi för systematisk suicidprevention, punkt 25 (M, SD)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Ulrika Heindorff (M), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 14 och 16.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med Folkhälsomyndigheten och i samarbete med berörda aktörer ta fram en nationell överdosisstrategi. En bärande del av överdosisstrategin bör vara att säkra en god efterlevnad av de nationella riktlinjerna.

Vi anser vidare att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att skyndsamt ta fram ett tydligt mål, konkreta åtgärder och en systematisk modell för uppföljning och utvärdering av suicidprevention. Fokus ska vara på människor som är fast i ett långvarigt och svårt narkotika- eller alkoholmissbruk. Detta ska utgöra en första del av en nationell strategi för systematisk suicidprevention.

37. Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt, punkt 26 (SD, V)

av Per Ramhorn (SD), Karin Rågsjö (V), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Det är viktigt att Sverige håller sig informerat om andra länders hållning och politiska riktning inom ANDTS-rådet samt utbyter erfarenheter, men det är av

stor vikt att Sverige endast deltar i internationella samarbeten som har ett tydligt folkhälsoperspektiv. Regeringen bör beakta detta i den kommande ANDTS-strategin.

38. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (SD, C)

av Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7 och

avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 6 och 7 samt

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8–11.

Ställningstagande

Regeringen anger i propositionen att kommunerna och regionerna behöver arbeta med att utveckla kvaliteten i vård- och stödinsatserna utifrån brukarnas behov och erfarenheter. Dock aviseras inga reformer eller samlade satsningar för att underlätta detta och inga förändringar i länsstyrelsernas samordningsansvar. Vi anser mot denna bakgrund att kommunernas och regionernas förutsättningar för införlivande av ANDTS-strategin behöver ses över och stärkas inför en ny strategiperiod. Översynen och eventuella förslag på insatser bör ingå i regeringens kommande beredning av en förnyad ANDTS-strategi.

39. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M) och Ulrika Heindorff (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 10 och

avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 6 och 7,

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6, 8, 9 och 11 samt
2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

Enligt vår mening är det angeläget att det görs beräkningar av olika preventiva metoders kostnadseffektivitet för att stimulera politiska prioriteringar som främjar en ökad användning av bevisat effektiva folkhälsofrämjande metoder. Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att göra detta.

40. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 6 och 7 samt

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7 och
avslår motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8–11.

Ställningstagande

Jag ställer mig positiv till regeringens förslag om att inrätta ett ANDTS-politiskt forum som ska utveckla och sprida kunskap samt kvalitetssäkra, genomföra metoder och göra systematiska uppföljningar. Det är dock viktigt att ha en pluralistisk ingång där de organisationer och forskare som ska ingå i forumet har en bred bas och bakgrund. Ett forskningsråd bör därför knytas till det ANDTS-politiska forumet. Vidare anser jag att det inom Folkhälsomyndigheten bör inrättas ett kansli som tar fram en genomförandeplan för förebyggande verksamhet samt sprider forskning inom området.

Regeringen anger i propositionen att kommunerna och regionerna behöver arbeta med att utveckla kvaliteten i vård- och stödinsatserna utifrån brukarnas behov och erfarenheter. Dock aviseras inga reformer eller samlade satsningar för att underlätta detta och inga förändringar i länsstyrelsernas samordningsansvar. Mot denna bakgrund behöver kommunernas och regionernas förutsättningar för genomförande av ANDTS-strategin ses över och stärkas inför en ny strategiperiod.

Vad jag anfört ovan bör regeringen beakta i den kommande beredningen av en förnyad ANDTS-strategi.

41. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 5, 6 och 8–11 samt avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 6 och 7 samt

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

Det föreslagna ANDTS-forumet kommer enligt vår mening inte att tillfredsställa behovet av den tydliga nationella lednings- och samordningsfunktion som krävs för ett framgångsrikt genomförande av strategin. I stället bör en motsvarighet till den tidigare samordningsfunktionen återinrättas vid Regeringskansliet. Ansvarig minister bör leda ANDTS-rådet som ska bestå av fasta representanter för relevanta myndigheter, forskarsamhället, den idéburna sektorn samt Sveriges Kommuner och Regioner. Regeringen bör beakta detta i det kommande arbetet med en ny ANDTS-strategi.

Samordningsfunktionen bör på operativ nivå följa utvecklingen inom området och utifrån Folkhälsomyndighetens årliga uppföljningar och analyser samt ANDTS-rådets rådgivning utarbeta tvååriga konkreta handlingsplaner som knyts till strategin.

Vidare anser vi att regeringen bör ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att öka medvetenheten om och förståelsen för vikten av att preventivt arbete utförs. Regeringen bör även ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram riktlinjer för när och till vilka målgrupper de olika preventionsnivåerna ska användas.

Enligt vår mening är det också angeläget att det görs beräkningar av olika preventiva metoders kostnadseffektivitet för att stimulera politiska prioriteringar som främjar en ökad användning av bevisat effektiva folkhälsofrämjande metoder. Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att göra detta.

Slutligen anser vi att det civila samhället har en viktig roll i arbetet med det praktiska genomförandet av ANDTS-strategin. Deras arbete måste prioriteras av regeringen i genomförandet av den kommande strategin.

42. Genomförande av ANDTS-strategin, punkt 27 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 5 och avslår motionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 6 och 7,

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 6 och 8–11 samt

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 7.

Ställningstagande

Det föreslagna ANDTS-forumet kommer enligt min mening inte att tillfredsställa behovet av den tydliga nationella lednings- och samordningsfunktion som krävs för ett framgångsrikt genomförande av strategin. I stället bör en motsvarighet till den tidigare samordningsfunktionen återinrättas vid Regeringskansliet. Ansvarig minister bör leda ANDTS-rådet som ska bestå av fasta representanter för relevanta myndigheter, forskarsamhället, den idéburna sektorn samt Sveriges Kommuner och Regioner. Regeringen bör beakta detta i det kommande arbetet med en ny ANDTS-strategi.

43. Kompetenscentrum för ANDTS-prevention m.m., punkt 28 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S), Karin Rågsjö (V), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S) och Nicklas Attefjord (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkande 9,

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8 och

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Regeringen har initierat ett arbete för att få till en långsiktig utveckling, förvaltning och spridning av kunskapsbaserade arbetssätt och metoder för att stödja det lokala och regionala arbetet.

I det breda uppdrag som Folkhälsomyndigheten har fått att stödja genomförande och uppföljning av strategin har myndigheten även i uppdrag att lämna förslag på hur en långsiktigt hållbar utveckling, förvaltning och spridning av kunskapsbaserade arbetssätt och metoder bör organiseras för att stödja det lokala och regionala ANDTS-förebyggande arbetet. Förslaget ska finansieras inom ramen för befintliga medel och avrapporteras senast den 1 maj 2022.

Vi anser att det inte behövs något tillkännagivande till regeringen. Motionerna bör avslås.

44. Nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende, punkt 29 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M) och Ulrika Heindorff (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör se över möjligheten att inrätta ett svenskt nationellt organ med forskningsfokus som ska ha i uppdrag att vara ett dialogcentrum där berörda aktörer kan mötas, utbyta erfarenheter och diskutera exempelvis behov av ytterligare forskning. Ett sådant organ bör vara inriktat på forskning om metoder inom missbruks- och beroendevård och bidra till att svensk missbruks- och beroendevård utvecklas och baseras på evidens och beprövad erfarenhet. Utgångspunkten bör vara att forskningsorganet etableras inom befintlig myndighetsstruktur.

45. Kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall, punkt 30 (C, V)

av Sofia Nilsson (C) och Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Det finns ett behov av att utveckla och sprida metoder samt följa upp narkotikadödligheten i Sverige. Ett nationellt kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall, med tillhörande kunskapsråd, bör därför inrättas. Regeringen bör ta initiativ till att ett sådant centrum inrättas.

46. Data- och statistikunderlag, punkt 31 (SD, C)

av Per Ramhorn (SD), Sofia Nilsson (C), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 6.

Ställningstagande

Det finns en brist på data och statistik – inte minst inom narkotikaområdet. Vi har i dag inte data för att kunna analysera och följa utvecklingen när det gäller exempelvis prevalensen av olika beroendetilstånd i befolkningen eller efterfrågan och utbud på olika vårdinsatser. Vi anser att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av det befintliga data- och statistikunderlaget för ANDTS-politiken, utvecklingsbehov samt prioriterade insatser. Regeringen bör beakta detta i arbetet med den kommande strategin.

Särskilda yttranden

1. **En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål, punkt 1 (V)**

Karin Rågsjö (V) anför:

Som framgår ovan anser jag att regeringens proposition bör avslås. Jag vill här utöver vad som framgår av utskottets ställningstagande ytterligare utveckla min ståndpunkt.

Den första ANDT-strategin kom 2011 och ersatte Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika, vilka lades ned av den före detta alliansregeringen utan konsekvensanalys.

Enligt min mening har ANDT-strategin inte helt levt upp till evidens och forskning på de områden som belyses i strategin från 2011 fram till idag.

Med tanke på det politiska läget borde regeringen enligt min mening ha haft fler samråd om ANDTS-strategin. Det har varit uppenbart att flera av riksdagens partier har andra utgångspunkter när det gäller ANDTS-strategin än regeringen. Detta gäller t.ex. narkotikafrågan där regeringen länge har intagit en mycket passiv hållning. Den ANDTS-strategi som nu föreligger ger varken den riktning eller det innehåll som krävs.

Grundstenen för att möta beroende är enligt min mening en väl utbyggd välfärd, solidariskt finansierad utan privata vinstintressen. Beroende är inget som uppstår isolerat, utan sociala och psykosociala faktorer har en stor påverkan. En framgångsrik beroendevård måste därför inkludera både beroendet och individens sociala situation.

Ett förebyggande folkhälsoperspektiv är centralt för att beroendevården ska leda till lösningar på lång sikt. Detta innebär att driva en alkoholpolitik med utgångspunkt i totalkonsumtionsmodellen, en tobakspolitik som baserar sig på riskanalys samt i övrigt en politik inom ANDTS-området som utgår från forskning och evidens.

Vart fjärde barn som växer upp i en familj med beroendeproblem går dessutom ut grundskolan utan gymnasiebehörighet, vilket är dubbelt så många som i andra familjer.

Enligt min mening är det viktigt att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzonen görs till ett långsiktigt mål i en ANDTS-strategi.

När det gäller narkotikapolitiken behövs ett kraftfullt arbete mot narkotika samtidigt som människor med beroende inte ska stigmatiseras. Det är positivt att det inte är lika socialt accepterat i Sverige att bruka narkotika som i många andra länder men kriminaliseringen bidrar till ett repressivt synsätt på personer med beroende.

I propositionen anges att det är en framgångsfaktor att strategin omfattar hela befolkningen, sträcker sig från prevention till vård och behandling och

består av både tillgänglighetsbegränsande och efterfrågebegränsande insatser. Jag ställer mig frågande till hur det går att veta att strategin är framgångsrik. Det framgår inte om och hur vården blivit mer tillgänglig eller om färre avlidit i alkohol- och narkotikarelaterade dödsfall eller om färre ungdomar utvecklat ett beroende. Min uppfattning är att regeringen och tidigare regeringar konsekvent ignorerat den höga narkotikadödligheten. Det finns behov av både utveckling och spridning av metoder samt uppföljning av dödlighet och andra konsekvenser.

Jag avser att noga följa dessa frågor och förbehåller mig rätten att återkomma.

2. Övergripande mål, punkt 3 (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD) anför:

Utöver vad som framgår av utskottets ställningstagande vill vi ytterligare utveckla vår ståndpunkt när det gäller innebörden av det övergripande målet. Det borde enligt vår mening beskrivas enligt följande:

Samhället har en nolltolerans mot narkotika (inklusive narkotikaklassade läkemedel som används utanför läkares ordination) och dopning. Tobakspolitiken syftar till att minska bruket och skadeeffekterna av röktaobak genom att etablerade rökare uppmuntras att övergå till rökfria nikotinprodukter samtidigt som det ska förhindras att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter. Det är av vikt att klargöra de gradskillnader som är vetenskapligt påvisade och att dessa beaktas vid reglering av lagstiftning inom ANDTS-området, inte minst när det rör tobaks och nikotinprodukter. Spelpolitiken syftar till att minska riskfullt spelande om pengar och förhindra att minderåriga börjar spela om pengar. Alkoholpolitiken syftar till att stoppa all skadlig alkoholkonsumtion bl.a. genom att minska totalkonsumtionen av alkohol och skadliga dryckesvanor.

Det är av särskilt stor vikt att särskilja barn från vuxna när det gäller nikotinprodukter.

Vi avser att noga följa dessa frågor och förbehåller oss rätten att återkomma.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och dess övergripande mål (avsnitt 4.1).

Följdmotionerna

2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzonen bör göras till ett långsiktigt mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilda program bör utvecklas i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra en tydlig mätning av socialdemografiska förutsättningar för att få tillgång till reell vård och därigenom en jämlik hälsa och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige endast bör delta i internationella samarbeten som har ett tydligt folkhälsoperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall, med tillhörande kunskapsråd, bör inrättas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att knyta ett forskningsråd till ANDTS-politiskt forum och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Folkhälsomyndigheten ska ha ett kansli som tar fram en genomförandeplan för förebyggande verksamhet samt sprider forskning inom området och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för helhetssyn och samordnade insatser för personer med samsjuklighet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3936 av Christina Östberg m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra ett skadereduceringsperspektiv i En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en konkret redovisning av och tidsplan för de åtgärder som regeringen överväger och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behandlingen av slutbetänkandet Alkoholreklam i sociala medier m.m. (SOU 2017:113) och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de förslag som läggs fram i betänkandet SOU 2021:22 Hårdare regler för nya nikotinprodukter och som särskilt syftar till att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för att kunna ge ett bättre stöd för årsrika som vill sluta missbruka samt utbildning för personal inom äldreomsorgen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjligheter till sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nollvision mot drogrelaterade dödsfall och drogrelaterat lidande som övergripande mål inom svensk missbrukspolitik och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nuvarande benämningen ANDT (alkohol, narkotika, dopning och tobak och nikotin), som regeringen föreslår i stället ska kallas ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel), även bör inkludera läkemedelsberoende och att benämningen bör ändras till ”beroende”, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem) ska utvecklas till ett nationellt kunskapscenter och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett övergripande mål för ANDTS-politiken som beaktar varierande skadeverkningsgrader och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt långsiktigt mål 5 som fokuserar på insatser och åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om slopande av långsiktigt mål 7 och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de långsiktiga målen 1, 3, 4 och 6 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fokus när det gäller ANDTS-målen avseende spel om pengar ska vara att minska skadorna och riskerna att utveckla spelberoende och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att principen med insatsområden bör ersättas med strategiska fokusområden som tydliggör vem som ska agera och vad som ska uppnås i ANDTS-strategin, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ANDTS-strategi bör kopplas till en övergripande hälsofrämjande strategi och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna gällande ett nationellt kompetenscentrum för det förebyggande arbetet inom ANDTS och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga det tunga narkotikamissbruket i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre statistik och uppföljning av personer i LARO-behandling och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga den svenska beroendevården och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva möjligheten att etablera ett nationellt forskningsorgan inom området missbruk och beroende och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra en nationell överdosstrategi och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa en fristående antidopningsenhet och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en första del av en nationell strategi för systematisk suicidprevention och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en strategi som har det innehåll som framgår av nu aktuell motion och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beskriva innebörden av det övergripande målet för ANDTS-strategin och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om framtagande av nationell statistik för förbättrad vård och behandling för personer med narkotikamissbruk och beroende och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinrätta en samordningsfunktion för ANDTS vid Regeringskansliet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utarbeta tvååriga konkreta handlingsplaner som knyts till strategin och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention utifrån Stockholm förebygger alkohol- och drogproblems (STAD) organisation och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att öka medvetenheten och förståelsen kring vikten av preventivt arbete och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram riktlinjer för när och vilka målgrupper de olika preventionsnivåerna ska användas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra beräkningar av kostnadseffektiviteten för evidensbaserade metoder inom ANDTS-området och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det civila samhällets arbete måste prioriteras och uppmuntras och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inkludera en vetenskaplig riskbedömning av skadeverkningarna av ANDT-produkter och att riskbedömning ska beaktas vid relevant lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att se över riktlinjer för riskkonsumtion och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen har kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett narkotikafritt samhälle och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om motstånd mot legalisering och avkriminalisering av narkotika och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt projekt för cannabispreventivt arbete och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förtydligande av att det enbart är narkotikaklassade läkemedel som åsytas och ska inkluderas i ANDTS-strategin och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Antidoping Sveriges roll i det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett exponeringsförbud för röktaobak och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utformningen av tobaks- och nikotinpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att analysera kunskapsläget runt e-cigaretters effekt på hälsa och behovet av eventuella lagstiftningsändringar och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förordningen om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. samt de prioriterade insatsområdena i strategin ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhällsliga problembördan och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om riskklassificering av olika spel om pengar och tillkännager detta för regeringen.

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmärksamma problematiken kring att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att stoppa skuldsättningsspiralerna som drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en god, tillgänglig och jämlik beroendevård som är tillgänglig i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en sammanhängande vård- och behandlingskedja vid missbruksproblematik och beroendesjukdom och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hälso- och sjukvården ska vara ensam huvudman för beroendevården och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om missbruks- och beroendevård inom primärvården och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag om en förnyad strategi för ANDTS-politiken i enlighet med motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det långsiktiga målet i ANDTS-strategin vad gäller vård och stöd till personer med narkotikarelaterat missbruk och beroende ska vara skademinimering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering ska ingå i en förnyad ANDTS-strategi och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förnyad ANDTS-strategi bör ha ett skärpt fokus och fler konkreta insatser för att successivt minska tobaksrökningen även framöver och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av det befintliga

data- och statistikunderlaget för ANDTS-politiken, utvecklingsbehov samt prioriterade insatser och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förnyad ANDTS-strategi bör innehålla en bedömning av hur kommunernas och regionernas förutsättningar för genomförande av ANDTS-strategin ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:2997 av Michael Anefur m.fl. (KD):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en god, tillgänglig och jämlik beroendevård i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en sammanhängande vård- och behandlingskedja vid missbruksproblematik och beroendesjukdom och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Kulturutskottets yttrande 2020/21:KrU7y

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025

Till socialutskottet

Socialutskottet har gett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 och följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde. Kulturutskottet begränsar sitt yttrande till frågor som gäller spel om pengar, barn och unga, civila samhället och dopning.

Utskottet föreslår att socialutskottet ska avstyrka regeringens förslag till en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 i proposition 2020/21:132 samt tillstyrka motionerna 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1. Vidare föreslår utskottet att socialutskottet ska avstyrka motionerna 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 1 och 2, motion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) yrkandena 2 och 3, 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 5 och 15, och motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkandena 11, 14, 20 och 24–27.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (S, M, SD, V, KD, L, MP) och ett särskilt yttrande (SD).

Utskottets överväganden

Propositionen

I propositionen redogör regeringen för en förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar (ANDTS-politiken). Syftet är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2021–2025. Regeringen föreslår att innehållet i strategin ska utvidgas till att även inkludera bl.a. spel om pengar. Enligt regeringens förslag ska det reviderade övergripande målet för det fortsatta arbetet inom området vara: Ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och spel om pengar samt ett minskat bruk av tobaks- och nikotinprodukter.

Enligt regeringens bedömning bör det vidare finnas långsiktiga mål som är underordnade det övergripande målet och som ska syfta till att underlätta, förtydliga och vägleda arbetet mot det övergripande målet. De långsiktiga målen bör enligt regeringens bedömning vara följande:

- Långsiktigt mål 1 – Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.
- Långsiktigt mål 2 – Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.
- Långsiktigt mål 3 – Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska successivt minska.
- Långsiktigt mål 4 – Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska successivt minska.
- Långsiktigt mål 5 – Personer med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.
- Långsiktigt mål 6 – Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.
- Långsiktigt mål 7 – En folkhälsobaserad syn på ANDTS inom EU och internationellt.

Motionerna

Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) anför i kommittémotion 2020/21:3943 att fokus när det gäller ANDTS-målen avseende spel om pengar bör vara på att minska skadorna och riskerna att utveckla spelberoende, snarare än att minska tillgången till spel om pengar generellt (yrkande 5). I samma motion yrkande 15 yrkas att regeringen ska ge ett uppdrag om att ta fram ett förslag

med inriktningen att skapa en fristående antidopningsenhet som organisatoriskt är helt oberoende från Riksidrottsförbundet.

Sofia Nilsson m.fl. (C) föreslår i kommittémotion 2020/21:3958 yrkande 1 att regeringens förslag ska avslås.

Karin Rågsjö m.fl. (V) anför i kommittémotion 2020/21:3929 yrkande 1 att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzonen bör göras till ett långsiktigt mål i ANDTS-strategin. Vidare yrkas att särskilda program bör utvecklas i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar (yrkande 2).

Pia Steensland m.fl. (KD) yrkar i kommittémotion 2020/21:3952 att regeringens förslag ska avslås (yrkande 1). Vidare anføres att det civila samhällets arbete måste prioriteras och uppmuntras (yrkande 11). Det civila samhällets betydelse som resurs i det förebyggande folkhälsoarbetet lyfts fram. I yrkande 14 betonas betydelsen av en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga. Motionärerna betonar att den nya antidopningsorganisationen Antidoping Sverige kommer att ha en viktig roll i att samordna det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten (yrkande 20). Vidare yrkas att förordningen angående samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. samt de prioriterade insatsområdena i strategin ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhälleliga problembördan (yrkande 24). Motionärerna anför att det kan ifrågasättas att den riskklassificering som tillämpas vid vissa landbaserade spelformer (casino) och gör att de blir särreglerade på grund av sin beroendepotential inte tillämpas för nätspel och yrkar att detta ska utredas (yrkande 25). Motionärerna vill också uppmärksamma problematiken kring att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige (yrkande 26). Vidare yrkas om åtgärder för att stoppa skuldsättningsspiralerna som drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar (yrkande 27).

I kommittémotion 2020/21:3940 av Barbro Westerholm m.fl. (L) anføres att förslag som syftar till att skydda unga från alkoholreklam på sociala medier (yrkande 2) och till att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter (yrkande 3) bör prioriteras.

Utskottets ställningstagande

Spelberoende är ett folkhälsoproblem. Det kan ge allvarliga hälsomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser och bidrar till ojämlikhet i hälsa och kan skada relationer, ekonomi och hälsa. Dessutom kan det utgöra en grogrund för kriminalitet. Problemen drabbar dem som spelar för mycket, men också deras familjer. Utskottet ser mot den bakgrunden positivt på att regeringen föreslår att strategin ska utvidgas till att även omfatta spel om pengar. Samtidigt behöver enligt utskottet politiken på området (ANDTS-politiken)

utvecklas och konkretiseras. För att strategin ska uppfylla syftet behövs det enligt utskottet ett bättre underlag för strategiperioden 2021–2025. Utskottet föreslår därför att socialutskottet ska avstyrka förslaget till en förnyad strategi i proposition 2020/21:132 och tillstyrka motionerna 2020/21:3952 (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 (C) yrkande 1.

Målet för spelpolitiken är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:94). Målet är en utgångspunkt för arbetet för att motverka skadliga effekter av spel om pengar.

Spelmarknadsutredningen lämnade i december 2020 betänkandet Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77). I betänkandet föreslås bl.a. åtgärder för att stänga ute olicensierat spel från den svenska spelmarknaden samt införandet av ett tillståndskrav för spelprogramvara och ett utvidgat reklamförbud. Utredningen föreslår även en ny lag med uppgiftsskyldighet för licenshavare avseende spelets omfattning. Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan. Utskottet vill också lyfta fram att regeringen i november 2020 gav en utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att bl.a. stärka arbetet mot olicensierad spelverksamhet. Utredaren ska identifiera hinder och föreslå lösningar för att möjliggöra en mer effektiv tillsyn av olicensierat spel. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 30 juni 2021. I sammanhanget ska också noteras den roll som Spelinspektionen har när det gäller att bevaka konsumenternas intressen genom tillsyn av den licensierade marknaden samt inom den licensierade verksamheten stärka arbetet med att motverka organiserad brottslighet och annan kriminell verksamhet. Tillsyn och regelutveckling ska även göras i strävan att minska riskerna för de sociala skador och den kriminalitet som spelande kan föra med sig. Spelinspektionen ansvarar vidare för spelpaus.se. På www.spelpaus.se kan en person kostnadsfritt stänga av sig från allt spel som kräver registrering hos de spelbolag som har licens att bedriva spel om pengar i Sverige. Spelbolagen får heller inte skicka direktmarknadsföring till en person som är avstängd i spelpaus.se. Utskottet vill också lyfta fram att Statskontoret har i uppdrag att utvärdera omregleringen av spelmarknaden som genomfördes den 1 januari 2019. Statskontoret har hittills lämnat fyra delrapporter. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2022.

Mot bakgrund av pågående arbete när det gäller spel om pengar föreslår utskottet att socialutskottet avstyrker motionerna 2020/21:3943 (M) yrkande 5 och 2020/21:3952 (KD) yrkandena 24–27.

Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att barn och unga skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning,

tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar. Insatser för att skydda barn och unga mot eget eller andras skadliga bruk av alkohol, tobak och nikotin samt spel om pengar eller bruk av narkotika och dopningsmedel bör utgöra grunden för det hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbetet. Bland prioriterade insatsområden lyfter regeringen bl.a. fram insatser för att motverka barns och ungas tillgång till alkohol genom t.ex. kontroll för att minska langning, smuggling och olaglig införsel av alkohol och stärkt reglering för att skydda unga från alkoholreklam på sociala medier samt tillgänglighetsbegränsning på spelområde för att minska risken för spelberoende och spelmissbruk hos framför allt barn och unga. Även möjligheterna att arbeta för att minska elevers bruk av tobak och nikotin lyfts fram liksom arbetet för att stärka det narkotikaförebyggande arbetet och åtgärder för att förhindra användningen av dopning.

Utskottet vill understryka betydelsen av att arbetet för att skydda barn och unga prioriteras. Med hänvisning till pågående och planerade insatser finns det dock enligt utskottet inte skäl till tillkännagivanden enligt motionerna 2020/21:3929 (V) yrkandena 1 och 2, 2020/21:3940 (L) yrkandena 2 och 3 eller 2020/21:3952 (KD) yrkande 14. Utskottet föreslår därför att socialutskottet avstyrker dessa motionsyrkanden.

Sedan 1999 leds och samordnas det internationella antidopningsarbetet av World Anti-Doping Agency (WADA). WADA har utvecklat ett globalt regelverk för arbetet (Världsantidopningskoden). Regeringen gör i budgetpropositionen för 2021 bedömningen att det behövs en nationell antidopningsorganisation utanför Riksidrottsförbundet för att uppfylla Sveriges åtaganden i Världsantidopningskodens bestämmelser och att statliga bidrag bör gå till en sådan organisation (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17 s. 172). Från och med 2021 har ändamålet för anslaget 13:1 Stöd till idrotten utvidgats till att även avse bidrag för att bilda en stiftelse för antidopningsarbete (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:106).

Sedan den 1 januari 2021 bedrivs det svenska antidopningsarbetet av Antidoping Sverige AB som ägs av Antidopingstiftelsen. Antidoping Sverige ska leda, samordna och utveckla det nationella arbetet på området. Svenska Dopinglaboratoriet vid Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge är ett av WADA:s ackrediterade laboratorier. Antidoping Sverige har ett avtal med Dopinglaboratoriet om analyser av dopingprov inom idrotten. Enligt villkoren för anslaget 13:1 för 2021 får 44 miljoner kronor användas för insatser mot dopning (anslagspost 4). Av dessa avser 42 miljoner kronor Antidopingstiftelsen och 2 miljoner kronor Dopinglaboratoriet vid Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge.

Utskottet vill understryka vikten av ett aktivt och strategiskt arbete mot dopning. Det finns dock mot bakgrund av bildandet av Antidoping Sverige inte skäl till tillkännagivanden enligt motionerna 2020/21:3943 (M) yrkande 15 eller 2020/21:3952 (KD) yrkande 20. Utskottet föreslår därför att socialutskottet ska avstyrka dessa motionsyrkanden.

Utskottet delar regeringens bedömning att det civila samhällets organisationer och deras verksamhet är en unik tillgång i samhället, det gäller inte minst i förhållande till barn och unga. Den verksamhet som bedrivs inom det civila samhället bidrar både till att förebygga skador av ANDTS och till att upptäcka, behandla och ge stöd till personer med en missbruks- eller beroendeproblematik och deras anhöriga och närstående. Utskottet vill också peka på den betydelse som olika fritids- och kulturverksamheter som bedrivs av organisationer inom civilsamhället har för att främja hälsa och bidra till en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga. Utskottet anser liksom motionärerna att civilsamhället är en viktig resurs i arbetet inom ANDTS-området men anser inte att det finns skäl för ett tillkännagivande enligt motion 2020/21:3952 (KD) yrkande 11. Socialutskottet bör därför avstyrka motionsyrkandet.

Stockholm den 27 maj 2021

På kulturutskottets vägnar

Viktor Wärnick

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Viktor Wärnick (M), Christer Nyländer (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Aron Emilsson (SD), Lars Mejern Larsson (S), Per Lodenius (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Anna Wallentheim (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Lingham (SD), Pernilla Stålhammar (MP), John Weinerhall (M) och Magnus Stuart (M).

Avvikande meningar

1. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (M, SD)

Viktor Wärnick (M), Aron Emilsson (SD), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson i Lingham (SD), John Weinerhall (M) och Magnus Stuart (M) anför:

Vi värnar alla dem som finner nöje i spel och bejakar möjligheterna att kunna spela på en sund och reglerad spelmarknad där alla aktörer har samma förutsättningar. Samtidigt värnar vi de personer som av olika anledningar befinner sig i riskzonen för spelmissbruk. Det är inte bara den person som själv drabbas av spelmissbruk som lider utan det gör även den närmaste familjen och anhöriga som drabbas. Inte minst barn och ungdomar till spelmissbrukande föräldrar blir hårt drabbade och riskerar i vissa fall att hamna i ett socialt utanförskap. Spelmissbruk är förknippat med mycket känslor av skam och ångest. När det gäller de långsiktiga målen i delarna som rör spel om pengar anser vi dock att fokus bör vara att minska skadorna och riskerna att utveckla spelberoende snarare än att minska tillgången till spel om pengar generellt. Ytterligare regulatoriska åtgärder på spelmarknaden kan få motsatta effekter och leda till att personer i riskzonen för spelmissbruk börjar att spela hos olicensierade aktörer utan omsorgsplikt på en oreglerad marknad. Det skulle drastiskt kunna öka risken för spelproblem.

Enligt vår uppfattning bör fokus i ANDTS-arbetet ligga på att minska skadorna och riskerna att utveckla ett spelberoende. Vi anser därför att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3943 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5.

I övrigt står vi bakom utskottets ställningstagande.

2. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (S, MP)

Lawen Redar (S), Hans Hoff (S), Lars Mejern Larsson (S), Anna Wallentheim (S), Åsa Karlsson (S) och Pernilla Stålhammar (MP) anför:

De nationella ANDT-strategierna har över tid fyllt en viktig och stödjande funktion i arbetet mot alkohol, narkotika, dopning och tobak. Strategierna har varit vägledande för de aktörer som omfattas av dem och utgör ett verktyg för att samla insatserna på nationell, regional och lokal nivå. Den första ANDT-strategin gällde perioden 2011–2015 och den andra perioden för 2015–2016. Det är dags för en ny strategi för perioden 2021–2025. Men till följd av

rådande pandemi har arbetet med en ny strategi något försenats. I mars 2021 överlämnade regeringen propositionen till Sveriges riksdag. Vad gäller den övergripande strategin följer den de tidigare men med tillägget att spel om pengar har lagts till som ett ytterligare område.

Enligt vår uppfattning är regeringens förslag väl avvägt. Den föreslagna förnyade strategin skulle fylla en viktig och stödjande funktion i arbetet för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar. Den skulle utgöra ett viktigt verktyg för ett samlat arbete på nationell, regional och lokal nivå. Om förslaget om en förnyad strategi inte genomförs finns risk för att Sverige kommer att stå utan en strategi. Det arbete som grundar sig på strategin kan därmed försvåras och försenas. Risk finns även för att det uppstår oklarheter vad gäller olika aktörers arbete på området. Målen är nödvändiga för att vägleda arbetet de kommande åren.

Vi anser därför att socialutskottet bör tillstyrka regeringens förslag i proposition 2020/21:132 och avstyrka motionerna 2020/21:3952 (KD) yrkande 1 och 2020/21:3958 (C) yrkande 1.

I övrigt står vi bakom utskottets ställningstagande.

3. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Det är viktigt med insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras skadliga bruk av alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar. Det gäller t.ex. barn till föräldrar med beroende och/eller psykisk ohälsa. Dessa barn far ofta illa och löper högre risk att själva utveckla beroende och psykisk ohälsa och de kan därför ha behov av särskilda stödåtgärder. Enligt en tidigare studie som gjorts av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visade att de barn som uppvisade symtom erbjöds stöd i högre utsträckning än de som inte gjorde det, vilket indikerade att inte alla barn som växer upp i missbruksmiljöer uppmärksammades. Vidare syntes att stödinsatser inte heller sattes in tidigt som en preventiv åtgärd utan först senare när barnen blivit äldre och då utifrån deras eget beteende. Frågan har lyfts av flera organisationer och föreningar inom området och det har framförts som angeläget att erbjuda alla barn tillhörande målgruppen anpassat stöd tidigt. Socialstyrelsen har under ett antal år i enlighet med tidigare ANDTS-strategier arbetat med att stärka stödet till bl.a. barn i familjer med beroende, men målet att barn som anhöriga ska få adekvat stöd och hjälp har inte uppnåtts. I det arbete som har bedrivits finns t.ex. stödgrupper som har utvärderats med god effekt. Att i så hög utsträckning som möjligt förebygga ett framtida beroende hos barn och unga i riskzon är en investering, både för individen och för samhället. Särskilt prioriterat är detta utifrån vetenskapen om att vuxna barn till missbrukare löper fyra till sju gånger

större risk för eget missbruk senare i livet och att för tidig död är två till tre gånger vanligare för dessa personer. Vart fjärde barn som växer upp i familjer med beroendeproblem går dessutom ut grundskolan utan gymnasiebehörighet, vilket är dubbelt så många som i andra familjer. Den enskilt största förebyggande betydelsen har en fungerande jämlik förskola och skola där målet är att samtliga elever går vidare från grundskolan till gymnasiet. Att misslyckas i skolan är en tydlig indikation på en ökad risk för beroende. Jag anser att det är viktigt att specifika insatser riktade till barn och unga i riskzon görs till ett långsiktigt mål i den förnyade ANDTS-strategin. Jag anser därför att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1.

Det finns ett stort behov av att hitta arbetssätt för att tidigt upptäcka om det finns ett begynnande eller utvecklat missbruk bland unga. Ett stort antal personer inom kommun, region, myndigheter och civilsamhälle möter barn, unga och unga vuxna dagligen och kan därmed ha en viktig roll i att uppmärksamma problemen. Många behöver dock en ökad kunskap om risk- och skyddsfaktorer. I regeringens proposition 2020/21:132 övervägs att stärka det förebyggande arbetet mot narkotika. Vänsterpartiet är positivt till det men saknar konkreta förslag på hur detta ska ske. Önskvärt hade varit ett specifikt material som angav en tydligt förebyggande strategi riktad till barn och unga, detta då inga kraftfulla förebyggande åtgärder hittills har vidtagits för att nå unga utsatta eller beroende. Jag anser därför att det behöver utvecklas särskilda program i syfte att förebygga barns och ungas användning av narkotika, dopningsmedel, tobak och nikotinprodukter eller spel om pengar. Socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3929 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2.

I övrigt står jag bakom utskottets ställningstagande.

4. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (KD)

Roland Utbult (KD) anför:

Kristdemokraterna ser det civila samhället som en stor resurs i det förebyggande folkhälsoarbetet, så även inom ANDTS-området där det civila samhället fyller en viktig uppgift genom att stödja personer som själva har missbruksproblematik eller lider av beroendesjukdom genom exempelvis vård och behandling, men också genom att vara till stöd för anhöriga och genom att erbjuda alkohol- och drogfria mötesplatser. Det civila samhället har sammantaget en viktig roll i att uppfylla delar av målen i ANDTS-strategin men också i det förebyggande arbetet riktat exempelvis mot ungdomar som riskerar att hamna i kriminella miljöer. Det är en viktig del i arbetet med det praktiska genomförandet av ANDTS-strategin. Det civila samhällets arbete

måste prioriteras och uppmuntras och socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 11.

Det är viktigt att samhället vidtar åtgärder för att bibehålla den positiva trenden med minskad alkoholkonsumtion bland unga, inte minst eftersom de personer som de facto debuterar tidigt inte sällan har ett riskbrytande beteende kring alkohol och droger samt lider av psykisk ohälsa. Den unga hjärnan är därtill mycket känslig för alkoholens effekter och risken att hamna i missbruk och beroende är kraftigt förhöjd vid en alkoholdebut under tonårstiden. Denna riskgrupp kommer därför med stor sannolikhet att behöva omfattande insatser av samhällets gemensamma resurser senare i livet. Med andra ord är ett framgångsrikt alkoholpreventivt arbete och insatser för att tidigt fånga upp ungdomar med alkoholproblematik viktiga – framför allt för de drabbade personerna och deras familjer, men även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det är viktigt med en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga. Socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 14.

Antidopningsarbetets huvudsyfte är att skydda de rena idrottsutövarna och säkerställa deras rätt att delta och tävla i en idrott som är fri från dopning. En avgörande faktor för att säkra ett framgångsrikt antidopningsarbete är att WADA (World Anti-Doping Agency) och de nationella antidopningsorganisationernas (NADO, National Anti-Doping Organizations) arbete genomsyras av transparens och organisatoriskt oberoende. Det är viktigt att Sveriges antidopningsverksamhet ska vara organisatoriskt oberoende från Riksidrottsförbundet. Det är en trovärdighetsfråga för att Sverige ska kunna upprätthålla en internationellt ledande position inom antidopningsarbetet. Jag välkomnar att Riksidrottsförbundet har beslutat om att Svensk Antidoping ska omvandlas till en fristående och oberoende NADO. Jag har noterat att omorganisationen är påbörjad och kommer att följa arbetet noga. Socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3952 av Pia Steensland m.fl. (KD) yrkande 20.

Någonstans mellan 300 000 och 400 000 personer i Sverige har någon grad av spelproblem när det gäller spel om pengar. Inom gruppen finns det ca 45 000 personer som har ett utvecklat spelproblem, och 15 procent av dem som spelar varje månad på spel med hög risk har ett problemspelande. Drygt 165 000 personer delar hushåll med någon som har ett problemspelande. Av dessa är 68 000 barn. Problem med spel om pengar är en folkhälsofråga. Jag saknar en tillfredsställande inkludering av spel om pengar inom de prioriterade insatsområdena för strategiperioden kopplade till respektive långsiktigt mål i strategin. Likaså beskriver regeringen att den överväger att uppdatera förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. till att också omfatta spel om pengar. Jag anser att både den aktuella förordningen och de prioriterade insatsområdena ska uppdateras för att ge spel om pengar den uppmärksamhet som motsvarar den relaterade samhällseliga problembördan. Sjukvård och socialtjänst är sedan den 1 januari 2018 skyldiga att erbjuda utredning och behandling. Det innebär att

kommuner och regioner blivit ålagda att förebygga spelproblem. De ska också erbjuda stöd och behandling till personer som har allvarliga problem med spel om pengar. Det är därför välkommet att regeringen uttrycker att den vill säkerställa att det förebyggande arbetet kring spelproblem i kommuner och regioner får bra förutsättningar och kan bidra till fortsatt kunskapsutveckling inom området.

Det är fortsatt så att män spelar mer om pengar än vad kvinnor gör, men oroande forskning vid Lunds universitet visar att andelen med problemspelare är högre bland kvinnor än män. Snabba internetspel om pengar har hög beroendepotential och nätkasinon utgör huvudproblemet för majoriteten av svenska problemspelare med avseende på spelproblem och skuldsättning. Det är snabba och höggradigt beroendeframkallande spel som dominerar reklamen, vilket är problematiskt. Det kan också ifrågasättas att den riskklassificering som tillämpas vid vissa landbaserade spelformer (kasino) och som gör att de blir särreglerade på grund av sin beroendepotential, inte tillämpas för nätspel och reklam för nätspel. Frågan bör utredas.

Den 1 januari 2019 infördes en ny spellag som innebär en licensmarknad. Enligt spellagen har spelbolagen en omsorgsplikt att skydda spelare mot överdrivet spelande genom att kunna identifiera och ingripa vid spelbeteende som tyder på överdrivet spelande. Bland annat har spelpaus.se introducerats, vilket innebär att alla spel via internet ska erbjuda möjlighet för spelarna att stänga av sig från alla licenshavare genom ett centralt nationellt register, spelpaus.se. Allt detta är positivt och välkommet. Det är för tidigt att dra några slutsatser av den nya spellagen i stort, men jag ser med oro på studier som visar att det för vissa personer förekommer ett utbrett fortsatt spelande trots att personen är registrerad hos Spelpaus. Det verkar som att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige. Denna problematik bör uppmärksammas och beaktas i arbetet framåt för att stärka spellagen.

Kristdemokraterna har föreslagit en rad åtgärder för att stoppa skuldsättningsspiralerna som alltför ofta drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar. Det bör införas ett förbud mot utbetalningar av krediter nattetid. I Finland är det förbjudet att betala ut lån före kl. 7 på morgonen om de sökts och beviljats mellan kl. 23 och 7. Liknande regler borde gälla i Sverige. Jag anser också att det bör införas ett nationellt skuldregister som omfattar alla krediter och kreditgivare för att göra det möjligt, och tvingande, för kreditgivare att skapa sig en helhetsbild av konsumentens befintliga skulder. Sådana register finns redan på plats i bl.a. Finland och Norge. Det är också angeläget att stärka Kronofogdens arbete mot överskuldsättning, med fokus på barnfamiljer. Tyvärr har regeringen dragit ned på detta viktiga arbete; jag anser att det bör utökas. Den tillfälliga gränsen för insättningar på nätkasino sänks från 5 000 till 1 500 kronor per vecka, och motsvarande förlustgräns vid spel på värdeautomater. Det bästa vore ett generellt tak för insättningar som gällde alla spelbolag, men eftersom detta inte är möjligt i dag

bör gränsen per bolag sänkas. Det är också viktigt att stärka Spelinspektionen så att de kan agera effektivt mot olicensierade spelbolag.

Mot bakgrund av vad som anförs ovan när det gäller spel om pengar anser jag att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3952 (KD) yrkandena 24–27.

I övrigt står jag bakom utskottets ställningstagande.

5. En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (L)

Christer Nylander (L) anför:

Det är välkommet att regeringen inser de problem som finns med riktad reklam till barn och unga i sociala medier. Den utredning som överlämnades till regeringen i januari 2017 har nu legat på dess bord i över fyra år utan att regeringen lämnat några skarpa förslag till riksdagen (SOU 2017:113). Jag anser det problematiskt att regeringen varit så saktfärdig i sin beredning och ser det som mycket angeläget att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen i frågan. Jag anser därför att socialutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3940 (L) yrkande 2.

I propositionen anförs regeringens intention att, efter redovisning av utredningsuppdrag den 31 mars 2021, föreslå nya regler i syfte att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter. Det är av stor vikt att skydda barn och unga från de skadeverkningar dessa produkter medför. Jag anser därför att dessa förslag bör ges hög prioritet i regeringens beredning. Socialutskottet bör därför tillstyrka motion 2020/21:3940 (L) yrkande 3.

I övrigt står jag bakom utskottets ställningstagande.

Särskilt yttrande

En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025 (SD)

Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD) anför:

Genom att driva en politik som uppmuntrar människor att välja mindre skadliga alternativ finns enligt vår uppfattning en stor potential i att komma i mål med att skapa ett rökfritt Sverige. Det skulle därför vara önskvärt med ett skadereduceringsperspektiv i ANDTS-strategin för 2021–2025 gällande tobak, liksom hur det redan är aktuellt för alkohol.